

TERCZA GABRIELLA

**A KITOLÓDOTT FIATALKOR – A
POSZTADOLESZCENCIA JELENSÉGE
MAGYARORSZÁGON**

Szakdolgozat

Debreceni Egyetem

Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

2010

**A kitolódott fiatalokor – A posztadoleszcencia jelensége
Magyarországon**

írta

Tercza Gabriella

Kijelentem, hogy a szakdolgozat megfelel a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszéke által támasztott tartalmi és formai követelményeknek

Államvizsga-bizottság elnöke

Témavezető

Bíráló

Debrecen

2010

Alulírott **Tercza Gabriella** kijelentem, hogy a jelen szakdolgozat a saját munkám, amely kizárólag a saját kutatásaimon illetve a hivatkozásokban és a felhasznált irodalomjegyzékben megjelölt információkon alapul. Kijelentem, hogy kutatásaim során és a szakdolgozatomban nem sértettem meg más szerzők vagy intézmények szerzői jogait. Kijelentem, hogy a jelen szakdolgozat sem annak részei nem kerültek benyújtásra egyetlen felsőoktatási intézményben sem diplomamunkaként vagy szakdolgozatként vagy azok részeként.

Debrecen, 2010. március 28.

aláírás

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm a témavezetőmnek, Prof. Dr. Szabó Ildikónak a szakmai segítséget, valamint azt, hogy kellő türelemmel viselte hullámzó teljesítményemet és aktivitásomat.

Köszönöm a hallgatóknak, akik elvállalták az interjúalany szerepét, ezzel segítve munkámat.

Köszönöm családomnak a biztatást, a lelki támaszt, nővéremnek pedig a gyakorlati segítséget.

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	i
Ábrák jegyzéke	iv
Bevezetés	1
Első fejezet: Problémafelvetés.....	2
Második fejezet: Kutatási módszerek	3
2.1 A szekunder vizsgálat ismertetése	3
2.2 A primer vizsgálat ismertetése.....	3
Harmadik fejezet: Posztadoleszcencia.....	6
3.1 Az emberi életciklus szakaszainak megváltozása.....	6
3.2 A posztadoleszcencia szociológiai elmélete	9
3.3 A posztadoleszcencia kialakulása	10
3.4 Az új ifjúság jelensége, avagy a hunédzserek.....	11
3.5 A felnőttkor kritériumai	13
3.6 A felnőtté válás	15
Negyedik fejezet: A fiatalok helyzetében bekövetkezett változások a rendszerváltást követően.....	18
4.1 Rendszerváltás a magyar társadalomban	18
4.2 A rendszerváltás az ifjúság szemszögéből.....	20
4.3 Az iskolában eltöltött idő meghosszabbodása	22
4.4 A szülői családról való leválás és az önálló életkezdés kitolódása.....	23
4.5 A munkavállalás kitolódása	24
4.6 Személyes élettervek a fiatal felnőttek körében	26
4.7 Változó ifjúság az információs társadalomban.....	28
Ötödik fejezet: Az ifjúság 2000 kutatás által meghatározott ifjúsági csoportok	30

5.1 A rendszerváltás nyertesei	31
5.2 A rendszerváltás vesztesei	33
5.3 Köztes rétegek: a rendszerváltás túlélői.....	34
Hatodik fejezet: Az önálló kutatás eredményeinek értékelése	37
6.1 A vizsgálat körülményeinek rövid leírása	38
6.2 Az interjúk értékelése	38
Összefoglalás	50
Felhasznált irodalom.....	53
Függelék.....	55
Interjú 01.....	55
Interjú 02.....	56
Interjú 03.....	57
Interjú 04.....	59
Interjú 05.....	60
Interjú 06.....	61
Interjú 07.....	63
Interjú 08.....	65
Interjú 09.....	66
Interjú 10.....	67
Interjú 11.....	68
Interjú 12.....	69
Interjú 13.....	70
Interjú 14.....	71
Interjú 15.....	72
Interjú 16.....	73
Interjú 17.....	74

Interjú 18.....	75
Interjú 19.....	76
Interjú 20.....	77
Interjú 21.....	78
Interjú 22.....	79
Interjú 23.....	80
Interjú 24.....	80
Interjú 25.....	81
Interjú 26.....	82
Interjú 27.....	82
Interjú 28.....	83
Interjú 29.....	84
Interjú 30.....	85

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: A 18-28 éves férfiak és nők lakása és háztartása (1989).....	8
1. ábra: A 30 éves kor alatti életszakasz történelmi összehasonlításban (2000).....	9
2. táblázat: Leválási dimenziók és a felnőtté válás jegyei (2000)	15
3. táblázat: Az 1971/72-ben, az 1975/76-ban, továbbá az 1979/80-ban született korcsoportok megoszlása első munkavállalásuk idején betöltött életkoruk szerint %-ban (2004)	24
4. táblázat: Személyes élettervek az 1990-es évek közepén és végén %-ban (2004).....	26
5. táblázat: Személyes élettervek életkori metszetben, %-ban (2004).....	27
6. táblázat: Ifjúsági rétegek az ezredfordulón (Nagy 2007:368)	30
2. ábra: A pályaválasztást befolyásoló tényező a megkérdezettek körében (N=30)	39
3. ábra: Kereső tevékenység végzése a megkérdezettek körében (N=30).....	40
4. ábra: A megkérdezettek életkörülményei (N=30)	41
5. ábra: A megkérdezettek lakáskörülményei (N=30).....	41
6. ábra: A szülőkhöz való viszony a megkérdezettek körében (N=30)	43
7. ábra: Tanulmányok befejezésnek hatása a szülőkhöz való viszonyra (N=30)	46
8. ábra: A szórakozás gyakorisága a megkérdezettek körében (N=30).....	46
9. ábra: Jövőkép a megkérdezettek körében (N=30)	48

BEVEZETÉS

A dolgozatom témája a kitolódott fiatalkor – a posztadoleszcencia jelensége a budapesti fiatalok körében.

A téma vizsgálata során felhasználok a korábban készült kutatások eredményeit, adatait, statisztikáit, a fellelhető szakirodalmat, illetve harminc darab, félig strukturált mélyinterjút is készítek, melyek elemzése szintén segíti a téma alaposabb körüljárását.

Az elmúlt néhány évben mind gyakrabban lehet hallani a posztadoleszcencia jelenségéről. Ez nem jelent mást, mint az ifjúsági életszakasz kitolódását. Fontos megjegyezni, hogy ez az „új” életszakasz nem vezethető vissza egyetlen okra. Általában nagyon is összetett körülmények vezetnek el oda, hogy egy fiatal „ne akarjon felnőni”. Több jellemző mentén is megragadható a posztadoleszcencia lényege. Az egyén pszichológiai és biológiai tekintetben már felnőtt, ám társadalmi szempontból még nem az, ugyanis a társadalom életében még nem felnőttként jelenik meg, hanem lényegében eltartott szerepben. A modern társadalmakban ezek a fiatalok általában még felsőoktatásban tanulnak, nem jelennek meg a rendszeres munkavállalók között. Az utóbbi pár évben figyelhető meg az is, hogy a munkaerőpiac bizonytalansága miatt döntenek sokan úgy, hogy később kezdenek önálló életet. Átalakulóban vannak a családformák is, a házasság mellett új együttélési formák válnak elfogadottá. Ez későbbre tolhatja a komoly párkapcsolatok kialakulását, előtérbe kerül a kísérletezgetés, a próbálkozás, amely sok esetben szintén a szülői háznál való maradást eredményezheti.

A bevezetést követő első fejezet a problémák megfogalmazását tartalmazza. A második fejezetben bemutatom az általam használt módszereket. A harmadik fejezetben tisztázom a posztadoleszcencia fogalmát, megvizsgálom a téma elméleti hátterét. Ez a rész nagyon fontos abból a szempontból, hogy segíti a később felmerülő fogalmak, kérdések megértését, kifejtését. A negyedik fejezet a rendszerváltást követő időszakot vizsgálja a fiatalokra gyakorolt hatásai szempontjából. Az ötödik fejezet tartalmazza az „Ifjúság 2000” vizsgálat feldolgozását. A hatodik fejezetben dolgozom fel az általam elkészített interjúkat. Az interjúk alanyai budapesti egyetemek 19-26 éves nappali tagozatos hallgatói közül kerülnek ki. Az utolsó fejezetben a kínálkozó következtetéseket összegzem, keretbe foglalva és lezárva ezzel a dolgozatot.

ELSŐ FEJEZET: PROBLÉMAFELVETÉS

Feltételezésem szerint a posztadoleszcencia jelenségének kialakulása több tényezőre is visszavezethető. Vegyük például azt a tényt, hogy manapság lényegesen többen választják a felsőoktatást, részben azért, mert olyan határozott céljai vannak a fiataloknak, melyek eléréséhez nélkülözhetetlen a diploma. De úgy vélem, hogy van egy másik csoport is a felsőoktatási intézmények hallgatói között, ők azok, akik tudatosan, vagy tudattalanul, de késleltetni szeretnék a munkába állás idejét. Időt szeretnének nyerni ahhoz, hogy megismerjék önmagukat, céljaikat, úgy gondolják, ennek egyik lehetséges eszköze a felsőoktatás. Mindegy, hogy melyik csoportba tartozik az adott egyén, az eredmény mindenképpen egy elhúzódo tanulási folyamat, amely befolyásolja a kibocsátó család elhagyásának időpontját is.

Az elhúzódo tanulásra vezethetőek vissza a családformák változásai is. Régen egyértelműnek számított az, hogy a fiatal valamilyen szakmával a kezében elkezdí önálló életét, családot alapít, dolgozik. Manapság ez nagyon megváltozott. Sokáig tanulnak a fiatalok, ez pedig kitolja a párkeresés idejét is. A komoly párkapcsolat több évvel később jelenik meg a mai fiatal életében, mint akár egy generációval ezelőtt. Ez értelemszerűen a családalapítás eltolódásával jár.

Vagy ugyanígy tekinthetjük akár a földrajzi mobilitás változásait is. Sok fiatal jó nyelvtudás birtokában úgy dönt, hogy hosszabb vagy rövidebb időre elhagyja az országot, és kipróbálja magát külföldön. Ez a felsőoktatásban résztvevőket abból a szempontból érinti, hogy amennyiben tanulmányai folyamán ösztöndíjjal utazik, akkor ez még tovább nyújtja a diploma megszerzésének idejét, ha pedig már diplomával a kezében utazik külföldre, akkor ez is hátráltatja az itthon berendezendő saját, önálló élet kialakítását.

Feltételezésem szerint a posztadoleszcencia a nők körében gyakrabban előfordul. A fiatalok egyre gyakrabban választják azt a lehetőséget, hogy iskoláik befejezésével nem hazánkban, hanem külföldön vállalnak munkát. Ezen fiatalok feltételezésem szerint a szülőknél maradnak, és oda érkeznek haza a külföldi munkavállalás után. Hazánkra is jellemző az a tendencia, hogy átalakulnak a családminták, és ez megváltoztatja a normák átadását a családban.

MÁSODIK FEJEZET: KUTATÁSI MÓDSZEREK

A dolgozat készítése során mind szekunder, mind pedig primer elemzési módszert is alkalmazok. A két módszer véleményem szerint megfelelő arra a célra, hogy hipotéziseimet vizsgáljam.

2.1 A szekunder vizsgálat ismertetése

A szekunder, vagyis másodlagos vizsgálat lényege, hogy mások által összegyűjtött adatokat vizsgálunk, áttekintünk, elemzünk a témához kapcsolódó információkat, adatokat, eredményeket. A szekunder kutatások nagy előnye, hogy valaki már elvégezte előttünk, feldolgozta és rendszerezte a kapott információkat, gyakran le is vonják a megfelelő következtetéseket, így annak, aki ilyen jellegű adatokat használ fel, már kész információk állnak a rendelkezésére, melyek között párhuzamot vonhat, levonhatja saját következtetéseit, megteheti személyes javaslatait. A szekunder adatok felhasználása olcsó, gyors és egyszerű, gyakran egy adott adatbázisban, témakörök szerint rendszerezve felkereshető (pl. Központi Statisztikai Hivatal honlapja).

Dolgozatomban megvizsgálom az utóbbi években lezajlott kutatásokat, amelyek ebben a témában születtek. Adatbázisok, statisztikai adatok segítségével megpróbálok néhány konkrét, számszerű adatra szert tenni. Így például megnézem, hogy hazánkban körülbelül hányan tartoznak a posztadoleszcensek sorába, milyen körülmények között, milyen településen élnek, van-e különbség férfiak és nők között.

2.2 A primer vizsgálat ismertetése

A másik eszköz, amelyet szintén felhasználok a téma körüljárása során, a strukturálatlan mélyinterjú. Ez egy primer kutatási módszer. Az interjú technika lehetőséget nyújt arra, hogy az egyén mélyebb motivációira is fény derüljön. Ebben a témában igen fontosak lehetnek az úgynevezett puha információk. Egy-egy ilyen beszélgetés során fontos szerepe van annak, hogy milyen személyes kapcsolat van a kérdező és a kérdezett között, mert a téma szempontjából egyáltalán nem mellékes, hogy bizonyos információk milyen szöveggörnyezetben hangzanak el, valamint milyen nonverbális

jeleket használ az interjú alanya. Úgy gondolom, hogy a korábban már említett kvantitatív jellegű adatok elemzését ezek az interjúk hatékonyan egészítik ki.

A mélyinterjú segíthet a szerzőnek hipotézisek felállításában is, amelyek a későbbiek folyamán kvantitatív vizsgálatokkal is tesztelhetőek. Ha a kvalitatív vizsgálat célja egy adott viselkedés mélyen ülő pszichológiai alapjainak azonosítása, akkor kiváló vizsgálati módszert jelenthet a mélyinterjú. Ehhez fontos, hogy a kérdések részletesek, sokrétűek legyenek. Ha strukturálatlan vagy félig strukturált mélyinterjút készítünk, akkor nem kvantitatív, valamint nem általánosítható vizsgálati eredményeket kapunk. A mélyinterjú előnye, hogy minden interjúalanyra külön koncentrálni, személyenként 15-90 percet fordítunk a kérdések megválaszolására. Nagy előny, hogy a többi válaszadó nem befolyásolja a megkérdezetteket. Van azonban hátránya is ennek a vizsgálati módszernek, hiszen nem lehet nagyszámú mintával számolni, illetve figyelembe kell venni a tényt, hogy időigényes, így sokan utasítják vissza a felkérést. (Babbie 2003)

Az interjúkat a következő interjúvázlat alapján készítettem:

1. Mióta jár felsőoktatási intézménybe, máshol is volt/van még hallgatói jogviszonya?
2. Tudatosan választotta ezt a pályát, vagy esetleg szülei nyomására jelentkezett erre az egyetemre?
3. Milyen jövedelemből él? (Felvette-e a diákhitelt? Van-e ösztöndíja? Szociális támogatás? Mire használja?)
4. Végez valamilyen kereső tevékenységet a tanulás mellett?
5. Mire költ egy átlagos hónapban? Mennyit?
6. Milyenek az életkörülményei?
7. Hogyan, kivel, kikkel él együtt?
8. Milyen fontosabb döntéseket hozott mostanában?
9. Ezekről előzetesen kikkel beszélgetett?
10. Kiknek kérte ki a véleményét / tanácsát?
11. Milyen a viszonya a szüleivel?

12. Milyen gyakran találkozik velük?
13. Miről szoktak beszélgetni?
14. Szokott-e konfliktus lenni közte és a szülők között? (Partnerek, barátok, szórakozás, divat, pálya / tanulás, pénzügyek, értékrend, stílus, egyéniség, magatartás stb.)
15. Ha igen, akkor meséljen el egy ilyen tipikus konfliktust!
16. Hogyan szoktak végződni ezek a konfliktusok?
17. Együtt lakik még szüleivel, ha igen, tervezi-e a közeljövőben az elköltözést? Ha nem, ennek mi a legfőbb oka?
18. Ön szerint ehhez szülei hogyan viszonyulnának ahhoz, hogyha Ön bejelentené: elköltözik?
19. Konfliktust okozna-e Ön és szülei kapcsolatában az, ha most feladná (elhalasztaná) tanulmányait?
20. Milyen gyakran jár szórakozni? Milyen jellegű helyekre? Kikkel?
21. Milyen életfilozófia alapján él?
22. Párkapcsolatban él-e?
23. Milyen jellegű ez a kapcsolat?
24. Hogyan választ párt?
25. Mit gondol a házasságról?
26. Mit gondol az együttéléstről? (élettársi kapcsolatról)
27. Hogyan látja jövőjét:
28. *Egyetem után munkába állás, biztos egzisztencia megteremtése, lakásszerzés, családalapítás vagy:*
29. *Egyetem után családalapítás, majd lakásszerzés, ezután karrierépítés*
30. *Egyetem után további képzésben való részvétel, külföldi tanulmányutak, s csak későbbi időpontban történő munkába állás, családtervezés*
31. *Egyéb:*

HARMADIK FEJEZET: POSZTADOLESZCENCIA

A posztadoleszcencia viszonylag új fogalom a szociológiában, a modern társadalmak jelensége. Valójában olyan fiatalokat jelöl, akik bár jogilag felnőttnek számítanak, a gyakorlatban még inkább a serdülőkhöz, a kamaszok csoportjához sorolhatóak, hiszen anyagilag a szüleiktől függenek, még akkor is, ha már esetleg nem laknak otthon.

A posztadoleszcencia az ifjúkor felnőtté válásba átmenő szakasza, de ez az időszak még nem képezi a felnőttkor szerves részét. Vaskovics szerint az a szakasz, ami beékelődik a serdülő- és ifjúkor, valamint a felnőttkor közé. Lényege a teljes függetlenség megteremtése, vagyis a szülőktől való leválás befejezése. Demográfiai értelemben ez a 30 éves kor alatti időszakot jelenti. (Pikó 2007) „Meghatározóbb azonban a társadalmi-gazdasági függés megszűnésével, azaz a szociális értelemben vett felnőtté válással definiálni a két szakasz közötti határvonalat.” (Pikó 2007:17) Valójában a szexuális érettségtől a szociális érettségig tartó szakasz kiszélesedését foglalja magában. A posztadoleszcencia a posztmodern társadalom következménye, az egyén késleltetve válik felnőtté. (Pikó 2007)

3.1 Az emberi életciklus szakaszainak megváltozása

A hagyományos felfogás szerint az ember élete hat szakaszra tagolódik, ezek a következők:

- egy éves korig: csecsemőkor
- egy-tizenkét éves korig: gyermekkor
- tizenkét-tizennégy/tizenhat éves korig: serdülőkor
- tizennégy/tizenhat éves kortól a tanulmányok befejezéséig, munkavállalásig, családalapításig ifjúkor
- nyugdíjazásig felnőttkor
- nyugdíjazást követően időskor

A modern társadalmakban azonban megfigyelhető, hogy a felnőttkor és az ifjúság közé beékelődik egy új szakasz, ez pedig a posztadoleszcencia, vagyis az utóserdülőkor. Ez egy sajátos életszakasz, valójában egy ellentmondásos élethelyzet.

Az iparosodás korszakának elején a munkavégzés kezdete sokkal korábban volt, mint manapság, és a fiatalok is szorosabb formában éltek együtt szüleikkel, mint most. Ariès szerint nem volt ifjúsági kor, a serdülő egyenlőnek számított a felnőttel, nem tettek túl nagy különbséget közöttük. (Andorka 2006) „Újabban viszont az iskoláztatás meghosszabbodásával a fiatalok felső korhatára is egyre inkább kitolódik. Ennek következtében felnőtt, munkaképes és szexuálisan teljesen érett fiatal emberek hosszú ideig egy olyan szakaszban élnek, amelyben nem állnak előttük nyitva a felnőttkorral járó lehetőségek (önálló munka, kereset, az ezzel járó döntési szabadság), és nem vállalhatják a felnőttkori kötelezettségeket (nem tudnak családot eltartani).” (Andorka 2006:334)

1989-ben végeztek egy összehasonlító vizsgálatot, mely Magyarországon kívül kiterjedt Nyugat-és Kelet-Németországra is. 18-29 éves fiatalok és szüleik kapcsolatát vizsgálták. A kutatás alapkérdése az volt, hogy „megjelent-e mind a három társadalomban a posztadoleszcencia életszakasza abban az értelemben, hogy a fiatal felnőtt gyermekeknek a szülői háztartásról történő leválása, önállósulása lassan és fokozatosan következik be.” (Andorka 2006:350)

A kutatás során megállapították, hogy Magyarországon nagyon gyakori a szülői segítség, a fiatalok gyakran addig laknak otthon, amíg nem sikerül saját lakásba költözniük (ez most sincs másként). A két Németországban hamarabb költöztek el a fiatalok a szülői házból, ennek oka az volt, hogy ott könnyebb volt bérlakáshoz jutni, a magasabb fizetések következtében könnyebb volt saját lábra állni, mint hazánkban.

Azonban a nyugat-német szülők jellemzően gyakrabban részesítették anyagi támogatásban gyermekeiket, mivel közülük sokan tanultak tovább felsőoktatási intézményekben, így nem dolgoztak, és sokan voltak olyanok is, akik nem álltak azonnal munkába tanulmányaik befejeztével. A magyar szülőkre inkább az egyszeri, nagyobb összegű segítség volt a jellemző, a vidéki családtagok gyakran élelmiszerrel is támogatták a fiatalokat a könnyebb boldogulás érdekében.

Összességében elmondható, hogy mindhárom országban lényeges volt a fiatalok támogatása a szülők részéről. (Andorka 2006).

1. ábra: A 18-28 éves férfiak és nők lakása és háztartása (1989)

Lakás-és háztartásforma	18-19 év	20-21 év	22-23 év	24-25 év	26-27 év	28 év	Együtt
Férfi							
<i>Szülői lakásban, háztartásban él</i>	91	93	80	49	44	29	63
<i>Külön, de nem saját lakásban él</i>	7	4	7	13	6	6	9
<i>Saját lakásban él</i>	2	3	13	38	50	65	28
Nő							
<i>Szülői lakásban, háztartásban él</i>	76	66	61	29	23	19	44
<i>Külön, de nem saját lakásban él</i>	8	15	5	8	13	12	11
<i>Saját lakásban él</i>	16	19	34	63	64	69	45

Forrás: Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, szerk.: Spéder Zsolt, Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 351. oldal

A posztadoleszcens személy tehát jogilag már felnőttnek számít, ám szülői támogatásra szorul. Ez azzal jár, hogy megnöttek a gyermeknevelés költségei. Napjainkban a gyermekvállalás is egyre későbbre tolódik, hiszen a fiatalok is később állnak a saját lábukra. Egy fiatal felnőtt akkor válik önállóvá, ha önálló jövedelemmel rendelkezik, önálló lakhatási körülményeket teremt magának, befejezi iskolai tanulmányait és anyagilag is önállóságot élvez. A posztadoleszcencia strukturális jellemzője tehát kettős: egyben függés és függetlenség is. Ez utóbbit erősítik a reklámok, a különböző marketing tevékenységek is, hiszen ma már a vállalkozások is felismerték, hogy mekkora piaci potenciált jelentenek a fiatalok. Éppen ezért önálló fogyasztói célcsoportként kezelik őket, vagyis a függetlenség érzését keltik bennük. (Andorka 2006)

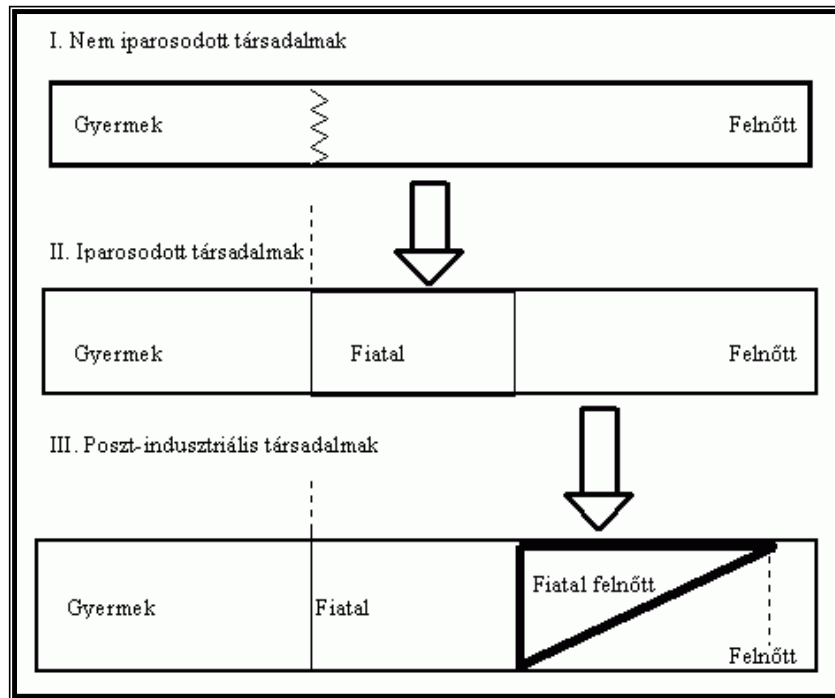
3.2 A posztadoleszcencia szociológiai elmélete

Ahogy már utaltam rá, a posztadoleszcencia a fiatalkor és a felnőttkor közötti időszakra esik. A szociológiában ez a fogalom viszonylag új keletű, megértéséhez, elemzéséhez többféle modell is a szociológusok rendelkezésére áll. Vaskovics László a fiatalok szülői háztól való elszakadásának vizsgálatából indul ki. Olyan dimenziókat vesz alapul, mint például az anyagi-pénzügyi, az önálló döntést eredményező vagy a jogi értelemben vett leválás. Általánosságban elmondható, hogy ezek a fiatalok bizonyos mértékben függetlenek a szülőktől, ám ez a függetlenség még nem teljes mértékű. (Vaskovics 1993)

A fogalmat Keniston használta először a szociológiában. Megfigyelte, hogy bizonyos társadalmakban nem egyezik a felnőtté válás és a munkába állás ideje. Azok a fiatalok, akik a posztadoleszcens szakaszban vannak, bár bizonyos szempontból nézve felnőttnek számítanak, szociológiai értelemben véve nem azok. Keniston szerint az ilyen fiatalokra jellemző a bizonytalanság, a biztonság iránti vágy, valamint a jelenorientáltság. (Keniston 1970) Gillis szerint a posztadoleszcens életszakaszban járó egyén bár nagykorú, gazdasági helyzetük nem megalapozott. (Gillis 1980)

A nem iparosodott társadalmakban az egyén élete két szakaszra oszlott, a gyermekkort a felnőttkor követte. Az iparosodott társadalmak esetében az előbb említett életszakaszok közé beékelődött a fiatalkor, míg a poszt-indusztriális társadalmakra jellemző a fiatal felnőttkor, mely a fiatalkor és a felnőttkor közötti időszakot jelöli. (Vaskovics 2000)

1. ábra: A 30 éves kor alatti életszakasz történelmi összehasonlításban (2000)

Forrás: Vaskovics László: A posztadoleszcencia elmélete, In: Szociológiai Szemle, 2000/4. 10. évfolyam, 5. oldal

3.3 A posztadoleszcencia kialakulása

A posztadoleszcens személy hasonlóan viselkedik az adoleszcensekhez. Ez utóbbi fogalom az igazi kamaszokat, serdülőkorú fiatalokat jelöli. A posztadoleszcens egyén nem akar, vagy nem tud teljes mértékben felnőtté válni, a társadalom teljes értékű, beilleszkedett tagjaként élni. Somlai Péter egyik nemrég megjelent tanulmányában „azt állítja, hogy a posztadoleszcensek korát éljük, a posztindusztriális társadalmakban zavaros az életvitel, ellentmondásos az értékrend, a média az örök fiatalok mentalitását közvetíti” (Pelle 2007)

Az 1970-es évek elején megváltoztak a hagyományos szerepek, az akkori fiatalok már nem találták kielégítőnek azokat (család, iskola, rendszeresen végzett munka). A változáshoz hozzájárult az is, hogy az 1980-as években egyre kevesebb volt a stabil munkahelyek aránya, ami a korábbi időkre jellemző volt. A munkavállalás tehát bizonytalanabb lett az egész világon.

Bár a rendszerváltozás Magyarországon sok tekintetben szabadságot hozott az egyének életében, sokak számára nehezebb is lett ezt követően az élet, hiszen az 'újkapitalista' rendszerben egészen más követelményekkel kellett szembenéznük. A posztadoleszcens fiatalok céljai egyre kevésbé egyeznek meg a szüleikével, sokak nem

rendelkeznek hivatástudattal, egyre inkább kitolják a gyermekvállalás korhatárát is. (Pelle 2007)

3.4 Az új ifjúság jelensége, avagy a hunédzserek

A posztadoleszcencia jelensége egyre szélesebb körben válik érzékelhetővé. Van, aki szerint a mai fiatalok nem szeretnék felnőttek lenni, legalábbis nem minden értelemben. Bár már nem számítanak gyerekeknek, de felnőttek sem igazán, hiszen jellemzően valamilyen felsőoktatási intézményben tanulnak, nem céljuk a családalapítás, de a munkába állás sem. Ez egyre több fiatalra igaz, tehát általános társadalmi jelenségről beszélhetünk. A posztadoleszcencia jellemző okai közé tartozik a mai idők bizonytalan mivolta. Vagyis a fiatalok közül sokan úgy érzik, hogy nem tudnak megbirkózni a mindennapok követelményeivel, például a saját lakás megszerzése sokak számára már-már lehetetlen feladatnak számít. Ezért kézenfekvő megoldás addig lakni a családdal, amíg csak lehet. A párválasztás sem úgy történik, mint a régebbi időkben, már nem motiválja az egyéneket, hogy családot alapítsanak. (Somlai 2007)

Somlai Péter e jelenség alanyait új ifjúságnak nevezi, úgy véli, hogy a posztadoleszcencia egy komplex társadalmi jelenség, nem pedig trend. Ma már az új ifjúság számára ez az életvitel teljesen megszokott és elfogadott, alkalmazkodtak az új világ követelményeihez.

Jellemző vonása ennek a jelenségnek, hogy a diploma szerzése kitolódik, hiszen sokan szakítják ideiglenesen félbe tanulmányaikat azért, hogy munkával pénzt tudjanak szerezni. Így, míg régebben általános tendencia volt, hogy 24-25 éves korukra a többség befejezte tanulmányait, ma nem gyakori, hogy 27-30 éves kor között szerzik meg a fiatalok első diplomájukat. És akkor még nem beszéltünk arról, hogy egyre többen szeretnék másoddiplomázni is. Ennek oka lehet az is, hogy amikor valaki felvételizik egy adott oktatási intézménybe, még egészen más a helyzet, mint amikor végez. Sokan nem tudnak elhelyezkedni a megszerzett végzettséggel, így további tanulásra kényszerülnek. A posztadoleszcencia jelensége tehát nem feltétlenül a kényelmen, a dolgozni nem akaráson alapul, hanem a jelenlegi körülmények idézik elő. (Somlai 2007)

Christopher Noxon szerint napjainkra leginkább a „kidult”¹ kategória a jellemző, vagyis az infantilizáció jelenségei figyelhetőek meg. Úgy véli, egyre többen gondolják úgy, hogy nem akarnak felnőtté válni. Ha megnézzük a zenei műsorokat a televízióban, azt láthatjuk, hogy minden infantilizált, vagyis a díszletek, a műsorvezetők és az interjúalanyok egyaránt gyerekesek bizonyos szempontból (pl. öltözék). Egy másik megfogalmazás szerint ezek a fiatalok a felnőtt kamaszkorban élnek, a szüleikkel laknak, és érzelmileg és/vagy anyagilag függőségben állnak velük. (Kiss 2006)

A hunédzserekre, vagyis a huszonévesekre leginkább jellemző, hogy lenézik azokat, akik szegények, igénytelenek vagy csúnyák (stb.). Van hitelkártyájuk, és egyáltalán nem gondolkodnak megtakarításokon, spóroláson. A mának élnek, vannak, akik már hitellel is rendelkeznek, nem törődve a hosszú távú következményekkel, illetve azzal, hogyan fogják azt törleszteni. A szociológus, Manning szerint az ilyen fiatalok bár hedonisták és szeretik az extrémítást, nem élnek önpusztító és vad életet. Rendelkeznek jövőképpel, de gyakran nem hiányzik a jelenükből az alkohol és a kábítószer. (Kiss 2006)

Napjainkban már korszakváltásról beszélnek az ifjúságkutatók. A korhatárok kitolódása összefügg az életminőség ugrásszerű javulásával, a hosszabb tanulási idővel is. Az egykori életszakasz-modell eltűnőben van, a gyermekkor összemosódik a serdülő és felnőttkorral. (Bereczki 2007)

Gondoljunk csak bele, láttunk már öltönyös embert rollerrel közlekedni, igaz? Az egyre feszítettebb életritmus, a folyamatosan változó világ szinte törvényszerűen hozta magával, hogy az utolsó stabil és kellemes életszakaszunkat (gyermekkor), vagy annak bizonyos részeit átemeljük és megtartsuk a későbbi periódusokban is. A gazdaság szintén reagált erre a jelenségre, egyre több számítógépes (és egyéb) játékot készítenek fiatal felnőtteknek, akik így sokszor töltik szabadidejüket a monitor előtt, egy számukra izgalmas programmal játszva. Míg régebben egy 18 éves fiatal az érettségi vizsgát követően hivatalosan is belépett a felnőttkorba (nemcsak jogilag, hanem gyakorlatilag is), addig napjainkban igen gyakori jelenség, hogy huszonéves fiatalok még otthon

¹ Noxon ezt a fogalmat azokra a fiatalokra használja, akik biológiailag már felnőttek, de hozzáállásukban, viselkedésükben sok a kamasz- illetve gyermekkorra jellemző dolog. A „kid” (gyerek) és az „adult” (felnőtt) szavakból származó összetétel.

lagnak, és bizony 'gyerekesen' viselkednek. Személyes ismeretségi körömben is jellemző, hogy a fiatal férfiak szabadidejük nagy részét számítógépes játékokkal töltik ki, gyakran akár többen is összeülnek. Sokan közülük otthon lagnak, egyetemre, főiskolára járnak, és már elmúltak 18 évesek.

Az egzisztenciális változás szintén késleltetheti a felnőtté válást. A hosszabb képzési és tanulási idő miatt a munkavállalás és a saját egzisztencia építése kitolódik, így sok esetben a 20-35 éves korosztály is csak szülei segítségével boldogul az életben. A tinédzsereknek egyre nagyobb döntéshozói potenciáljuk van a családokon belül, a szülők gyakran utánozzák gyermekeiket a divat terén. Ők is 'lazák' szeretnének lenni. Az áruházakban kéz a kézben sétálgató anya-lánya tipikus példája ennek, az anya szülőből előlép barátnővé, és igyekszik lépést kell tartani serdülő lánya általa elképzelt társadalmi pozíciójával. Sajnálatos módon pont ezek a tényezők csökkentik a szülők döntéseinek megfellebbezhetetlenségét. Az ilyen feltételek mellett felnövő fiatalok, különösképpen, ha ez még anyagi biztonsággal is párosul, a tanulás mellett szinte kizárólag a szórakozás számos formájának élnek. Sok esetben nincs jövőképük, nincsenek céljaik, terveik fiatal felnőttként sem. Jó nevű egyetemekre, főiskolákra járnak, de fogalmuk sincs, mihez kezdenek majd, ha elvégezték azt. A barátok és a szórakozás központi helyet foglalnak el az életükben, egy magasabb anyagi szinten már-már hedonista életvitelről is beszélhetünk. A bulik, a népszerűség, a drága számítógépes játékok megszerzése és birtoklása lett a cél, fittyet hányva az anyagi biztonságra és a stabil jövőre.

3.5 A felnőttkor kritériumai

Felnőttnek tekintik a társadalom azon tagjait, akik betöltötték 18. életévüket, önállóan vezetnek háztartásukat, már nem a szülőkkel élnek együtt, és anyagilag sem függnek senkitől. Döntéseiket saját maguk hozzák meg, önmagukra felnőttként tekintenek. E tényezők együttese jellemzi a felnőtt személyt. A felnőtté válás folyamata nem mindenkinél ugyanolyan hosszú, sőt, napjainkban egyre ritkábban válik valaki felnőtté a 18. életév betöltésével. Ez azt jelenti, hogy a nagykorúsági határ átlépésével egyre kevesebb fiatalról mondható el, hogy felnőtt, vagyis önálló, független személyiség. (Vaskovics 2000)

A fiatal felnőttek egyik leggyakoribb jellemzője az anyagi függőség, még akkor is, ha már önálló háztartást vezetnek. Abban azonban különböznek a fiataloktól, hogy

nem kiskorúak, nem élnek a szüleikkel, illetve nem jellemző rájuk a szülői kontroll gyakorlása. (Vaskovics 2000)

Azt azonban nem támasztják alá empirikus eredmények, hogy a posztadoleszcens életszakaszban járó személyek életkorának mi a tipikus alsó és felső határa. Vannak közöttük egészen fiatalok (pl. 19 éves egyének), illetve idősebbek is (pl. 30 év felett). Valójában a fiatal felnőttek vizsgálatakor nem az életkor bír meghatározó jelentőséggel. Ezt a kategóriát mindig felnőttek és fiatal felnőttek alkotják. Az, hogy ki mennyi idő alatt éri el a valós felnőtt kort, egyénenként változó. Van, aki hosszabb idő alatt, van, aki rövidebb idő alatt lesz teljes mértékben önálló. (Vaskovics 2000)

2. táblázat: Leválási dimenziók és a felnőtté válás jegyei (2000)

Leválási dimenziók	Függőség (gyerek, fiatal)	Önállóság
<i>Jogi értelemben vett leválás</i>	Kiskorúság, korlátozott üzletkötési képesség	Nagykorúság (korlátok nélküli üzletkötési lehetőség, törvényileg büntethető cselekedetek)
<i>Közös fedél alól történő leválás</i>	Szülőkkel közös háztartás	Önálló háztartás, saját lakás
<i>Anyagi, pénzügyi leválás</i>	Anyagi rászorultság	Pénzügyi önállóság
<i>Önálló döntést eredményező leválás</i>	Szülői ellenőrzés alatt történő döntéshozatal	Önmeghatározás, önkontroll, különösen a partnerválasztás terén
<i>Öntudatosulás</i>	Fiatalok	Felnőttek

Forrás: Vaskovics László: A posztadoleszcencia elmélete, In: Szociológiai Szemle, 2000/4. 10. évfolyam, 9. oldal

3.6 A felnőtté válás

A felnőttek hajlamosak elfeledni, milyen nehéz és rögzös út a felnőtté válás. Pedig ebben az időszakban az egész életre kiható dolgok dőlnek el. A mai fiatalok ebből a szempontból igencsak nehéz helyzetben vannak, a társadalmak bonyolultabbakká, a világ összetettebbé vált, és a választható lehetőségek tárháza nagyon kibővült az elmúlt pár évtizedben. Szintén ez az a kor, ahol megtalálják barátaikat, és sokan a párjukat is. Sajnálatos módon a felnőttek többségében hamis ifjúságkép él, a saját fiatalkori problémáikat elfelejtik vagy lekicsinylik, hisz ők már felnőttek. Sokszor elmarasztalják az ifjúságot, csak azért, mert ők még 'gyerekek'. Könnyedén hoznak megfontolatlan és többnyire igazságtalan ítéletet, letekintve koruk piedesztáljáról: kinek másnak is lehetne

igaza? Pedig ez a hozzáállás nem helyénvaló, sok fiatalban akár bizonytalanságot is előidézhet, mely kihathat későbbi életükre is. (Szabó 2007)

A mai fiatalok megértéséhez meg kell vizsgálni a mai felnőtteket is. Az elmúlt harminc év oly mértékű változást idézett elő a világban, és Magyarországon is, ami teljes egészében, integrálhatatlan a mindennapjainkba. A rendszerváltozás és az ezt követő gazdasági változások, a kommunikációs robbanás, mely teljesen átformálta a világot, mind-mind könyvek ezreit megtöltő téma. Ezeket még tetőzi a divat követhetlensége, gyakorlatilag abban jár mindenki, amiben akar, keverednek a stílusok, és a választható irányzatok száma óriási. Egy ennyire szerteágazó világban felnőni bonyolult folyamat, és ezt sok esetben tetőzi az anyagi probléma vagy a szülő alkalmatlansága is. A felnőtt-modellek nagyban befolyásolják azt, hogy maguk a fiatalok milyen felnőtté válnak. A társadalom jogi értelemben pontosan meghatározza a felnőtté válás időpontját, azonban ez természetesen nem egyenlő a valós felnőttég kezdetével. Az vallhatja, mondhatja magáról, hogy felnőtt, aki érzelmileg és értelmileg is kiforrott személyiség. Ennek eléréséhez azonban a legtöbben megtagadják gyermeki és ifjúkori önmagukat, korábbi életmódjukat gyerekesnek titulálva. És mikor az ő utódaik lépnek ebbe az életszakaszba, addigra már rég elfelejtették, hogy milyen volt fiatalnak lenni. (Szabó 2007)

A megváltozott gazdasági és társadalmi helyzet miatt sok fiatal még 20-30 évesen is a szüleivel él, vagy ha nem, akkor is szülői támogatásra szorulnak. „Minthogy az átmenet a felnőtt korba nem feltétlenül éles fordulat egy ember életében, különösen fontos, ha úgy tetszik, a személyiség stabilitása múlik azon, hogy a változó élettani jellemzők és személyiségjegyek mellett a felnőtté váló fiatal fokozatosan miket hagy el, és milyen külső és belső tulajdonságok maradnak meg, vagyis melyekkel válik azonosíthatóvá önmaga és mások számára. Éppen a felnőtt kor előtti időszakában zajlanak le azok a jószerivel viharos történések, amely a szülőkről való érzelmi leválás révén az eddigi azonosításokat is kikezdi.” (Szabó 2007:18-19)

Ez az az időszak az egyén életében, mikor megszilárdul az én-azonosság. Az érett felnőtt meghatározó jellemzője az identitás, mely az egész élet során alakul, formálódik, minden szakasz az előzőre épül. Egy fiatal csak akkor fog tudni beilleszkedni az adott társadalomba, meg kell tanulniuk, hogyan tegyenek eleget a társadalom által támasztott követelményeknek. E folyamat során alakul ki az egyén identitása. Az identitás nem egy vélekedés, hanem inkább vélekedések rendszere, amit a

serdülő azért alkot, hogy egymásba integrálja azokat a tulajdonságokat, amelyek mentén hasonlít, és amelyek mentén különbözik a többiektől.” (Szabó 2007:19)

Az Európai Közösség Bizottsága által kiadott Fehér Könyv is foglalkozik az ifjúság helyzetével. A családi kapcsolatok és a munkaerő-piaci helyzet változásának következtében megváltoztak a fiatalok társadalmi, gazdasági és kulturális jellemzői. A fiatalok hosszabb időszakot jelöl, mint korábban, egyre később következnek be az életben fontos állomások (például lakásvásárlás, családalapítás). Az életutak már nem lineárisak, egy fiatal gyakran egyszerre több szerepet is betölt. Ennek oka, hogy a társadalom már nem nyújt olyan biztosítékokat, mint korábban (pl. biztos állás nyugdíjig). (Szabó 2007)

A posztadoleszcencia Nyugaton az 1970-es években, hazánkban az 1990-es években, a rendszerváltást követően vált ismert jelenséggé. Az egyén életének ez az a szakasza, amelyben végbe megy a kulturális tökefelhalmozás, kialakul az egyéni és csoportidentitás. A fiatalból akkor lesz felnőtt, ha leválik a szüleitől, önálló döntéseket hoz, anyagilag is, és szakmailag is önállóvá válik, akárcsak politikailag és kulturálisan, valamint jellemző lesz rá a szubjektív önállóság, vagyis felkészültnek érzi magát a felnőtt létre. (Szabó 2007)

NEGYEDIK FEJEZET: A FIATALOK HELYZETÉBEN BEKÖVETKEZETT VÁLTOZÁSOK A RENDSZERVÁLTÁST KÖVETŐEN

A rendszerváltozás nem csak a gazdaságra, a politikára, hanem magára a társadalomra is hatással volt. Különösen a fiatalok jövőjét határozta meg ez a változás, de az akkori fiataloknak is jelentős változást hozott az életébe. Az ifjúságszociológia szempontjából fontos, hogy ekkor jelent meg először a posztadoleszcencia fogalma.

4.1 Rendszerváltás a magyar társadalomban

A 20. század nyolcvanas-kilencvenes éveiben háború nélkül zárult le egy korszak, mely megindított egy újra-és átrendeződési folyamatot Közép-és Kelet-Európában. A korszakváltás következménye a gazdasági, politikai, társadalmi átrendeződés, az addigi rendszer megváltozása, valamint a szovjet befolyás megszűnése volt. Természetesen ez Magyarország esetében is így történt. Megkezdődött az áttérés a kapitalizmusra, cél a szocializmus azonnali megszüntetése volt. Valójában ez volt a rendszerváltás. Ez több folyamatból tevődik össze: végbemegy a politikai változás, az egypárt rendszert felváltja a többpártrendszer, a gazdasági változás tükrében az államosítást felváltja a piacgazdaság, végül megtörténik a társadalmi rendszerváltozás, megváltoznak a társadalom tagjainak rég bevett szokásai, mintái, habitusai stb. olyanok váltják fel ezeket, melyek megfelelnek a kapitalista viszonyoknak. (Laki, 2006) „A rendszerváltás tehát gyökeres változásokat ír elő a gazdaság, a politika és a társadalom alapintézményeiben és működésmódjában, az addig uralkodó (domináns) társadalmi-gazdasági újratermelődési modellt ugyanis nem átalakítani, reformálni vagy dinamizálni akarja, hanem totálisan megváltoztatni.” (Laki, 2006: 40)

A magyar modernizáció jellemzője 1945 után a rendszerváltás volt, mely a szovjet befolyás hatására ment végbe. A modellt kényszerűségből vettük át, mégpedig azért, mert a háborút elvesztő felek közé tartoztunk. Ennek következtében elszakítottak minket azoktól az országoktól, akikhez a korábbi modernizáció során kapcsolódtunk, és a fejletlen és közepesen fejlett országokat tömörítő KGST-hez csatoltak minket. Az új elitet a kommunisták alkották, cél a társadalom elvi-ideológiai alapon történő megszervezése volt, a magyar társadalmat ideológiai alapon át is szervezték. A legfőbb gondot az jelentette, hogy a kialakult társadalmi alapintézményekhez nyúltak hozzá,

mint például a magántulajdonhoz. Alapvetően megváltozott az állam addigi szerepe is, totalitárius hatalmat gyakorolt az egész nemzet felett. A politikai és bürokratikus elitek így kiváltságos helyzetbe kerültek, hatalmi pozícióban voltak, valójában sok hasonlóságot mutattak az 'úriember réteggel'. Nem volt, nem lehetett olyan csoport, mely a hatalmat birtokló elitet ellensúlyozná. A rendszer jellemzően kiterjedtebb bürokráciát folytatott, így sokak számára megnyílt az út a felemelkedésre, azoknak, akiknek erre lehetősége nyílt, sok esetben az úriember réteg kiváltságait élvezték. Ugyanakkor az államosítás következtében igen sokaknak csak az alacsony megélhetés jutott. Ez a hatalmat birtokló elit eljárása volt, melyet törvényekkel támasztottak alá, minden társadalmi réteget semmibe vettek. Az emberek többségének együtt kellett élnie az egzisztenciális veszélyeztetettséggel, a kilátástalansággal. Teljes társadalmi átrendeződés ment végbe. (Laki, 2006)

Sztálin halála után ismét változások mentek végbe, ipari társadalom lett Magyarországból. Megnőtt az igény a szakképzett munkaerő iránt, új munkahelyeket teremtettek, létrejött a 'totális foglalkoztatás'. Ez egyfajta kiszámítható jövőt, anyagi biztonságot jelentett azok számára, akik a perifériáról bekerültek a munkaerő-piacra. Az oktatás felértékelődött, követelmény lett a magas iskolai végzettség, ez lett a társadalmi érvényesülés és mobilitás alapkövetelménye. Ennek következtében megnőtt a középiskolai részvétel aránya. A növekvő bér és kereslet következtében a fogyasztási szerkezet átalakult, megnőtt a kereslet bizonyos termékek iránt (pl. autó). Összességében a Kádár-korszakot az egyik legsikeresebb modernizációs korszaknak tekinthetjük. Persze ez az akkori viszonyok között értendő. A háttérben még mindig jelen voltak az elfojtott problémák, mint pl. az áruhiány, a növekvő államadósság. A rendszer ellenzői érezték, hogy változásra van szükség, és keresték is erre a megoldást. A kapitalista országok is kihívás elé kerültek, a Ford által kifejlesztett tömegtermelés válságba jutott, új technológiákat kellett kifejleszteni, kommunikációs és információs forradalom ment végbe. A kihívás tehát egyetemleges volt, de csak a kapitalizmus tudott megfelelni rá, a szocialista rendszerek elbuktak. (Laki, 2006)

A rendszerváltás hatással volt az oktatási-képzési rendszerre is, melyben szintén bekövetkeztek változások: a hagyományos szakmunkásképzés háttérbe szorult, ezért csökkent azoknak az aránya, akik már 17 évesen belépnek a munkaerőpiacra. Magasabb lett a részvételi arány a középiskolában, megnőtt azoknak a száma, akik érettségi bizonyítványt kívántak szerezni, majd ezt követően rövid kurzusokat is sokan végeznek

el. Szintén megfigyelhető változás a felsőoktatás tömegessé válása. Ezek következtében kitolódott a munkába lépés ideje. (Laki, 2006)

A rendszerváltás eredményeként egyre inkább felértékelődik a fiatalkori iskolázás, jellemző az iskolában eltöltött idő meghosszabbodása. Ezen történések oka az, hogy a korábban működő nagy gyárak, üzemek megszűnésével beszűkült a munkaerőpiac felvevőképessége, nem volt már szükség olyan sok betanított munkásra, sokkal értékesebbé váltak a magasabb végzettséggel rendelkező munkavállalók a munkáltatók szemében. Jó páran voltak azonban azok, akik nem akartak, vagy nem tudtak tanulni. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a munkaerőpiac nagyon hirtelen változott meg az államszocializmus időszaka után, senki nem számított arra, hogy nem tud majd elhelyezkedni azzal a végzettséggel, amivel korábban nagyon is stabil munkahelyet találhatott. Sok gyerek azért nem tudott továbbtanulni, mert családjában hátrányos helyzetbe került a munkaerőpiac változásai nyomán, így a szülők nem voltak képesek támogatni tanulmányaiban, lévén, hogy nem volt jövedelmük. Ezekre a változásokra a társadalom nem volt felkészülve. A szülők egy olyan rendszerben nőttek fel, és kezdtek dolgozni, ahol nagy értéke volt a szakmunkás bizonyítványnak, emiatt nehezen dolgozták fel azt, hogy gyermekük megélhetéséhez ez már kevés. A fiatalokat is összezavarta az, hogy az iskolában eltöltött idő ilyen hosszúra nyúlt. De ez ellen nem tehettek semmit, kénytelenek voltak elfogadni a megváltozott helyzetet. (Laki, 2006)

4.2 A rendszerváltás az ifjúság szemszögéből

A rendszerváltás után jellemző a generációs újratermelődés, melynek egyik jellemzője az 1990-es években megfigyelhető jelenség, az első munkába állás idejének kitolódása.

Az egyik legjelentősebb, fiatal felnőttekre irányuló vizsgálat az Ifjúság 2000. (Laki 2006) „A vizsgálatba bevont legidősebb (25-29 éves) korcsoportnak mintegy kétharmada (64%) 19 éves koráig belépett a munkaerőpiacra, addig ez az arány az 5 évvel fiatalabb korosztályoknál (20-24 évesek) 45%-ra, a 10 évvel fiatalabbaknál (15-19 évesek) pedig már 28%-ra esett vissza.” (Laki 2006:187)

A rendszerváltás természetesen az oktatási rendszert sem hagyta változatlanul. A gazdasági élet változásaira a képzési rendszer által adott reakció az volt, hogy a szakmunkások képzése egyre inkább háttérbe szorult. Ezzel egyre kevesebben lettek azok, akik 18 éves koruk előtt bekerültek a munkaerőpiacra. Sokkal többen tanultak középiskolában, elsődleges céljuk az érettségi bizonyítvány megszerzése volt. Ezzel a

papírral a kezükben már jelentkezhettek olyan rövidebb kurzusokra, ahol az érettségi feltétel volt. Mind többen és többen jutnak be valamilyen felsőoktatási intézménybe. Mindenki próbált magasabb végzettséget szerezni annak reményében, hogy stabilabb egzisztenciát teremthetnek ezek segítségével. Mindezek eredménye a munkába lépés idejének kitolódása. (Laki, 2006)

Ugyanakkor megnehezedett, bizonytalanná vált a pályakezdés a fiatalok számára. A munkáltatók vagy olyan magas követelményeket támasztanak, melyeknek egy pályakezdő nem tud megfelelni, vagy olyan feltételeket ajánlanak, melyeket a fiatalok nem tartanak elfogadhatónak, vonzónak. A legtöbb állás betöltéséhez meghatározott, hosszabb idejű szakmai gyakorlat szükséges, azonban egy frissen végzett fiatal ezzel alapvetően nem rendelkezhet. (Laki 2006)

Nincsenek könnyű helyzetben azok a fiatal felnőttek, akik diplomával rendelkeznek, és karriert szeretnének építeni. Ez egy roppant időigényes és nehéz, egész embert kívánó feladat, amely mellett nem igen jut idő a családalapításra, gyermekvállalásra. Plusz nehézséget okoz, ha a fiatal társa is hasonló karriert szeretne befutni, már csak azért is, mert ez stabil anyagi erőforrást igényel. Mivel a fiatalokat gyakran szüleik segítik anyagilag, nem lehet arra építeni, hogy a gyermekük párját is képesek anyagiakkal segíteni. Természetesen nem mindenki támaszkodhat szüleine. Vannak, akiknek egyedül, önerőből kell boldogulniuk. Mivel egy pályakezdő fiatalnak önmagát is nehéz eltartania, kitolódott a házasságkötés, a családalapítás ideje is, hiszen ebben a bizonytalan időszakban kevesen vállalkoznak erre. Egyre gyakoribbá és elfogadottabbá válik az élettársi kapcsolat, mely kisebb mértékű kötöttséggel jár mindkét fél részéről. A karrierépítés, a biztos egzisztencia megteremtése tehát áldozatokat követel, ennek következtében nálunk is ismert fogalom lett a 'magyar szingli'. (Laki 2006) „A vázoltak jelzik, hogy sokak számára a tanulás és a munkavállalás közötti átmenet nem válik el olyan élesen, mint ahogy azt a korábbi évtizedekben megszoktuk, és – különféle okokból- sokan a kétféle tevékenység hosszabb időn át tartó 'váltogatásával' élik az életüket. A tanulás és a munkavállalás éveken át tartó kombinálása nagyon is különböző életvitelek, életstratégiák és karrierek realizálására ad ugyan módot, de közös bennük, hogy az önálló élet és pályakezdés idejét akár 30 éves korig is kitolják.” (Laki 2006:188)

Természetesen még mindig vannak olyanok is, akik szakiskolában 18 évesen befejezik tanulmányaikat, azonban a régi időkkel ellentétben az így megszerzett

végzettség már kevés ahhoz, hogy jó munkához jussanak. Többségük alkalmi munkákból és segélyből él. Az államszocializmus idején teljesen megszokott dolog volt, hogy a lányok többségét szakközépiskolába, a fiúk többségét szakmunkásképzőbe írták be szüleik. Ez utóbbi többségében három éves képzést takart, a megszerzett szakmával szinte azonnal el is lehetett helyezkedni. Ma már ez nincs így, egy szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkező személy, ha viszonylag könnyen el is tud helyezkedni, nem keres túl sokat. Ennek oka, hogy míg a diploma felértékelődött, a szakmunkás bizonyítvány értéke csökkent. (Laki 2006)

4.3 Az iskolában eltöltött idő meghosszabbodása

Szintén a rendszerváltást követő új irányzatok közé tartozik az iskolában eltöltött idő meghosszabbodása, valamint az ifjúkori iskolázás felértékelődése. E jelenségek oka, hogy a munkaerőpiac felvevőképessége korlátozottá vált, így értékesebbek lettek azok a munkavállalók, akik magasabb iskolai végzettségre tettek szert. Sokan azonban nem tudtak, vagy nem akartak továbbtanulni. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy az államszocializmus időszaka után a munkaerőpiac változása váratlan volt, sokan nem tudtak elhelyezkedni azzal a végzettséggel, amivel előtte gond nélkül lehetett álláshoz jutni. A társadalom nem volt felkészülve a bekövetkező változásokra. Sok család nem tudta anyagilag támogatni gyermekét a továbbtanulásban, hiszen a változások őket is érintették, sokan veszítették el ebben az időszakban megélhetésüket. Mivel a rendszer éveken keresztül ugyanúgy működött, a szülők nem voltak felkészülve arra, hogy a rendszerváltozás után már nem lesz elegendő egy szakmunkás bizonyítvány gyermeküknek. A fiatalok sem voltak felkészülve arra, hogy az iskoláztatás ideje ilyen mértékben kitolódjon. Azonban a társadalom kénytelen volt elfogadni, hogy magasabb végzettségre van szükség ahhoz, hogy valaki boldogulni tudjon az életben. (Laki 2006)

A rendszerváltás előtt szerzett bizonyítványok, ismeretek leértékelődtek, ez pedig ahhoz vezetett, hogy a lakosság körében növekvő igény mutatkozott az érettség megszerzésére, illetve felsőfokú tanulmányok hallgatására. Elfogadottá vált, hogy aki nem készül fel az ifjúkori iskoláztatás során az életre, a munkaerő-piaci követelményekre, az nem fog tudni dolgozni, hiába is szeretne. Az iskoláztatás kitolódása gyorsan, közel egy évtized alatt ment végbe, azonban ennek nem voltak komolyan megalapozott társadalmi, pénzügyi stb. előfeltételei. Szükség lett volna például egy jól működő oktatási-képzési rendszerre, mely megfelelő képzést tud

nyújtani a fiataloknak, melynek során olyan végzettséghez juthatnak, amellyel érvényesülni tudnak a munkaerő-piacon. Ezen kívül nem ártott volna, ha lett volna jól kereső középosztálybeli családok tömege, akik anyagilag képesek finanszírozni a fiatalok továbbtanulását, valamint olyan, motivált fiatalokra, akik felkészültek a hosszú tanulási időre. Ezek a feltételek a probléma megjelenése óta hiányoznak, mind a mai napig nem teljesültek. A rendszerváltás óta újabb gondot jelent a felsőoktatás tömegessé válása, a diplomával rendelkező fiatalok nehezebben kapnak munkát, így elkezdődött a diplomák leértékelődése is, ez viszont akár ahhoz is vezethet, hogy a szakmunkás végzettség újra felértékelődik, ugyanis jó szakemberből hiány van Magyarországon. Azonban, ha a szakembereket nem fizetik meg a tudásukhoz mértén, akkor igen kevesen akarnak majd szakmát tanulni. (Laki 2006)

4.4 A szülői családról való leválás és az önálló életkezdés kitolódása

Szintén a generációs újratermelődés eleme, hogy kitolódott a családról való leválás, a függetlenedés, az önálló élet elkezdése, valamint a családalapítás kezdete.

Ezt támasztják alá a következő adatok is:

Míg az 1970-es években a fiatalok 14-15%-a már 18 éves kor előtt férjhez ment, míg 40%-uk ezt 20 éves kora előtt megtette. Az 1990-es években ezzel ellentétben a fiatalok csupán 4-5%-a állapodott meg 18 éves kora előtt, míg 18-20%-a 20 éves korig oltár elé állt. (...) Átértékelődtek a párkapcsolatok is, a biológiai érés, a 'társadalmi éretlenség' meghosszabbodott. Az 1990-es évekre ugrásszerűen megnőtt az élettársi kapcsolatok aránya, az ok többnyire abban keresendő, hogy a házasság stabil foglalkozást, lakást stb. igényel. A fiatalok többsége azonban nincs olyan anyagi helyzetben, hogy a saját lábára álljon. (Laki 2006) „Az egyén szintjén tehát e hosszú távra szóló beruházások gazdaságilag nincsenek megalapozva, ezek hiányában vagy elhúzódnak esetén azonban a függetlenedési-családalapítási folyamatokban komoly, a viszonylag kiegyensúlyozott társadalmi reprodukciót akadályozó, abban konfliktusokat gerjesztő folyamatok lépnek fel.” (Laki 2006:190)

A szülőkről való kései leválás oka, hogy a fiatalok igen nehezen tudnak lakáshoz jutni. Mivel egy pályakezdő nem rendelkezik magas fizetéssel, szülői támogatás nélkül nincs túl sok esélye saját lakáshoz jutni. Az állam feladata lenne, hogy megelőlegezze a lehetőséget, a segítséget, hogy könnyebb legyen önálló lakáshoz jutni, így a fiatalok

hamarabb leválhatnának a szülőkről. Sajnos azonban a gazdasági világválság hatására a helyzet csak rosszabb lett, a szociálpolitikai segélyt sokak számára elérhetetlenné tették, és az ún. Fészekrakó program által nyújtott lehetőségeket is megnyirbálták. (Laki 2006)

4.5 A munkavállalás kitolódása

Egy kutatás keretében három, az 1970-80-as évek között született korosztály munkaerő-piacra lépésének körülményeit vizsgálták (Gazsó- Laki, 2004). A rendszerváltozás hatására átalakult a munkaerő-piac, ami váratlanul érte az egész társadalmat. Sem a szülők nem voltak felkészülve arra, hogy nem lesz megfelelő a már megszerzett végzettségük, sem a fiatalok arra, hogy az iskolába járás ideje immár nem 11-12 év lesz, hanem akár 16-20 év is lehet, attól függően, hogy hány kurzust és főiskolát/egyetemet végeznek el.

Az alábbi táblázatban három korosztály munkába állásának kezdete látható:

3. táblázat: Az 1971/72-ben, az 1975/76-ban, továbbá az 1979/80-ban született korcsoportok megoszlása első munkavállalásuk idején betöltött életkoruk szerint %-ban (2004)

Évjárat	16 év és kevesebb	17 év	18 év	19 év	20 év	21 év	22 év	23 év és több	Ismeretlen	Nem lépett munkába	Össz.
1971/72-ben született	10,0	23,4	31,0	13,9	4,4	3,4	3,4	6,6	0,1	3,8	100
1975/76-ban született	5,3	17,1	23,0	12,8	9,1	6,2	5,0	8,0	0,6	12,9	100
1979/80-ban született	2,5	10,4	15,4	13,2	8,0	2,0	-	-	0,4	48,1	100

A legidősebb korosztály esetében még az államszocializmus idején megszokott, kialakított eljárások érvényesültek a munkavállalással kapcsolatban. A vizsgált alanyok 10%-a korán, 16 éves korban belépett a munkaerőpiacra, ekkor még volt kereslet az alacsony iskolai végzettségű munkaerőre. 23%-uk 17 évesen vált aktív keresővé, ez az arány tömegesnek tekinthető. Ezek a személyek az alapképzést követően egy három éves szakmunkásképzésben vettek részt. 31%-uk 18, illetve 19 évesen, az érettségi bizonyítvány megszerzését követően állt munkába. E korosztály vizsgált tagjai közül igen kevesen tanultak már a 20-as éveikben. (Gázsó – Laki 2004)

Az 1975/76-os születésűek már tapasztalhattak változást a munkaerőpiacon. Megkezdődtek a tömeges elbocsátások, nagyjából akkor, amikor ők még az iskolapadban készültek fel a munkaerőpiac kihívásaira. A táblázatból megállapítható, hogy csökkent azoknak az aránya, akik 19 éves koruk előtt kezdenek el dolgozni. Mivel ők a nagy létszámú korosztályokba tartoznak, rontják egymás esélyeit is az elhelyezkedés terén. A kevésbé versenyképesek kiszorultak a jobb esélyeket nyújtó iskolából, sokan még a rosszabbat nyújtó intézményekből is. Ez a trend erőteljesebben nyilvánul meg a későbbi korosztályok esetében. Jelentősen csökkent azok száma, akik 16 éves koruk előtt kezdtek el dolgozni, valójában minimális a számuk. A 18. életév betöltése is veszített jelentőségéből, legalábbis ebből a szempontból. Ennek oka, hogy egyre többen jelentkeznek valamilyen felsőoktatási intézménybe. (Gázsó – Laki 2004)

Közel 10 év alatt tehát drasztikus mértékű változás következett be, ez nem egy lassú és szerves gazdasági fejlődés eredményeként történt. (Gázsó – Laki 2004)

A legidősebb vizsgált korosztályból a munkába állás kezdetén sokan kiszorultak a munkaerő-piacról. Sokan rájöttek arra, hogy tanulni kellett volna, vagy alapvetően rossz pályát választottak, mely nem felelt meg az új követelményeknek. Ezért sokan utólagos pályakorrekcióra kényszerültek. Az 1975/76-os korosztálynak már volt némi fogalma a változásokról. A gondot igazából az okozta, hogy az oktatási-képzési rendszer nem követte megfelelő iramban a változásokat, kevés volt a piacképes iskola és szakma. Az új korosztály számára az új követelmények, igények megszokottá váltak, beépültek a célokba, törekvésekbe, természetessé váltak számukra. Nőtt azoknak az aránya, akik felkészültek a meghosszabbodott tanulási időre. Sokan azonban csak

sodródni, nincs határozott elképzelésük, a belenyugvás jellemző rájuk. (Gaszó – Laki 2004)

4.6 Személyes élettervek a fiatal felnőttek körében

A személyes élettervekkel kapcsolatosan az utóbbi néhány évtizedben számos kutatás készült, többek között az Ifjúság 2000 elnevezésű felmérés is kitért erre a kérdéskörre.

Az eredmények alapján elmondható, hogy míg a fiatalok a lakosság életminőségével szemben szkeptikusak, ám saját életterveikkel, személyes törekvéseikkel szemben optimisták. A 15-29 év közöttiek többsége tervezhetőnek tartja személyes jövőjét, rendelkeznek konkrét elképzelésekkel ezzel kapcsolatosan. A fiatalok 90%-át intenzíven érinti a jövő alakulásának kérdése, ők konkrét célokkal, tervekkel rendelkeznek. 10%-ukra azonban a teljes célnélküliség, az elképzelések hiánya a jellemző, ez súlyos társadalmi probléma! Ez leginkább az alsóbb társadalmi rétegek körében jellemző, hiszen körükben gyakran hiányoznak a jövő építéséhez nélkülözhetetlen erőforrások. A motivátlanság, az ambíciók hiánya azonban csak tovább ront a helyzeten, valójában konzerválja azt. (Gaszó – Laki 2004)

Az ezredforduló után már nem az anyagi-egzisztenciális javak megszerzése a legfontosabb, hanem a tudás bővítése lépett az első helyre a rangsorban. A mai fiatalok már alkalmazkodtak a változáshoz, felmérték, hogy a család anyagi erőforrásai korlátozottak, végesek. (Gaszó – Laki 2004)

4. táblázat: Személyes élettervek az 1990-es évek közepén és végén %-ban (2004)

Személyes célok	Országos reprezentatív felvétel, 1994, N=1400	Országos minta, 2000, N=8000
1. lakásszerzés, lakáshelyzet javítása	43	26
2. tanulás, szakmaszerzés	14	30
3. családalapítás, gyermeknevelés	13	13
4. vállalkozás	9	3
5. jó munkahely	6	4

<i>6. szakmai karrier</i>	2	4
<i>7. külföldi munkavállalás</i>	1	1
<i>8. saját autó</i>	0,7	5
<i>9. önálló életvitel</i>	0,7	4

Forrás: Gázsó Ferenc- Laki László: *Fiatalok az újkapitalizmusban*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2004. 167. oldal

A táblázatban feltüntetett eredményeket vizsgálva azt láthatjuk, hogy összességében az élettervek többségében reálisak. A fiatalok felismerték, hogy a tartós javak eléréséhez a legjobb, ha tanulnak, a cél tehát a státusszerző-státuszjavító tudásjavak megszerzése. (Gázsó – Laki 2004)

Az élettervek azonban az életkor függvényében is változnak. A 16-19 évesek körében az elsődleges célkitűzés a tudás megszerzése, 10%-ukat leginkább a lakásszerzés foglalkoztatja. A középiskolai tanulmányok befejezése vízvonalstó a fiatalok életében. A 20-25 évesek körében a tanulás áll a második helyen, míg a családalapítás a harmadik helyen, ez a 26-29 évesek körében éppen fordítva van. Első helyen mindkét korosztály esetében az önálló lakás megszerzése a legfontosabb, ám ezt az 1980-as évek óta egyre nehezebb kivitelezni a fiatalok számára. Megfigyelhető, hogy az életkor előrehaladtával átalakul a személyes célok szerkezete, változik a fontossági sorrend. (Gázsó – Laki 2004)

5. táblázat: Személyes élettervek életkori metszetben, %-ban (2004)

16-19 év	20-25 év	26-29 év
1. tanulás, szakmaszerzés 68 %	1. önálló lakás 39 %	1. önálló lakás 54 %
2. lakásszerzés 11 %	2. tanulás, szakmaszerzés 24 %	2. gyermekvállalás 12 %
3. megfelelő munkahely 5%	3. családalapítás 9%	3. tanulás 6%

4. autó 4%	4. autó 5%	4. autó 5%
5. családalapítás 3%	5. megfelelő munkahely 4%	5. vállalkozás 4%
6. önálló életvitel 3%	6. gyermekvállalás 4%	6. megfelelő munkahely 4%

Forrás: Gázsó Ferenc- Laki László: *Fiatalok az újkapitalizmusban*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2004.

Természetesen van különbség az élettervek, célok tekintetében nemek szerint is. A férfiakat elsősorban a saját vállalkozás, autó lehetőségének megteremtése, míg a nők többségét leginkább a tanulás, a gyermekvállalás, valamint az önálló lakás megszerzése foglalkoztatja elsősorban, illetve bír nagyobb fontossággal életükben. (Gázsó – Laki 2004)

Az életkor előrehaladtával a fiatalok körében nő a bizonytalanság, az óvatosság. A fiatalabbak még kevésbé érzik problémásnak a tervek megvalósítását. A célok szerkezete változik a település típusa szerint is, a falun élők például érezhetően bizonytalanabbak a jövőt tekintve, mint azok, akik a fővárosban, vagy valamelyik megyeszékhelyen élnek. (Gázsó – Laki 2004:168)

Az Ifjúság 2000 kutatás keretében azt is vizsgálták, hogy a fiatal felnőttek hol élnek. A megkérdezettek 70%-a szüleivel él, 7%-uk valamelyik rokonuknál, mindösszesen 19%-uk lakik saját lakásában. A 23-29 évesek fele még otthon lakik, annak ellenére, hogy 95%-uk már önálló keresettel rendelkezik. A 15-22 év közöttiek 42%-a eltartottnak vallotta magát. A különköltözés oka sokak esetében az önállóvá válás, míg az 1980-as évekhez képest csökkent azoknak az aránya, akik házasságkötés miatt költöznek el otthonról. A munkába állás szerepe, mint ok, igencsak minimális. A felmérésből az is kiderül, hogy a magasabb státusú, jobb egzisztenciával rendelkező szülők gyakrabban, nagyobb mértékben támogatják a gyermeküket. (Székely 2002)

4.7 Változó ifjúság az információs társadalomban

Századunk az információ kora, jelenleg információs társadalomban élünk. A fiatalok, ellentétben a felnőttekkel, aktív résztvevői e társadalomnak, irányítanak, nem pedig kiszolgáltatottak. Jellemzőek a gyors, akár napi szintű változások, az ifjúság már képes ezekhez alkalmazkodni, digitálisan írástudók, kiválóan tudják használni az új technológiákat. Éppen ezért a 21. század abszolút nyertes generációja, ebből a

szempontból nézve tehát teljesen önállóak, ám sokan mégis otthon élnek, szüleiktől függenek. (Nagy 2007) „Azok a készségek és jártasságok, amelyekkel a ma fiatalja a szocializáció kulcsperiódusaiban otthonosan használt infokommunikációs környezet folytán kikerül a munkaerőpiacra, az idősebb korosztályokkal szemben egyértelmű versenyelőnyt biztosít számára.” (Nagy 2007: 225)

Egyre több ismeretet sajátítanak el egyre fiatalabb korban, egyre nagyobb tudással lépnek be a munkaerőpiacra, egyre fontosabb célcsoportot jelentenek a vállalatok számára. Azonban a hihetetlen gyors gazdasági, társadalmi átalakulás következtében számos nehézséggel is szembe kell nézniük a felnőtté válás során. A mai fiatalok jelentős eltéréseket mutatnak a korábbi időszakok fiataljaihoz képest. Ennek oka a digitális technológia gyors elterjedésében keresendő. Ezek a fiatalok már digitálisan szocializáltak, vagyis ún. digitális őslakosok. Az új technikai eszközök használatát spontán és természetes módon sajátítják el, ezeket napi szinten használják, így a felnőttekétől eltérő kommunikációs és médiafogyasztási szokásokkal bírnak. Egyre nagyobb szakadék alakul ki a felnőttek és a leendő felnőttek között. Az 1982-2000 között született fiatalokat az ezredforduló gyermekeinek, vagy „ezredeseknek” is nevezik. Ők az átalakulás gyermekei, egy igen egyedi generáció. Jellemző rájuk a rendszeres számítógép és internet használat. (Nagy 2007) „Beállítódásaikat jellemzi, hogy fogékonyak a kulturális tartalmak iránt, vonzódnak a csoporttevékenységekhez, a közösségi térhez, teljesítményközpontúak, magabiztosak, ugyanakkor szerények, azonosulnak szüleik által végzett értékeikkel, magasan képzettek.” (Nagy 2007:228)

ÖTÖDIK FEJEZET: AZ IFJÚSÁG 2000 KUTATÁS ÁLTAL MEGHATÁROZOTT IFJÚSÁGI CSOPORTOK

A címben megnevezett kutatás-sorozat három nagy kategóriát különböztetett meg: a rendszerváltás nyertesei, a rendszerváltás vesztesei, illetve a rendszerváltás túlélői. Ezekben a csoportokon belül további alkategóriákat állítottak fel, ezeket a következő táblázatban foglaltam össze, majd ezt követően részletesen elemzem is ezeket.

6. táblázat: Ifjúsági rétegek az ezredfordulón (Nagy 2007:368)

Nyertes	Köztes	Vesztes
Jó érdekérvényesítő képességű, nyugat-európai szinten élő fiatalok	Vidéki jó anyagi helyzetben lévő perspektivikus nők	Deprivált falusi férfiak
Modern, nyugat-európai szinten élő 'felső nő'	Vidéki tanárnő	Perspektíva nélküli falusi tanulók
A 'nagy' lehetőséggel rendelkező 'felső' társadalmi csoportba tartozók	'párkapcsolatra vágyók'	Hagyománytisztelő, deprivált falusi nők
Nyitott értelmiségi	'társadalmi rendbe simulók'	Perspektívátlan, pénzhajhász falusi férfiak
Network-hiányos budapesti tanulók	'konzervatív' alsó-közép városi nő	Tradicionális, vallásos falusi nők
Vidéki feltörekvő fiúk	Társasági, bulizós férfi	Hatalomvágyó, földhöz ragadt férfiak
Konzervatív beállítottságú, modern városi nő	Nihilisták	'mintha világban élő' budapesti vesztesek
	Családos vidéki szakmunkások	

5.1 A rendszerváltás nyertesei

A jó érdekérvényesítő képességű, nyugat-európai szinten élő fiatalok egy szűk elit-budapesti, illetve budapesti réteg, tagjai betöltötték a 25. életévüket. Nagyjából egyenlő arányban fordul elő a csoportban férfi és nő. Vannak köztük olyanok, akik szingli életet élnek, valamint vannak kapcsolatban élők is. Jó családi háttérrel rendelkeznek, magas iskolai végzettség jellemzi őket. Közel 60%-uknak minimum egyik szülője felsőfokú végzettségű. Kétharmaduk diplomával rendelkezik, kiemelkedően jó anyagi helyzet jellemző erre a csoportra. Sokuk családja önálló vállalkozást vezet, így ezek a fiatalok saját forrásból jutnak bevételhez. Többségük saját lakásban él, ilyen értelemben szüleiktől tehát nem függenek. A magas kultúra követői, a középiskolában sok különórát vettek, nyelveket beszélnek, intenzíven használják otthonukban a számítógépet. A rendszerváltás óta eltelt időt pozitívan értékelik, szüleik életét nem tartják másolandónak, eltérő életet akarnak élni. Széles kapcsolati tőkével rendelkeznek. (Nagy 2007)

A csoport alrétege a *modern, nyugat-európai szinten élő 'felső nő'*, akik 24 évnél idősebb, diplomával rendelkező budapesti hölgyek. Kedvező lehetőséget biztosított számukra a család, több mint 50%-uk esetében minimum az egyik szülő diplomás, kiemelkedő tudástőkével rendelkezik. Nyitottak az elit kultúrára, e réteg tagjai elégedettek az életükkel, de a rendszerváltás óta eltelt időt negatívabban élik meg. Ennek ellenére optimista jövőképpel rendelkeznek. Nem önállóak, szüleikkel, a kibocsátó családdal élnek, fő problémájukat a lakáskérdés megoldatlansága adja. Mivel rendezett anyagi helyzettel rendelkeznek, lakáshitelből oldják meg a saját otthon megteremtését. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A *nagy lehetőséggel rendelkező 'felső' társadalmi csoportba tartozók* Budapesten vagy egy megyei jogú városban élnek, 21-25 év közöttiek, otthon élők. A nagy lehetőséget számukra a kibocsátó család biztosítja, ők maguk még főiskolára, egyetemre járnak. A szülők vezető beosztásúak vagy értelmiségiek, sokan közülük önálló vállalkozást vezetnek. Kedvező anyagi helyzetű fiatalokról van szó, akik elégedettek életükkel. Sokan elutasítják a szülők által élt életet, nem fontos számukra a munka, a saját család, nem akarnak olyan sokat és sokáig dolgozni életük során, mint a szüleik. Jellemző helyzetükre a könnyen, készen kapott élet, ebből fakadóan sokaknak van valamilyen káros szenvedélyük, igen magas körökben azoknak az aránya, akik

kipróbáltak már valamilyen kábítószerrel. Ez a tény kombinálva az instabil életpályával veszélyeztetheti a szülők által megalapozott életet. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

A *nyitott értelmiségi* réteg tagjai 19-25 éves budapesti főiskolai vagy egyetemi hallgatók. Kedvező családi helyzetük van, szüleik többségében diplomával rendelkeznek. Kedvező anyagi helyzet jellemző rájuk. Nyelveket beszélnek, középiskolás korukban különórákra jártak, gyakran használják otthon is a számítógépet. Rendszeres kulturális életet élnek, művelődnek. Önállóan, otthon, a kibocsátó család körében élnek, nem rendelkeznek saját lakással. Perspektívájuk a tanulás, majd az elhelyezkedés és a biztos karrier megteremtése. Jellemzi őket a nyitottság a közéleti problémák iránt. (Nagy 2007)

A *Network-hiányos budapesti tanulók* körébe a budapesti, 18 év alatti gimnazista férfiak tartoznak, akik erősen támaszkodnak szüleikre. Nincs jövőképük, életkorukból fakadóan minimális kapcsolati tőkével rendelkeznek. Sokan értelmiségi családból származnak, illetve iparos vagy kereskedő család tagjai. Kedvezőtlenebb anyagi helyzetben vannak az előző csoportokhoz képest, de saját bevételük van. Mindenkinél magasabb az otthoni számítógép-használat körükben, jelentős az idegen nyelvtudásuk. Alig érintettek a deviáns viselkedésformák által, lehetőségeik adottak. Terveik között előkelő helyen szerepel az önálló lakás megszerzése, az elhelyezkedés és a továbbtanulás a jövőben. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A *vidéki feltörekvő fiúk* nem budapesti nyertes réteg, vidéki főiskolások, egyetemista férfiak alkotják. Kiemelkedő fogékonyságot mutatnak a politika, a közélet és a hatalom iránt. Megyeszékhelyen, megyei jogú városban vagy nagyobb városban élnek. Sokan közülük többdiplomás szülővel büszkélkedhetnek, sok szülőnek van önálló vállalkozása. Kiemelkedő anyagi helyzetű fiatalok, középiskolában sok különórát vettek, nyelveket tanultak, intenzív számítógép használók. A szülői életet elfogadó csoportról van szó, magas érdekérvényesítő képességgel bírnak. (Nagy 2007)

A *konzervatív beállítottságú, de modern vidéki nő* csoportja 23 év feletti vidéki, főiskolás vagy egyetemista nőkből áll. Szüleikkel élnek, házastársuk, élettársuk nincs. 40%-uk szülei diplomával rendelkeznek. Az átlaghoz képest jobb anyagi helyzetben élnek, de az előző csoportokhoz képest valamivel rosszabbul. a szülői életmódot elfogadó, elégedett réteg. Különórákat vettek, nyelveket beszélnek, a magas kultúrára

fogékonyak. Alacsonyabb az otthoni számítógép használat körükben. Elsődleges céljaik a családalapítás, a gyermekvállalás és a lakáshoz jutás. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

5.2 A rendszerváltás vesztesei

A deprivált falusi férfiak az ifjúságon belül a legnehezebb helyzetű csoportot alkotják. Közel 120 ezer fiatalról beszélünk. Nehéz élethelyzet, kilátástalan jövő jellemzi őket, főleg Észak-alföldi, Borsod-Abaúj-Zemplén megyei falvakban élnek. Többségük már betöltötte a 24 évet. Rendezetlen családi háttérűek, sokan közülük állami gondozásban nőttek fel, illetve csonka családban. Többségük otthon él, de 50%-uknak már van saját családja, lakáskörülményeik mégis rendezetlenek. 82%-uk maximum az általános iskola nyolc osztályát végezte el. Rossz kiindulópályán vannak a munkaerőpiacon, a rendszerváltás óta nem javult képzettségük. Szüleik is alacsony végzettségűek. A legelégedetlenebb réteg, negatívan élnek meg a múltat és a jelen is. Motiválatlan, jövőkép nélküli csoportról van szó, jellemzőjük a munkanélküliség, a pénztelenség, sokuknak nincs életcélja. Körükben a legmagasabb a szülői életet elutasítók aránya. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A perspektíva nélküli falusi tanulók maximum húsz évesek, többségük alföldi falvakban él. Szakmunkásképzőbe járnak, vagy már beléptek a munkaerőpiacra, 10%-uk azonban még az általános iskola nyolc osztályát sem fejezte be. A szülők 82%-a alacsony végzettséggel rendelkezik. Ezek a fiatalok nem beszélnek nyelveket, nem vettek különórát, nem igazán művelődnek szabadidejükben. Nincs motivációjuk, életcéljuk. Pénztelenség és munkanélküliség jellemzi életútjukat. Szegényes értékvilággal bírnak, otthon élnek a kibocsátó család körében. Helyzetükkel elégedetlenek. (Nagy 2007)

A hagyománytisztelő, deprivált falusi nők alföldi, észak-alföldi, dunántúli falvakban élnek, 25. életévüket betöltötték, házastárssal vagy élettárral élnek együtt, 93%-uknak minimum egy gyermeke van. Ez a csoport közel 140 ezer főt számlál, több mint 40%-uk maximum 8 általános iskolai osztályt végzett el. Nem tanultak nyelveket, nem használnak számítógépet, vagyis digitálisan írástudatlanok. Kedvezőtlen szülői háttérük van, bevételi forrásuk többnyire maga az állam. Személyes életterveik a családdal kapcsolatos (pl. lakásfelújítás), reményvesztett jövőképük van. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A perspektívtalan, veszélyeztetett falusi férfiak főleg alföldi falvakban élnek, 21-25 év közöttiek. Egynegyedük maximum a nyolc osztályt végezte el, 58%-uk szakmunkás végzettségű. Mindenki volt már közülük munkanélküli, sokan most is azok. Személyes élettervük között szerepel a jó munkahely, az önálló életvitel megteremtése. Nincs önálló egzisztenciájuk, otthon élnek, a szülők nem tudják őket támogatni. Elégedetlenek helyzetükkel, a szülők életével szemben lázadók. Legfontosabb érték számukra a pénz, a jövedelem, a gazdagság. (Nagy 2007)

A tradicionális, vallásos falusi nők 21-25 év közöttiek. Ez a legnagyobb női csoport. Kétharmaduk nem házas és nincs élettársuk sem, 80%-uk otthon, a kibocsátó család körében él. Egyharmaduk szakmunkás végzettségű, közel 50%-uk rendelkezik érettségivel. Mindegyikük volt már munkanélküli, 15%-uk most is segélyen él. Korlátozott anyagi helyzet jellemzi őket, fő céljuk a családalapítás, a gyermekvállalás, az önálló lakáshoz jutás. Fontos számukra a vallás és az egyház. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

Az érvényesülni vágyó, földhözragadt férfiak vidéki, falusi, kistrészt kisvárosi, 20-26 év közötti férfi. Több mint 150 ezer fő tartozik ehhez a réteghez. Háromötödük szakmunkás bizonyítvánnyal, egyharmaduk érettségivel rendelkező aktív, dolgozó fiatal. Nincs mögöttük biztos családi háttér, ingerszegény, átlagos életet élnek. Fő céljuk a családalapítás, a lakáshoz jutás, egy hetedük nem rendelkezik célokkal. Helyzetükkel elégedetlenek, kizárólagos szórakozásuk a diszkó. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A 'mintha világban élő' budapesti vesztesek 24 évnél idősebbek, többségük csonka családban nőtt fel. Saját családdal nem rendelkeznek. 40%-uk szakmunkás és szakközépiskolai végzettséggel bírnak. Nem tudnak alkalmazkodni a rendszerváltás után kialakult változásokhoz. Nem beszélnek nyelveket, nem vettek különórát, minimális a számítógépes ismeretük. Jellemző a szülők alacsony iskolai végzettsége. Helyzetükkel elégedetlenek, egy hetedüknek nincs személyes életterve. Céljaik között első helyen a családalapítás és a lakáshoz jutás áll. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

5.3 Köztes rétegek: a rendszerváltás túlélői

A vidéki jó anyagi helyzetben lévő perspektivikus nők igen széles csoport. Nagyon fiatalok, sokan még nincsenek 18 évesek. Otthon élnek, a család biztos háttérrel ad számukra. Átlag feletti anyagi helyzetben vannak, de a nyertesektől eltérően. Különórát vettek, nyelveket tanultak, művelődnek. Jobb életet élnek, mint a vesztesek

csoportjai. Nyitott életpályával rendelkeznek, de a legelisebb csoportokba aligha jutnak be életük során. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

A *vidéki tanárnők* rétegét 19-23 éves vidéki, főiskolai, egyetemista nők alkotják. Kedvezőtlenebb csoport, mind az előző. A szülők 53%-a nem rendelkezik érettségivel. A családfők egyharmada gazdaságilag inaktív. Nem kiemelkedő az anyagi helyzetük, terveik között első helyen a tanulás és a saját lakáshoz jutás áll. Állami segítségre szorulnak, így gyakran vesznek fel diákhitelt, lakáshitelt. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

A *párkapcsolatra vágyók* 19-23 éves falusi nők, életük értelme a szerelem, a partner megtalálása, az önálló életvitel megteremtése. A szülők alacsony iskolai végzettségűek. Átlagos életet élő fiatalok, nyelveket nem beszélnek, minimális számítógép használat jellemzi őket. A szülőknél kedvezőbb végzettséggel rendelkeznek. Gyakran vesznek igénybe állami segítséget. (Nagy 2007)

A *társadalmi rendbe simulók* rétegét 15-29 éves, főként (62%) családos, gyermekes nők alkotják. Tudás és anyagi tőke esetükben együtt jár. Nem kiemelkedően magas, állami támogatással kiegészített jövedelemmel rendelkeznek. Helyzetükkel elégedett városi nőkről van szó, céljuk a gyermekvállalás és a lakásfelújítás. Felhalmozott tudástőkéjük nem kiemelkedően magas. Nem jellemző körükben a munkanélküliség. (Nagy 2007)

A *konzervatív alsó-közép városi nő* minimum 24 éves, házas vagy élettársi kapcsolatban élő, gyermekes városi nő. Jórészt érettségi vagy szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezik. Magas és városi kultúra fogyasztása egyaránt jellemző rá. Céljai között elsősorban a gyermekvállalás és a lakásfelújítás szerepel. Konzervatív beállítódású, főként Észak-magyarországi és Dél-alföldi lakhelyű fiatal, aki nem elégedetlen helyzetével. Körükben mindenki volt munkanélküli, illetve sokan most is azok. Többségük állami segítségre szorul. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A *társasági bulizós férfi* még nincs 18 éves, kisvárosban vagy falun él. Nyitott, de felülről korlátos életpálya a jellemző esetében. A szülők több mint 60%-a alacsony végzettségű. Elégedett életével, a szülői életet elfogadja. (Szabó- Bauer- Laki 2001b)

A *nihilisták* rétege közel 130 ezer főből áll. Nőtlenek, otthon élő 23-26 éves férfiokról van szó. Szakmunkás vagy szakközépiskolai végzettségűek, földhözragadt célokkal bírnak. Körükben mindenki volt már munkanélküli, sokan még most is azok. A szülőkre nem támaszkodhatnak, átlagos vagy átlag alatti jövedelemmel rendelkeznek,

állami támogatásra szorulnak. Életpályájukra jellemző a munkanélküliség vagy az attól való félelem. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

A családos vidéki szakmunkások kisvárosban vagy falun élnek. Kétötödük szakmunkásképzőt végzett, 45%-uknak maximum nyolc befejezett osztályuk van, átlag közeli jövedelemmel rendelkeznek. Helyzetükkel nem különösebben elégedettek, fontos érték számukra a család. (Szabó- Bauer- Laki 2001a)

HATODIK FEJEZET: AZ ÖNÁLLÓ KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÉRTÉKELÉSE

Terepkutatás során inkább strukturálatlan interjúkat készítenek, ellentétben a kérdőívezés szigorú strukturáltságával. Herbert és Riene Rubin szerint „a kvalitatív interjúterv iteratív. Ez azt jelenti, hogy valahányszor megismételjük az információgyűjtés, elemzés, szelektálás és ellenőrzés alapvető folyamatát, egyre közelebb jutunk a vizsgált jelenség világos és meggyőző modelljéhez [...] A kvalitatív interjúzás folytonos jellege azt jelenti, hogy a kérdezés tervét az egész kutatás során folyton átalakítjuk.” (Babbie 2003: 336)

A kérdező nagyjából előre tudja, hogy mit szeretne kérdezni, azonban a kérdések sorrendje nem kötött, illetve megfogalmazásuk is változhat az adott szituációtól függően. Az interjú során a legtöbbet az interjúalany beszél, az interjúer csupán megadja a fő irányvonalat, és követi a beszélgetőpartner által felvetett témákat. Az interjú akkor lesz eredményes, ha a beszélgetést irányító személy nem beszél többet 5%-nál. (Babbie 2003)

Előfordulhat, hogy az interjúer úgy teszi fel a kérdést, hogy azzal befolyásolja a választ. A kérdező ne legyen kizárólag passzív befogadó, találja meg az egyensúlyt passzív és aktív szerep között. Az interjúkészítésnek hét lépése van: (Babbie 2003)

1. tematizálás: tisztázzuk a kutatás célját, illetve a fogalmakat, melyeket fel szeretnénk tárn
2. tervezés: megtervezzük a vizsgálat menetét
3. interjúzás: elkészítjük az interjúkat az alanyokkal
4. leírás: az interjú anyagából szöveges változatot készítünk
5. elemzés: „az összegyűjtött anyag jelentésének meghatározása a vizsgálat céljával összefüggésben”
6. verifikálás: ellenőrizzük, hogy az anyagok megbízhatóak és ellenőrizhetőek

7. tudósítás: mások számára is elérhetővé tesszük az eredményeket (Babbie 2003: 339)

6.1 A vizsgálat körülményeinek rövid leírása

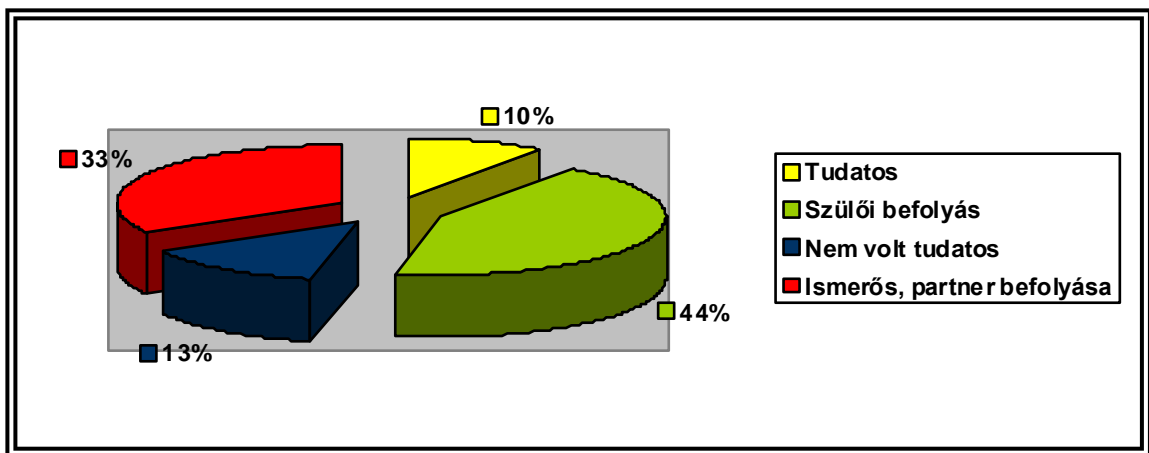
A terepkutatás során harminc személyt kérdeztem meg Budapesten, összesen három felsőoktatási intézmény hallgatóit. Kiválasztásuk véletlenszerűen történt, azokkal, akik igent mondtak felkérésemre, az intézmények éttermében/kávézójában készítettem el az interjút. A beszélgetés rögzítését megelőzően röviden vázoltam, miről is van szó, az alanyok segítségét kértem dolgozatom kutatási anyagának elkészítéséhez. Ezt követően senki nem lépett vissza az interjútól, voltak, akik egyenesen izgalomba jöttek, de voltak, akik láthatóan csak szerettek volna túl lenni ezen a beszélgetésen. A minta alanyai közül azonban nem mindenki egyezett bele a hangfelvétel készítésébe, de azt mindenki engedélyezte, hogy írásban rögzítsem a beszélgetést. Ebben az esetben nem volt lehetőségem részletes megfigyeléseket lejegyezni. Bár a demográfiai adatokra nem kérdeztem rá, azért egy-egy interjúalanyról megtudtam olyan dolgokat is, melyekre nem kérdeztem rá. Olyan fiatalokról van szó, akik mindannyian valamely felsőoktatási intézmény hallgatói. Koruk 19-26 év között van. A nemre vonatkozó információt a beszélgetést megelőzően lejegyeztem. Az interjúk összefoglalása a mellékletben megtalálható.

Az elemzéshez összesítettem az alanyok által adott válaszokat, ezeket kategóriákba rendeztem, majd százalékos formában is kiszámoltam az eredményeket. Érdekes eredmények születtek, úgy vélem, ezek százalékos kifejezése kiválóan érzékelteti is ezt. Szerencsére az alanyok eléggé egyértelműen fogalmaztak, így nem volt nehéz dolgom az összesítés folyamán. Az elemzés során kezdett előttem kirajzolódni a megkérdezett fiatalok több típusa, így a válaszok alapján három csoport élesen elkülönült a többitől. Az eredmények közzétételét követően e három csoport jellemzését is közzéteszem.

6.2 Az interjúk értékelése

A válaszadók közül tizenkét fő (40%) kevesebb, mint egy éve vesz részt a felsőoktatásban, három főnek (10%) ez a második éve, négy főnek a harmadik (13%), hat főnek a hatodik (20%), három fő már több mint négy éve jár főiskolára/egyetemre (10%), míg két fő már nyolc éve tanul a felsőoktatásban (7%). Érdekes, de ez a két fő a

két végletet képviseli: egyikük egy gazdag családból származó fiatal, akinek élete már megalapozott, valójában ő csak sodródik az árral, nincs különösebb célja a tanulással, csak annyi, hogy addig se kelljen dolgoznia, amíg főiskolára jár. Ennek érdekében igyekszik a lehető leginkább kitolni életének ezt az időszakát. A másik válaszadó egy nő, aki életét igen tudatosan tervezi, ezt tükrözi az egyetem kiválasztása is, neki már ez a második diplomája, vagyis tudatosan képezi magát. Két fő jelenleg egyszerre két felsőoktatási intézmény hallgatója, míg a többség számára (27 fő, 90%) ez lesz az első diploma.

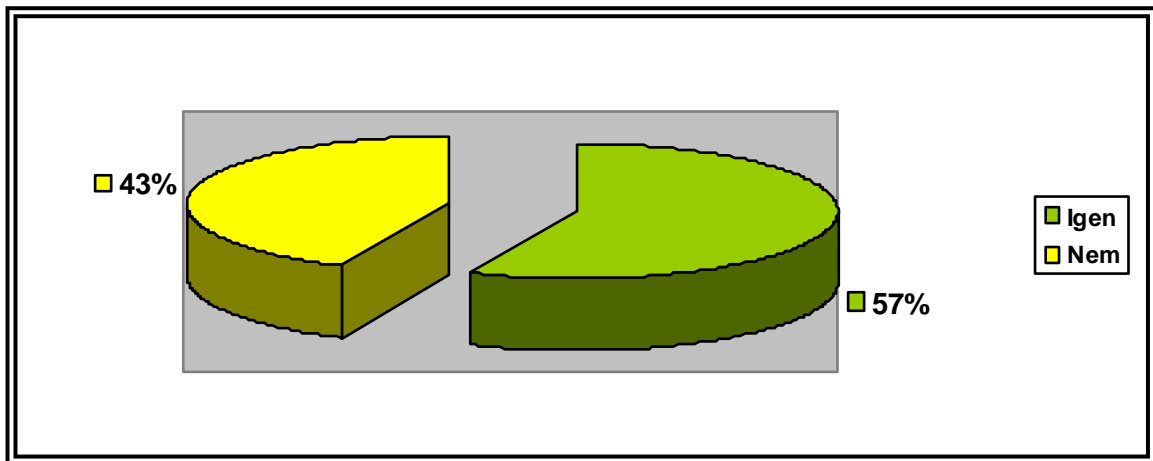
2. ábra: A pályaválasztást befolyásoló tényező a megkérdezettek körében (N=30)

A válaszadók többsége úgy véli, annak oka, hogy most az adott intézménybe jár, a szüleinek „köszönhető”, vagyis a szülői nyomás hatására választotta ezt az iskolát. A második legnagyobb csoport esetében szintén nem beszélhetünk teljes mértékben önálló döntésről, 33%-ukat ismerős, barát, illetve a partnere véleménye befolyásolt.

A megkérdezettek többsége (28%) él annak lehetőségével, hogy felvegye a diákhitelt, 10%-uk ösztöndíjban is részesül, 11%-uk jogosult szociális támogatásra, 14%-uk diákmunkát végez tanulmányai mellett. 5%-uknak bejelentett állása van, 14%-uk pedig szülői támogatásban részesül. Ez a nyolc személy nagyon jó családi háttérrel rendelkezik, így ők nem 'szorulnak rá' sem a diákhitelre, nem jár nekik szociális támogatás, és nem szükséges munkát vállalniuk (ezt nem is teszik meg). A hat fő közül, akik ösztöndíjban részesülnek, ketten tartoznak a szülői támogatást élvezők csoportjába.

Öt személy az átlagosnál alacsonyabb anyagi helyzete miatt a diákhitelen kívül szociális támogatásban is részesül, valamint közülük ketten ösztöndíjat is kapnak. Ők jellemzően vidékről érkeztek a fővárosba tanulni, szüleik nem tudják őket támogatni. Az öt személyből egy kollégiumban él, míg négyen bérelt lakásban.

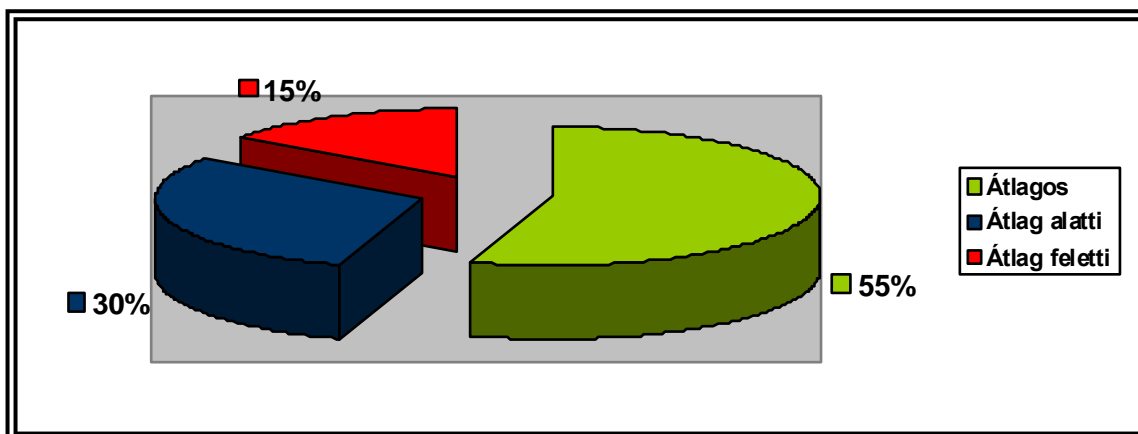
3. ábra: Kereső tevékenység végzése a megkérdezettek körében (N=30)

A válaszadók többsége, vagyis tizenhét fő végez valamilyen kereső tevékenységet tanulmányai mellett, míg tizenhárom fő nem dolgozik, kizárólag tanulmányaival foglalkozik. Arra is kíváncsi voltam, hogy mire költenek a legtöbbet, illetve leginkább egy hónapban az interjúalanyok.

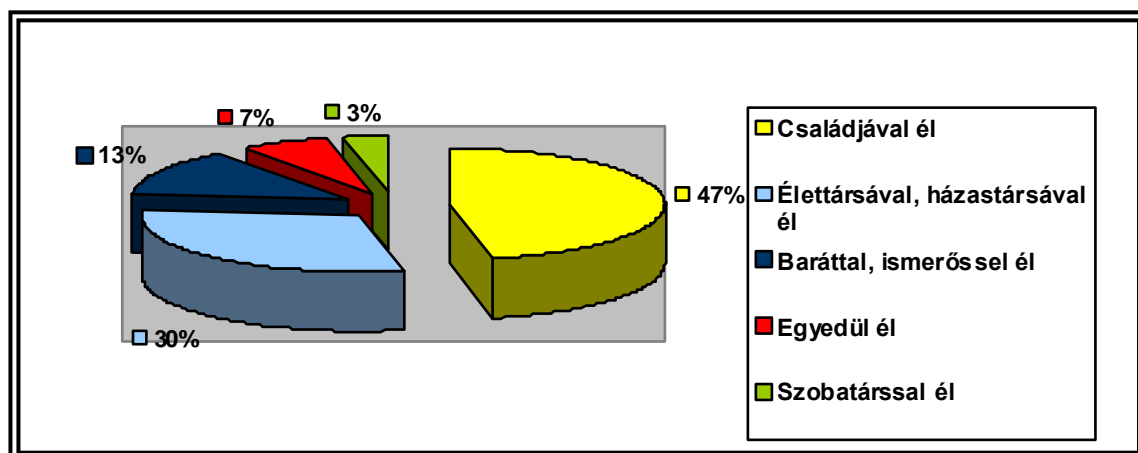
Kértem, hogy az adott kiadáshoz kössenek egy összeget is. Ezzel az volt a célom, hogy nagyjából felmérjem az anyagi helyzetüket. Egy fő válaszolta azt erre a kérdésre, hogy semmi különösre nem költ. A legtöbben az autót, illetve a közlekedést nevezték meg (24 fő), valamint a szórakozást, a művelődést jelölték meg (26 fő). Tizenheten ételre, ők azok, akik vagy külön élnek a szüleiktől, vagy beszállnak a háztartás költségeibe. Tizenkét fő a rezsiköltségekbe is beszáll anyagilag. Nyolc fő havonta költ utazásra, ők azok, akik kiemelkedően jó családi és anyagi háttérrel rendelkeznek. Összességében a többség nem a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen dolgokra költi a pénzét.

4. ábra: A megkérdezettek életkörülményei (N=30)

A többség saját bevallása szerint átlagos életkörülmények között él, míg 30%-uk átlag alatti (6 fő) életkörülmények között. 15% gondolja úgy, hogy átlag feletti életkörülményeket tudhat magáénak. Természetesen ez a kérdés elég szubjektív, hiszen nem adtam meg pontosan, mit is jelent az átlagos, vagy mi számít átlag felettinek. Ez abból is látszik, hogy a korábban már említett nyolc fő, akik igen jó anyagi körülményekkel rendelkeznek, saját bevallásuk szerint is átlagos életet élnek. Közülük mindösszesen három fő gondolja úgy, hogy életkörülményeik átlagon felüliek.

5. ábra: A megkérdezettek lakáskörülményei (N=30)

A megkérdezett fiatal felnőttek 47%-a (14 fő) él még otthon, kibocsátó családjában. Kilencen már elköltöztek otthonról, ők élettársukkal, illetve házastársukkal élnek együtt. Egyébként a válaszokból az derült ki számomra, hogy négy főnek van már saját gyermeke is, ők kivétel nélkül gyermekük szülőjével élnek együtt, külön a saját szüleiktől. A válaszadók 87%-a még nem rendelkezik saját családdal. 13%-uk barátjával, illetve ismerősükkel élnek együtt, míg két fő egyedül él. Egy vidéki főiskolás kollégiumban lakik szobatársakkal. Tizenhárom fő albérletben él, ebbe beletartoznak azok közül is, akik otthon laknak, ugyanis nem minden családnak van saját lakása. Tizenhat fő él saját ingatlanban, illetve a család által birtokolt ingatlanban. A már említett egy fő kollégiumi lakó.

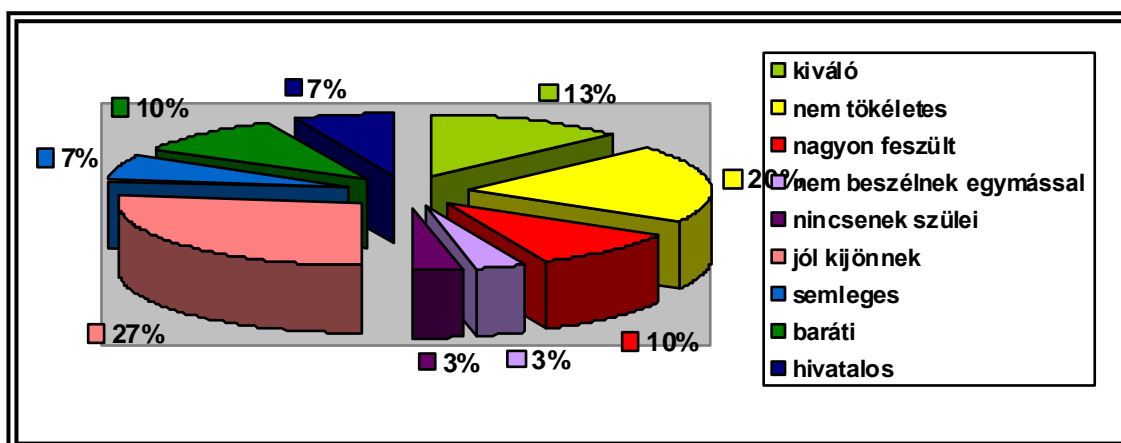
Az utóbbi időben három személy pénzügyekkel, heten tanulással, hárman gyermekvállalással, családalapítással kapcsolatos fontos döntéseket hozott meg. Egy fő számára az autóvásárlás bírt prioritással, míg hatan nem hoztak fontos döntéseket mostanában.

Érdekes, de egy személy a divatot, míg ketten a szórakozást említették meg. Az interjúkészítés közben úgy éreztem, hogy ők azok, akik még egyáltalán nem nőttek fel, akik mögött igen biztos családi és anyagi háttér áll, valójában gondtalan életet élnek, így ebből adódóan nem érzik a döntéseik súlyát, sőt, sok esetben nincs is szükség arra az életükben, hogy döntéseket hozzanak. Ők azok, akik 'ezüst kanállal a szájukban születtek'.

Persze, mint azt már korábban is említettem, rajtuk kívül öten még igen kiemelt anyagi helyzetet tudhatnak magukénak, ám őket felelősségteljesebbnek éreztem. A többség természetesen- korából fakadóan- barátaival beszél meg ezeket a dolgokat, illetve tőlük is kér tanácsot. Ezt követi a házastárs, élettárs, illetve partner, valamint a szülőkkel is van, aki beszél, mielőtt fontos döntéseket hozna. Egy személy számára az unokahúg a bizalmas ember, míg két fő elsősorban testvére véleményére kíváncsi. Van, aki számára a csoporttárs a bizalmas ember, két személy pedig a lakótársának a véleményére ad sokat.

Természetesen arra is kíváncsi voltam, vajon milyen kapcsolat fűzi a megkérdezetteket szüleikhez.

6. ábra: A szülőkhöz való viszony a megkérdezettek körében (N=30)

Az általam megkérdezettek többsége, vagyis 27%-a úgy érzi, jól kijönnek szüleikkel, jól megértik egymást. 20% esetében a viszony nem tökéletes, úgy érzik, ez hagy némi kívánni valót maga után. 13%-uk kiválónak tartja kapcsolatukat, 10% nagyon feszültnek, ellenben 10% barátinak. Egy személy saját bevallása szerint nem beszél szüleivel, illetve az egyik interjúalanyunk nincsenek szülei, így ezt figyelembe véve a következő néhány kérdést nem is a szülőkre, hanem a nagyszülőre vonatkozóan tettem fel neki, melyek a szülői kapcsolatot vizsgálják. Összességében elmondható, hogy a harminc személyből mindösszesen négy érzi úgy, hogy nagyon rossz lenne a viszonyuk a szülőkkel, vannak, akik szerint inkább semleges, nem foglalkoznak egymással, de a többség egészen jónak, sőt, nagyon jónak tartja a szülő-gyerek kapcsolatot saját magukra vonatkoztatva. Ennek oka lehet az is, hogy ez már nem a problémás, lázadó kamasz korosztály, sokkal inkább a nagybetűs élet kapujában álló, támogatásra szoruló fiatal felnőttek generációja, akik nemsokára önálló családot alapítanak, döntéseiket maguk hozzák, és sok esetben a szülők által élt életet tartják követendő példának.

A többség egyébként mindennap találkozik szüleivel, ők azok, akik együtt is laknak velük, így a találkozás elkerülhetetlen. Azok, akik vidéken élnek, gyakran minden hétvégén hazamennek szüleikhez, akik pedig nem laknak már együtt velük – és budapestiek-, azok is heti rendszerességgel látogatják őket. Ez feltehetően az előbb már vázolt jó viszony miatt lehet így. Persze vannak olyanok is, akik ritkábban találkoznak a családjukkal, és van egy személy, aki saját bevallása szerint nem találkozik soha szüleivel. Ő az, aki nem is beszél velük, vagyis jelenleg nincs kapcsolat közöttük.

Érdekes, de a legtöbb alany (24%) mindenről el tud, és el is szokott beszélgetni szüleivel, míg 20% leginkább a tanulásról beszélget. Vannak, akik könyvekről, filmekről, míg mások semleges témákról csevegnek. Ketten megjelölték a pénzt, mint állandó beszédforrást, ők otthon laknak, így náluk állandóan feljön a szülők és köztük ez a téma. Többek között ezt jelölték meg az egyik leggyakoribb konfliktusforrásnak, egyikük viszonya sem mondható felhőtlennek a szülőkkel.

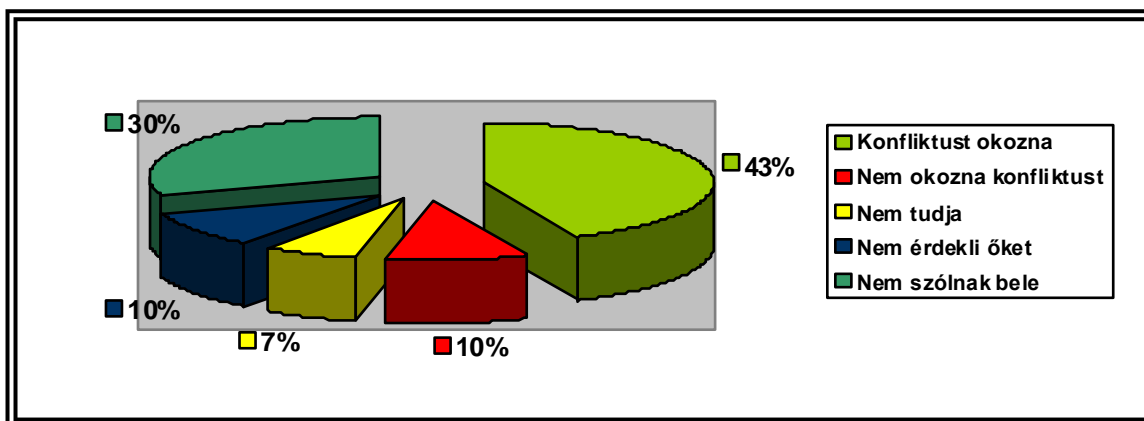
A többség egyébként rendszeresen kerül konfliktusba a szülőkkel. Volt, aki ennek okaként partnerét jelölte meg, ugyanis szülei kifogásolják választottját, ez örök téma közöttük már évek óta (egyébként ez a hölgy már nem lakik otthon, szülei mégis úgy érzik, nem 'méltó' hozzá élettársa, vagyis szerintük rosszul választott. Ennek rendszeresen hangot is adnak). Vannak, akik az eltérő értékrendek miatt kerülnek konfliktusba a szülőkkel, vagy éppen a tanulmányaikból fakadóan. Egy személy az okot abban látja, hogy szülei szerint túl sokat jár szórakozni, nem igazán értenek egyet életvitelével. Azok, akik nagyon jónak, kiválónak írták le kapcsolatukat, úgy vélik, csupán apró, kisebb viták szoktak előfordulni közöttük, ezek nem is igazán konfliktusok, inkább csak összezördülések például amiatt, hogyan öltözködnek, milyen a hajviseletük. Ez igazából a jól bevált szülői zsörtölődés csupán. Olyanok is vannak, akik saját bevallásuk szerint soha nem veszekednek, illetve kerülnek konfliktusba szüleikkel, illetve ha nagy ritkán igen, azt is hamar megoldják. A válaszolók többsége egyébként egyszerűen átbeszéli a szüleivel a vita tárgyát képező dolgot, egyszerűen megoldják, túllépnek rajta. Egy személy a legutóbbi konfliktus óta nem áll szóba szüleivel, ők nem tudták közelebb hozni egymáshoz homlokegyenest eltérő nézeteiket. Saját bevallása szerint ez leginkább a nagyon különböző természetük miatt van így, nem ez volt az első konfliktus egymással. Személy szerint úgy érezte, azzal tesz a legjobbat magának, ha egy időre szünetelteti kapcsolatát a szüleivel (a legnagyobb gondot az okozta esetében, hogy szülei- főleg édesanyja- mindenbe bele akart szólni, mindent irányítani szeretett volna az életében, mindezt ellentmondást nem tűrően, és természetesen semmivel nem értett egyet, amit a lány csinált, vagy szeretett volna csinálni).

Mint azt már korábban említettem, az interjúalanyok közül tizennégyen még otthon, a kibocsátó család körében élnek, míg tizenhatan már elköltöztek otthonról. Azok közül, akik még otthon laknak, négy személy szeretne elköltözni otthonról, többségük azonban nem, annak ellenére, hogy már nem kamaszok, hanem életkoruk

alapján felnőttnek számítanak. Azonban helyzetükből fakadóan nem tekinthetőek annak, inkább csak fiatal felnőtteknek, akik szüleiktől függenek. Legtöbbjük esetében anyagi okok húzódnak a háttérben, emiatt nem akarnak elköltözni otthonról. Nem is arról van szó, hogy nem tudnak, sokkal inkább arról, hogy nem akarnak elköltözni otthonról. Ehhez kapcsolódik az a biztonságérzet is, amit az egyik válaszoló megjelölt, mint marasztaló okot, bár ő nem kizárólag anyagi értelemben véve gondolja így. Számára a szülői ház mintegy menedéket jelent, ahová jó hazaérni, ahol mindig van mit enni, ahol mindig meghallgatják, ahol kifizetik helyette (is) a számlákat stb. Van, akit kényelmi szempontok vezérelnek elsősorban, hiszen édesanyja valahol még gyermekként bánik vele, és nem utolsó sorban gondoskodik róla, tehát nem kell azon törnie a fejét, honnan szerezze meg a szükséges pénzt az önálló élethez. Volt olyan a válaszolók között, aki nem szeretne egyedül élni, saját bevallása szerint fél az önállóságtól, úgy érzi, még nem készült fel rá igazán (annak ellenére, hogy már 25 éves férfi, akinek évtizedekkel ezelőtt már nem csak saját magáról, hanem családjáról is gondoskodnia kellett volna!)

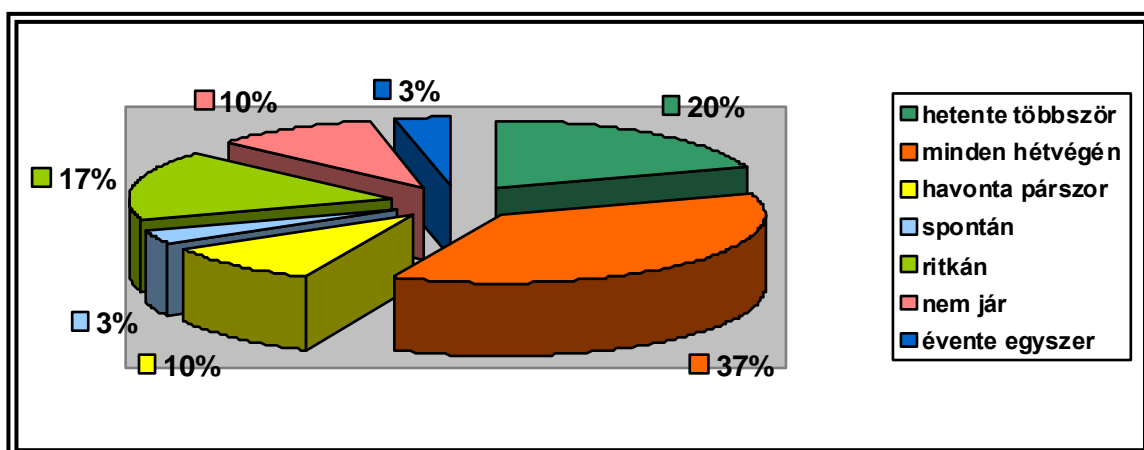
Pedig többségük szülei saját bevallásuk szerint igenis örülnének annak, ha a saját lábukra állnának és elköltöznének otthonról (51%), csupán egy személy mondta azt, hogy szerinte mérgesek lennének, ha bejelentené, hogy elköltözik otthonról. Ennek oka, hogy őt igen vallásosan nevelték, ezért szülei úgy gondolják, akkor illene elköltöznie otthonról, ha már férjhez ment. 21%-uk szerint nem váltana ki különösebb érzelmi reakciót szüleiből a tény, miszerint már nem szeretne tovább otthon élni. Ennek oka két személy szerint az, hogy szüleit nem nagyon érdekli, mit mond, vagy mit tesz, az egész kapcsolatukat ez a semlegesség hatja át. Egy fő szerint viszont az ő esetében arról van szó, hogy szülei úgy vélik, ez az élet rendje. Érdekes, de egy fiú szerint szülei egyszerűen nem hinnének neki. Amikor megkérdeztem, ezt hogy érti, illetve mi lehet ennek az oka, egyszerűen azt felelte: szerintük nem vagyok rá képes! Elmesélte, hogy az iskola mellett nincs ideje dolgozni, amikor csak lehetősége van rá, segít édesanyjának a háztartásban, bevásárolni stb. mivel anyagilag kiszolgáltatott helyzetben van, így szülei szerint még jó sokáig otthon fog velük élni, így, ha holnap eléjük állna, hogy elköltözik, nem értenék, hogy milyen anyagi forrásból fedezné ezt.

7. ábra: Tanulmányok befejezésnek hatása a szülőkkel való viszonyra (N=30)

Legtöbbjük esetében komoly konfliktust váltana ki szüleikkel, ha feladnák jelenleg folytatott tanulmányaikat. E tizenhárom személy többsége otthon lakik, így családjuknak nagyobb befolyása van életükre, mint azoknak, akik már külön élnek. Ám igen nagy azoknak az aránya is, akik szerint szüleik nem szólnak bele az életükbe, döntéseikbe, így csak rajtuk múlik, hogy folytatják-e tanulmányaikat, vagy sem. Nagyjából ugyanannyian vannak, akik szerint szüleiket nem érdekli, mit csinálnak, illetve akik szerint nem okozna konfliktust egy ilyen döntést. 7 %-uk nem tudja, hogyan reagálnának egy ilyen horderejű döntésre szülei.

8. ábra: A szórakozás gyakorisága a megkérdezettek körében (N=30)

Korukból adódóan az interjúalanyok többsége saját bevallása szerint minden hétvégén jár szórakozni, illetve sokan vannak azok is, akik egy héten többször is

elmennek valahová. 17%-uk ritkán jár, illetve havonta csupán pár alkalommal. Olyanok is vannak (10%), akik nem járnak szórakozni, illetve csupán évente egy alkalommal, ez általában a születésnapján történik. Egy személy nem tudta megnevezni ennek gyakoriságát, számára a szórakozás spontán dolog, ha úgy alakul a helyzet, akkor elmegy valahová, ha nincs rá lehetősége, akkor otthon marad.

Két személy gyakran jár külföldre szórakozni, ők azok, akik megtehetik, és meg is teszik, hogy a hétvégét például egy európai nagyvárosban töltsék (pl. London), szinte kivétel nélkül hasonló anyagi helyzetű baráti társasággal teszik ezt. Sokan vannak, akik állandó jelleggel járnak színházba (12 személy), illetve még többen aktív mozilátogatók (19 személy). A legtöbben szórakozás alatt valamilyen szórakozóhelyet értenek, ezen belül is tíz fő jelölt meg valamilyen koncertet. Négyen igen fogékonyak a magas kultúra iránt, gyakori kikapcsolódásuk színhelye a Művészetek Palotája. Voltak olyanok is, akik a kávézókat jelölték meg, mint a szórakozás egy formáját. Természetesen a legtöbben barátok társaságában töltik szabadidejüket, ez életkorukból fakadóan teljesen érthető. Kilencen valamilyen rokonukkal járnak szórakozni (pl. unokahúg, testvér), de volt olyan is, aki szüleivel szeret kikapcsolódni.

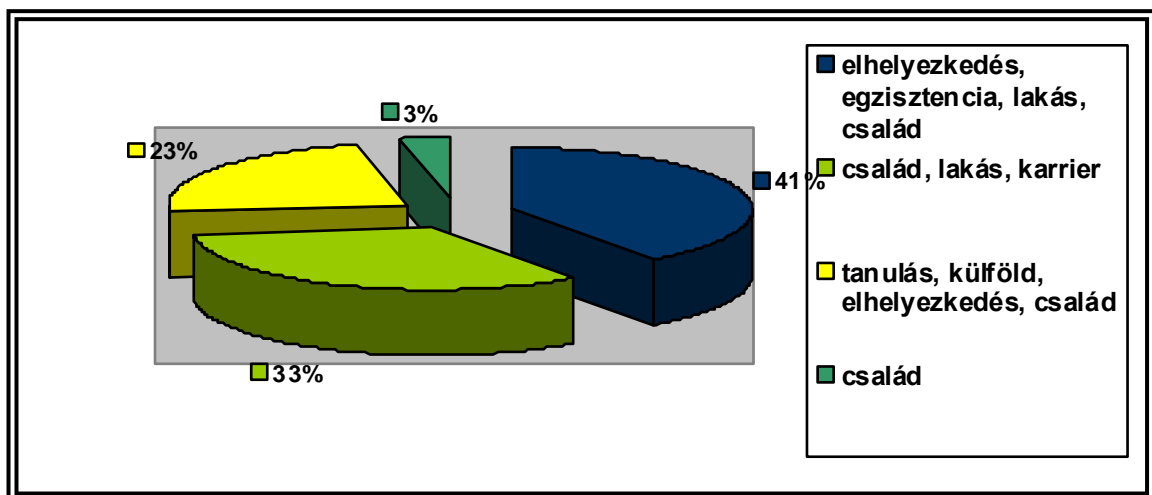
A többség életfilozófiáját a „Carpe Diem!”, vagyis az „Élj a mánap!” gondolat hatja át. 53%-uk úgy érzi, ez vezérli jelenleg életét. Hárman igen tudatos életet élnek, ők azok, akik már a beszélgetés kezdetén elmesélték, hogy iskolaválasztásuk igen tudatosan ment végbe, rajtuk egyébként látszott is ez az életfilozófia. Összeszedettek, határozottak és egyenesek voltak mindvégig. 20%-uk számára fontos a spontaneitás, de vannak terveik is, vagyis csupán 'fél-tudatos' életet élnek. 7%-uk szeretné kihasználni a felsőoktatásban eltöltött éveket, úgy tervezik, majd ennek az időszaknak a végén ráérnek felnőni. Ketten csupán sodródnak, saját bevallásuk szerint nincs életfilozófiájuk. Nem rendelkeznek tervekkel a jövőre vonatkozóan, nem is különösebben motiváltak. Ez a két személy egyébként nagyon jó családi háttérrel rendelkezik, a szüleiknek saját vállalkozásból felhalmozott vagyonuk van, az életük igazából teljesen adott. Őket ez mégsem motiválja. A már említett vallásos hölgy életét nagymértékben a hit, a vallás befolyásolja, döntéseit sokszor ezen az alapon hozza.

A megkérdezettek 40%-a párkapcsolatban él, 60%-uk azonban a beszélgetés pillanatában egyedülálló. Azok közül, akik párkapcsolatban élnek, heten élettársi formában, ketten házasságban élnek, míg három főnek kötetlenebb kapcsolata van valakivel, nem élnek együtt. A többség szimpátia alapján választ párt, ketten tudatosan

teszik ezt is. Vannak, akik első látásra szerelembe esnek, de többen vannak azok, akiknek spontán alakulnak ki a párkapcsolataik. Hárman úgy vélik, párválasztásukkal kapcsolatosan nincs általános szabály.

Hat személy úgy gondolja, a házasság nem neki való, a többség azonban szeretne férjhez menni, megnősülni a jövőben, illetve már van, aki házas. Négyen úgy vélik, majd az élet alakítja a dolgokat, ha úgy hozza a sors, belépnek a házasság intézményébe. Egy ember szerint felesleges, idejét múlt dologról van szó, vannak, aki szerint túlságosan kötött a házasság. A többség szerint az élettársi kapcsolat modernebb, kötetlenebb együttélési forma, összességében sokan jó dolognak tartják. A többség azonban még nem próbálta, és van, akinek nincs véleménye róla.

9. ábra: Jövőkép a megkérdezettek körében (N=30)

A többség szeretne az egyetem befejezése után elhelyezkedni a munkaerőpiacon, megteremteni egy biztos egzisztenciát, lakást szerezni és családot alapítani. Vannak, akik az egyetem utánra tervezik a családalapítást, majd a saját lakáshoz jutást, és csak ezt követően kezdenek bele a karrierépítésbe. Azok, akik az egyetem után további képzésekben kívánnak részt venni, külföldi tanulmányutakat is terveznek, ők szeretnék a munkába állás időpontját kitolni, akár csak a családtervezést, ami jóval ezek után következne. Ők azok, akik a lehető legkésőbb szeretnék teljes mértékben felnőtté válni.

Csupán egy fő kíván a diploma megszerzése után közvetlenül családot alapítani, neki más nem is szerepel a jövőbeli tervei között. Úgy tervezi, hogy az egzisztencia megteremtése a partnere feladata lesz, ő kizárólag a gyereknevelésre szeretne koncentrálni, személyes élettervei középpontjában kizárólag a család áll.

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásom során érdekes embereket ismertem meg, akik kivétel nélkül valamelyik hazai felsőoktatási intézmény hallgatói. Ez az egy mindenképpen közös bennük, azonban a harminc vizsgált személy igen eltérő személyiséggel, életúttal, jövőképpel, motivációval rendelkezik. Igaz ez a családi háttérükre is, vagy éppen az anyagi helyzetükre. Egy mélyrehatóbb, részletesebb vizsgálat segítségével valószínűleg igen pontosan körülhatárolt csoportokba sorolhattam volna őket, ám e strukturált mélyinterjú következtében is kirajzolódott előttem három csoport.

Az egyik réteget kétség kívül azok a fiatalok alkotják, akik Budapesten élnek, biztos családi háttérrel rendelkeznek, jó anyagi körülmények között élnek. Sokaknak közülük saját lakásuk van, melyet a család bocsátott a rendelkezésükre, anyagilag is támogatják őket, sőt, valójában az egész életvitelüket finanszírozzák. Az életpályájuk nyitott, valójában bármit megtehetnek, amit csak akarnak, akár a saját cégüknél is elhelyezkedhetnek. Jellemzően sokat járnak szórakozni, szinte kizárólag a barátaikkal teszik mindezt, vannak közülük, akik nem is egy hétvégét valamely európai nagyvárosban töltenek. Életük gondtalan, a tanulási idejüket szeretnék kitolni, amennyire csak lehet, terveik között továbbtanulás, külföldi tanulmányutak, kései munkába állás szerepel. Az egzisztencia megteremtése nem elsődleges számukra, hiszen azt a szülők már megteremtették. Vannak olyanok is közöttük, akik csak sodródnak az élettel, nincsenek terveik, úgy érzik, erre nincs is szükségük. Igen sokat költenek ruhára, autóra, szórakozásra, élelmiszerre, vagyis a megszokott életszínvonalukra.

A másik csoport a szüleikkel élő fiatalok rétege, akik az egyetem befejezése után saját családot szeretnének, majd önálló lakáshoz jutni, ezt követően pedig karriert építeni. Számukra fontos a családjuk, és nem csak a jelenlegi, hanem a leendő is. Jóban vannak a szüleikkel, adnak a véleményükre, kikérik a tanácsaikat, vannak, akik időnként még a szüleikkel járnak kikapcsolódni. A pályaválasztásban befolyásolta őket a szülei véleménye. Sokat költenek a rezsire, hazaadnak, beszállnak a vásárlásba anyagilag. Szüleikkel szinte mindenről tudnak beszélgetni, ritka, hogy konfliktusba kerüljenek, ha ez mégis megtörténik, hamar meg is oldják azt egymás között. Jövedelmüket diákhitelből és munkából szerzik, életkörülményeiket átlagosnak érzik, jellemzően nem olyan régen kezdték el a főiskolát, egyetemet (1-2 éve). Terveik között

egyelőre nem szerepel az elköltözés, ennek oka leginkább az, hogy biztonságban érzik magukat a családi fészekben, szeretnek otthon élni, és kicsit talán félnek az önállóságtól is. Úgy érzik, szüleik nem szólnak bele az életükbe, döntéseiket támogatják, az sem okozna konfliktust, ha bejelentnék, hogy elköltöznek, és az sem, ha tanulmányaikat félbe hagynák.

Bár kevesen vannak, úgy vélem, mégis fontos csoportot alkotnak azok, akik tudatosan tervezik életüket. Ők régebb óta vannak a felsőoktatásban, van, aki már a második diplomáját szerzi meg. Pályaválasztásuk, a felsőoktatási intézmény kiválasztása abszolút tudatos volt, ösztöndíjat kapnak, de élnek a diákhitel nyújtotta lehetőséggel is. A tanulás mellett dolgoznak is, már az egzisztenciájuk megteremtése a céljuk. Többségében albérletben élnek, igyekeznek saját lábra állni. A szülőkkel való viszonyuk nem túl jó, vagy semlegesnek mondható, ezért is alakult ki bennük az önállóság iránti vágy, amiért hajlandóak is tenni. Viszonylag ritkábban találkoznak a szülőkkel, akkor is igyekeznek semlegesebb témákról beszélgetni velük. Gyakran kerülnek velük konfliktusba, ennek elsődleges forrása az értékrendbeli különbségek, illetve a párkapcsolatuk. Nem járnak minden héten szórakozni, ez alatt is inkább a magas kultúra iránti vonzódást értik, főként színházba, illetve a Művészetek Palotájába járnak kikapcsolódni. Szinte mindegyikük párkapcsolatban él, párjukkal is járnak szórakozni leginkább. Az együttélést jónak tartják, a házasságot sem gondolják kötött formának, a jövőbeli terveik között szerepel. Személyes életterveik is igen tudatosak, az egyetem után szeretnék elhelyezkedni a munkaerő-piacon, majd biztos egzisztenciát teremteni, saját lakáshoz jutni és családot alapítani.

A posztadoleszcencia jelensége tehát hazánkban is létezik, a fiatalok többsége otthon él szüleivel, illetve a kibocsátó család körében. Vannak közülük olyanok is, akik nem is tervezik, hogy önállóvá váljanak, ennek elsősorban anyagi, illetve kényelmi okai vannak. A boldogulás érdekében tanulni kell, mégpedig egyre többet, hiszen a diploma is kezd leértékelődni, akárcsak annak idején az érettségi: egyre több embernek van, egyre kevesebbet fog érni (persze, nem mindegyik). Ezért egyre több fiatal szeretné magát tovább képezni az egyetemi évek után, másoddiplomát szerezni, ez pedig időigényes feladat. Sokuk nem tud emellett még munkát vállalni, párkapcsolatot ápolni, vannak olyan fiatalok is, akiknek még szórakozásra sem jut idejük a tanulás mellett. Ők csak a szüleikre támaszkodhatnak, akik ha tudnak, segítenek. Úgy vélem tehát, hogy ez a jelenség egyre elterjedtebb lesz a jövőben, már-már általános tendenciává válik. Ez

viszont problémákhoz vezethetnek a társadalomban, melyek megoldása nem lesz egyszerű, mindenképpen szükség lesz állami szerepvállalásra is. A szülők közül sokan nem tudják támogatni gyermekeiket, mert maguk is bizonytalan helyzetben élnek. A fiatalok egyre nehezebben jutnak lakáshoz, egy részük albérletben kénytelen élni, másrészt pedig eladósodik, hitelek vesz fel. Elsősorban ezt a kérdést kellene megoldani számukra, ha mást nem, valamilyen állami támogatás keretében megelőlegezni a lakáshoz jutást, mely kevesebb terhet ró rájuk, mint a banki kölcsönök.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó
- Babbie, Earl (2003): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest, Balassi Kiadó
- Bereczki Enikő (2007): Örök kamaszok- kortünet a Pán Péter szindróma, *Hetek*, 2007. október 4. XI./40. http://www.hetek.hu/riport/200710/orok_kamaszok. Utolsó letöltés: 2009. december 12.
- Gaszó Ferenc- Laki László (2004): *Fiatalok az újkapitalizmusban*. Budapest, Napvilág Kiadó
- Gillis, John Randall (1980): *Geschichte der Jugend. Tradition und Wandel der Altersgruppen und Generationen in Europa von der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts bis zur Gegenwart*. Weinheim/Basel, Beltz Verlag
- Keniston, Kenneth (1970): *Youth: As a stage of life*. American Scholar
- Kiss Viktor (2006): A hunédzser – a huszonévesek világa és a modern kapitalizmus ideológiai fordulata, In: *Társadalom és kultúra: a Kommunikáció- és Művelődéstudományi Intézet tanulmánykötete*, Budapest, Zsigmond Király Főiskola
- Laki László (2006): Az ifjúság a magyar társadalomban, In: (Kovách Imre szerk.): *Társadalmi metszetek. Hatalom, érdek, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. Szociológiai tanulmányok*. Budapest, Napvilág Kiadó

- Pelle János (2007): Bácsfi Diána, a posztadoleszcens, In: HVG, 2007. augusztus 17.
http://hvg.hu/velemeney/20070816_bacsfi_fiatalsag.aspx Utolsó letöltés: 2009.
december 16.
- Pikó Bettina (2007): Ifjúság és modernitás, In: (Pikó Bettina szerk.) *Ifjúság, káros szenvedélyek és egészség a modern társadalomban*. Budapest, L'Harmattan
Kiadó
- Somlai Péter: A posztadoleszcensek kora. Bevezetés. In: (Somlai Péter szerk.) *Új ifjúság. Szociológiai tanulmányok a posztadoleszcensekről*. Budapest, Napvilág
Kiadó
- Szabó András (2007): Ifjúsági korosztályok- út a felnőtté váláshoz. Elvi alapok. In:
(Nagy Ádám szerk.) *Ifjúságsegítés. Probléma vagy lehetőség az ifjúság?*
Budapest – Szeged, Belvedere – Palócvilág Alapítvány – Új Mandátum
Könyvkiadó
- Székely Gáborné (2002): Önállóvá válás, elköltözés a szülőktől. In: (Szabó Andrea-
Bauer Béla – Laki László szerk.) *Ifjúság 2000 Tanulmányok I*. Budapest,
Nemzeti Ifjúságkutató Intézet
- Vaskovics László (1993): *A fiatal felnőtteknek nyújtott szülői segítség*. Budapest,
Társadalomkutató Intézet AULA Kiadó
- Vaskovics László (2000): A posztadoleszcencia elmélete, In: *Szociológiai Szemle*,
2000/4. 10. évfolyam

FÜGGELÉK

Interjú 01.

Az első interjúalanyom egy 20 éves fiatalember, István. Ez a második éve, amit a felsőoktatásban tölt, egyetlen hallgatói jogviszonnal rendelkezik. Nem önálló döntés eredménye volt az, hogy ide jelentkezett, hanem egy barátjával beszéltek meg. Szülei ebben nem befolyásolták. *„Egy barátommal együtt jelentkezünk, és ketten döntöttük el, hogy hova adjuk be a felvételi lapot”.*

Diákmunkákból tesz szert jövedelemre, ösztöndíjban nem részesül, a diákhitelt nem vette igénybe. Költekezését az alacsony bevétel miatt próbálja visszafogni, leginkább a nyári időszakra spórol, mert a nyaralását a szülők nem támogatják. Ha a tanév valamely időszakában megszorul, akkor természetesen kisegítik, de a lehető legnagyobb fokú önállóságra törekszik.

Édesanyjával él egy háztartásban, a lakás a saját tulajdonuk. Körülményeik átlagosnak mondhatók. Beszélgetéseik általános dolgokról folynak. Mivel egy lakásban élnek, napi kapcsolatban van a szülővel. Viszonyuk kiegyensúlyozott, fiatal felnőttként kezelik. Éppen ebből adódik, hogy amennyiben konfliktus adódik közöttük, azt megbeszélik, megoldják. Véleménye szerint ezek nem is igazi konfliktusok, inkább apróbb viták, amelyek a mindennapi életből adódhatnak, ezeknek komoly következménye nincs. A szülői háznál való maradás okaként az anyagi nehézségeket említi. Emiatt nem költözik el, egyszerűen nincs miből a saját lábára állni, így amíg lehet, addig otthon lakik, így próbálva spórolni egy kicsit a későbbiekre. Édesanyja egyébként örülne, ha el tudna költözni, mert az azt jelenté, hogy már meg tud állni a saját lábán.

Tanulmányai felfüggesztése egyértelműen konfliktust szülne, mivel édesanyja fontosnak tartja az iskola befejezését. Ezzel tudja megalapozni a jövőjét, így biztosan nem hagyná, hogy akár csak átmenetileg is kilépjen az oktatás nyújtotta keretek közül.

Szórakozni ritkán jár, leginkább moziba, esetleg klubokba. Szinte kizárólag barátokkal. Anyagi okokból jár el ritkán, hiszen ahogy fogalmazott „ezen lehet a legtöbbet spórolni”. Életét nagyon tudatosan próbálja élni, vannak előreutató tervei. Jövőjét szem előtt tartja.

Párkapcsolatban él, párjával napi szinten találkoznak, de nem élnek együtt. Azonos érdeklődésű párt választ magának, mivel szerinte fontos a közös nevező egy kapcsolatban. A házasságról nem igazán tud nyilatkozni, mondván, hogy még nem próbálta, de biztosan jó dolog. Az élettársi kapcsolatról pozitív a véleménye, ha megtehetné, összeköltözne a barátnőjével.

Legutóbbi döntéshelyzetben a barátnője tanácsát kérte ki. Egy megtakarítási számlát nyitott, ez is mutatja, hogy komolyan veszi az életét. *„Kötöttem egy megtakarítási betétszámlát, ezt pedig a barátnőmmel beszéltem meg, az ő véleménye nagyon fontos számomra, a legtöbb döntésemet vele együtt hozom meg.”*

Jövőbeni terveik között szerepel a diploma megszerzése után az, hogy elhelyezkedik dolgozni. Ha birtokában lesznek a megfelelő anyagi eszközök, akkor jöhet a lakásvásárlás, családalapítás.

Interjú 02.

Ferenc 25 éves. 2009-ben kezdte tanulmányait a felsőoktatásban, egy hallgatói jogviszonnyal rendelkezik. Nem szülői nyomásra jelentkezett ide, önálló döntése volt. Barátok véleményét sem kérte ki a jelentkezésével kapcsolatban. Igazából csak kezdeni akart valamit magával, ezért kezdte el.

Bejelentett munkahelye van, állandó jövedelemmel rendelkezik. Eleget keres ahhoz, hogy ne legyen szüksége a diákhitelre. Tanulmányi átlaga túl alacsony ahhoz, hogy ösztöndíjban részesülhessen. Mivel van saját jövedelme, így szociális támogatást sem kap.

Feleségével él egy háztartásban, saját tulajdonú lakásban. Párkapcsolatuk alapja a kölcsönös szimpátia volt. A házasságról nem csupán véleménye van, hanem tapasztalata is, hiszen ahogy azt már említettem házasságban él. Úgy véli, hogy a házasság nagyon jó dolog, sokkal több párnak kellene rászánnia magát. Korábban élettársi kapcsolatban élt jelenlegi párjával. Azt is szerette, lényegében olyannak tartja, mint egy házasság, csak egy hajszálnyit kötetlenebbnek. mivel manapság már törvényileg is próbálják egy szintre hozni a két formát, nem igazán érez nagy különbséget.

Életkörülményeit átlagosnak tartja, bár ez elég szubjektív, hiszen amikor rákérdeztem a kiadásaira, akkor megtudtam, hogy szórakozásra és öltözködésre költ a legtöbbet. Ezek havonta mintegy 70.000 Ft-os költséget tesznek ki, mindemellett a lakás fenntartása, közlekedés és egyéb plusz kiadásként jelennek meg.

Szüleihez fűződő kapcsolata változó, nem mindig jönnek ki jól egymással. *„Mint a kutyáé és a macskáé. Nem mindig jövünk ki jól”*. Havonta legalább egyszer biztosan találkoznak, beszélgetéseik fő témája az élet, leginkább a saját élete. Elmondása szerint a szülei szeretnek/szeretnének mindenbe beleszólni. Emiatt nagyon sok konfliktus adódik, szinte sosem értenek egyet, és bármilyen témán össze tudnak veszni. *„Sosem értünk egyet, mindenben összeveszünk, amin emberek összeveszhetnek.”* Sokat vitatkoznak, a szülők megsértődnek, olykor napokig nem beszélnek egymással egy-egy ilyen összezőrdülés után. Érdekes, hogy abba viszont nem szólnak bele a szülők, hogy végigcsinálja-e az iskolát vagy sem. Kissé cinikus hangon meg is jegyezte, hogy ezen ő csodálkozik a legjobban.

Szórakozni hetente legalább egyszer, olykor többször eljár. Többnyire barátaival, feleségével. Leggyakrabban klubokba, éttermekbe járnak. Szereti a kikapcsolódást. Az életfilozófiájára vonatkozó kérdésre csak annyit mondott, hogy rendezett életet akar fenntartani, ez eddig sikerült, és azon van, hogy ezután is így legyen.

Aktuális döntési szituáció az életében a lakás átalakítása volt, ezt természetesen a feleségével beszélte meg, közös döntés született.

Nincsenek különösebb tervei a jövőre vonatkozóan. Szerinte ugyanúgy él majd tovább az egyetem befejezése után is, mint most, csak remélhetőleg többet fog keresni.

Interjú 03.

Anita 21 éves. Három éve jár egyetemre, ez az egy hallgatói jogviszonya van. Állítása szerint ez az egy is épp elég nagy kihívás számára. Abszolút tudatosan választotta a pályát, gyermekkorától tudta, hogy mit akar csinálni felnőttként.

Mivel jó a tanulmányi átlaga, így kap ösztöndíjat, valamint különböző diákmunkákat is elvállal. Jelen pillanatban is dolgozik egy diákszövetkezet

közvetítésében. Havi kiadásainak nagy része élelmiszerre megy el, valamint az öltözködésre, olykor a szórakozásra is.

Családjával él egy háztartásban, a lakás a szülők tulajdonában van. Körülményeik átlagosnak mondhatók, ahogy ő fogalmazott nem veti fel a pénzt, de nem is kell koplalnia. Szüleivel nagyon jó a viszonya, szinte baráti. Mindent megoszt velük. Bármiről el tudnak beszélgetni, gyakori téma az élete, a jövője. Konfliktusok az együtt élés apróbb buktatóiból adódnak, de ezek nem igazán komolyak. *„Néha köztünk is vannak konfliktusok, hiába vagyunk jóban. Ennek az oka, hogy együtt élünk, és különbözőek vagyunk. Bár nálunk a konfliktus inkább abból áll, hogy miért ette meg valaki apa kedvenc sajtját, és miért nem hozott helyette másikat? Ezeket mindig megoldjuk egymás között. Apa mindig megkapja a sajtját végül.”* Mivel nincs komoly vita, így a megoldás is egyszerűen megy. Annak, hogy egy darabig még nem akarja elhagyni a szülői házat egyrészt anyagi okai vannak, másrészt szeret otthon lakni, megszokta már. Kicsit tart attól, hogy nem igazán boldogulna a szülők nélkül. Nem okozna problémát a szülőknek, ha mégis elköltözne. Úgy érzi, hogy bár a szülők szeretik, hogy otthon lakik, örülnének annak, ha a saját lábára állna, mert ennek is el kell jönnie.

Ha abba akarná hagyni a tanulmányait, az viszont biztosan hatalmas konfliktust szülne, mert a szülők szerint manapság diploma nélkül nem lehet érvényesülni. De a szülők is tisztában vannak azzal, hogy esze ágában sincs abbahagyni.

Havonta jár szórakozni a barátaival, ilyenkor valamilyen szórakozóhelyet, klubot választanak. Olykor szüleivel elmegy színházba. Állítása szerint tudatosan él, minden napot fontosnak tart, mert az élet rövid, így minden percét ki akarja használni. Értelmes dolgokat szeretne csinálni. Konkrét tervei vannak.

Jelenleg nem él párkapcsolatban. Állítása szerint nincs konkrét dolog, ami a párválasztásnál befolyásolja. Mindig az adott helyzet alapján döntött, általában elsőre megfogta valami az eddigi partnereiben. A házasság nem egy közeli terv az életében, bár szeretne egyszer férjhez menni, de jelen pillanatban első helyen a karrierje áll. Az élettársi kapcsolatról semleges a véleménye. Nem ítéli el, de saját életében egyértelműen rövid ideig tartó, átmeneti szerepet tulajdonít neki.

Legutóbbi döntési helyzete egy nyelvtanfolyam kapcsán került előtérbe. Unokahúgával nagyon szoros a kapcsolata, így az ő tanácsát kérte ki ebben az ügyben.

Végül belevágott egy új nyelv elsajátításába, amiben jelenleg is az unokatestvér segítségét, támogatását élvezi.

Egyetem után szeretne munkát vállalni, akár annál a cégnél is, amely most diákmunkatársként foglalkoztatja, mert itt alkalmaznák teljes állásban is. Szeretne egy lakást, gyerekeket, de minden attól függ, hogy karrierje hogyan alakul, mert a stabil egzisztencia az első.

Interjú 04.

Anita 21 éves. Három éve jár egyetemre, ez az egy hallgatói jogviszonya van. Állítása szerint ez az egy is épp elég nagy kihívás számára. Abszolút tudatosan választotta a pályát, gyermekkorától tudta, hogy mit akar csinálni felnőttként.

Mivel jó a tanulmányi átlaga, így kap ösztöndíjat, valamint különböző diákmunkákat is elvállal. Jelen pillanatban is dolgozik egy diákszövetkezet közvetítésében. Havi kiadásainak nagy része élelmiszerre megy el, valamint az öltözködésre, olykor a szórakozásra is.

Családjával él egy háztartásban, a lakás a szülők tulajdonában van. Körülményeik átlagosnak mondhatók, ahogy ő fogalmazott nem veti fel a pénzt, de nem is kell koplalnia. Szüleivel nagyon jó a viszonya, szinte baráti. Mindent megoszt velük. Bármiről el tudnak beszélgetni, gyakori téma az élete, a jövője. Konfliktusok az együtt élés apróbb buktatóiból adódnak, de ezek nem igazán komolyak. *„Néha köztünk is vannak konfliktusok, hiába vagyunk jóban. Ennek az oka, hogy együtt élünk, és különbözőek vagyunk. Bár nálunk a konfliktus inkább abból áll, hogy miért ette meg valaki apa kedvenc sajtját, és miért nem hozott helyette másikat? Ezeket mindig megoldjuk egymás között. Apa mindig megkapja a sajtját végül.”* Mivel nincs komoly vita, így a megoldás is egyszerűen megy. Annak, hogy egy darabig még nem akarja elhagyni a szülői házat egyrészt anyagi okai vannak, másrészt szeret otthon lakni, megszokta már. Kicsit tart attól, hogy nem igazán boldogulna a szülők nélkül. Nem okozna problémát a szülőknek, ha mégis elköltözne. Úgy érzi, hogy bár a szülők szeretik, hogy otthon lakik, örülnének annak, ha a saját lábára állna, mert ennek is el kell jönnie.

Ha abba akarná hagyni a tanulmányait, az viszont biztosan hatalmas konfliktust szülne, mert a szülők szerint manapság diploma nélkül nem lehet érvényesülni. De a szülők is tisztában vannak azzal, hogy esze ágában sincs abbahagyni.

Havonta jár szórakozni a barátaival, ilyenkor valamilyen szórakozóhelyet, klubot választanak. Olykor szüleivel elmegy színházba. Állítása szerint tudatosan él, minden napot fontosnak tart, mert az élet rövid, így minden percét ki akarja használni. Értelmes dolgokat szeretne csinálni. Konkrét tervei vannak.

Jelenleg nem él párkapcsolatban. Állítása szerint nincs konkrét dolog, ami a párválasztásnál befolyásolja. Mindig az adott helyzet alapján döntött, általában elsöre megfogta valami az eddigi partnereiben. A házasság nem egy közeli terv az életében, bár szeretne egyszer férjhez menni, de jelen pillanatban első helyen a karrierje áll. Az élettársi kapcsolatról semleges a véleménye. Nem ítéli el, de saját életében egyértelműen rövid ideig tartó, átmeneti szerepet tulajdonít neki.

Legutóbbi döntési helyzete egy nyelvtanfolyam kapcsán került előtérbe. Unokahúgával nagyon szoros a kapcsolata, így az ő tanácsát kérte ki ebben az ügyben. Végül belevágott egy új nyelv elsajátításába, amiben jelenleg is az unokatestvér segítségét, támogatását élvezzi.

Egyetem után szeretne munkát vállalni, akár annál a cégnél is, amely most diákmunkatársként foglalkoztatja, mert itt alkalmaznák teljes állásban is. Szeretne egy lakást, gyerekeket, de minden attól függ, hogy karrierje hogyan alakul, mert a stabil egzisztencia az első.

Interjú 05.

József 20 éves. Két éve kezdte meg egyetemi képzését, ez az első diplomája lesz. Szülei támogatták a döntést, hogy ide jelentkezzen, de ezt nem nevezné szülői nyomásnak.

Minden hétvégén egy kávézóban dolgozik diákmunkásként. Családi háttere miatt nem kap szociális támogatást, ösztöndíjhoz alacsony az átlaga, a diákhitelt pedig a szülei nem engedték felvenni. Havi rendszeres kiadása a szórakozás, ami 15.000 Ft-ot tesz ki. Ezen kívül szülei mindent kifizetnek.

Szülei tulajdonában lévő családi házban él együtt a szülőkkel. Körülményeiket átlagosnak ítéli meg. Jól megértik egymást, bár olykor előfordulnak apróbb viták. Nem

akarják nagyon leszabályozni az életét, bármiről el tudnak beszélgetni. Mostanában a viták kiváltó oka a munkavállalásával kapcsolatos. *„Néha apró viták közöttünk is adódnak, mostanában főként a munkavállalással kapcsolatosan. Szeretnék, ha többet keresnék, hazaadnék, és megtanulnám értékelni a pénzt. De az ilyen kis vitákat mindig lezárjuk, megbeszéljük. Aztán időnként kezdjük előlről.”* Még jó ideig nem szeretne elköltözni otthonról, mert szeret ott lakni, biztonságban érzi magát. Úgy gondolja, hogy ennek a szülők is örülnek, és elképzelhetőnek tartja, hogy egy kicsit meg is haragudnának, ha el akarna költözni.

Tanulmányai felfüggesztése biztosan konfliktust okozna a kapcsolatukban.

Szórakozni viszonylag ritkán jár, akkor viszont bepótolja az előző heteket. Barátaival koncertre, kávézóba, pubokba járnak. Néha előfordul, hogy szüleivel elmegy színházba. Úgy gondolja, hogy ráér felnőni majd a tanulmányai végeztével, addig kiélvezi, hogy gyerek lehet. Szereti, hogy gondoskodnak róla. *„Szerintem a főiskola után majd ráérek felnőni, addig nem akarok felnőttként viselkedni. Szeretek anya kicsi fia lenni, még ha ez furán is hangzik.”*

Jelenleg nincs barátnője, de állítása szerint ez csak egy rövid, átmeneti időszak, mert nem szokott sokáig várni a következőre. Szimpátia alapján választ párt. A házasságról semmilyen véleménye nincs, elképzelhetőnek tartja, hogy soha nem nősül meg. Az élettársi kapcsolatról pozitívan nyilatkozott, bár gyorsan ki is hangsúlyozta, hogy még jó ideig nem akarja kipróbálni.

Jelenleg is egy fontos döntés meghozatalán fáradozik. Szülei felvetették, hogy mivel az idejébe beleférne, dolgozhatna egy picit többet. Még nem döntött, mert örülne a több pénznek, de szeret aludni, a több munka pedig ennek rovására menne.

Jövőjét tekintve semmi konkrét, határozott célt nem említett. Majd egyszer szeretne dolgozni, családot alapítani, lakást és autót vásárolni.

Interjú 06.

Hatodik interjúm alanya János 21 éves. „Úgy két éve” iratkozott be az egyetemre, nincs máshol hallgatói jogviszonya, nem is tervezi, hogy lesz. Nem teljesen tudatos, de nem is véletlen történés volt az, hogy ide került. Egy ismerőse hatására alakult így az élete.

Nem dolgozik, nem kap ösztöndíjat sem. A szülei támogatják anyagilag, mert nincs különösebb bevétele. Gondolkozik azon, hogy bár semmi szüksége nincs rá, mégis megigényli a diákhitelt, hiszen ha ott a lehetőség, akkor kihasználja. *„A szüleim támogatnak, nincs különösebb bevételem. Nem dolgozom, és nem kapok ösztöndíjat sem. A diákhitelt még nem vettem fel, de gondolkodtam rajta, hogy igényeljem. Miért ne? Szükségem mondjuk különösebben nincsen rá.”* Költekezéseit nem tartja számon, de abban biztos, hogy szórakozásra és ruhákra költi a legtöbbet, havonta mintegy 80.000 Ft-ot.

Egy saját kisebb házban él, amely szülei házához tartozó telek végében van. Emiatt nem tekinti úgy, hogy külön élne. *„A családommal lakunk egy elég nagy házban, igazából egy saját kis házikóban lakom, ami a telek végében van, de szerintem ez nem minősül különélésnek a családtól.”* Életkörülményeit egyértelműen átlagon felülinek ítéli, úgy gondolja elég sok dolgot megtehet, amit mások nem. Együttélésükből adódna, hogy napi kapcsolatban van szüleivel, de ez nincs így. Hetente pár alkalommal találkoznak, mert a szülők keveset vannak otthon. Viszonyukat inkább hivatalos jellegűnek tudja leírni, a szülők biztosítják az anyagi háttérrel, de érzelmi szálak nem nagyon jelennek meg kapcsolatukban. *„Hát, a viszonyunk hagy némi kívánni valót maga után, úgy érzem, kissé hivatalos viszony van közöttünk. Ők pénzt adnak, én meg teszem a dolgom. Nem nevezném túlságosan szeretetteljesnek a kapcsolatunkat, de már megszoktam.”* Beszélgetéseiket semleges témák jellemzik, mert a fiú szándékosan kerül minden olyan témát, mi vitára adhat okot, vagy túl személyes jellegű lenne. Ha nem feltétlenül szükséges, akkor nem engedik be egymást a privát életükbe. Még így is rendszeres konfliktus adódik főleg a tanulás miatt. Ezek a konfliktusok nem kerülnek megoldásra, egyszerűen átlépnek rajta. Nem áll szándékában elköltözni, mert a szülők mindent finanszíroznak, meg van a saját élettere, konfliktusok pedig mindenhol vannak, így ez a legkényelmesebb megoldás. Ha elköltözne, a szülők azt is olyan érzelemmentesen fogadnák, mint minden mást.

Tanulmányai felfüggesztése azonban egyértelműen konfliktushoz vezetne, mivel a korábbiakban említette már, hogy a tanulás alapvetően a legfőbb vitaforrás. Egyértelműen nem hagynák, hogy ne fejezze be az iskolát.

Sokszor hetente többször is elmegy szórakozni barátaival, néha egy-egy hétvégét külföldön töltenek. Leggyakrabban discoba mennek, vagy más zenés szórakozóhelyre.

Saját bevallása szerint is teljesen egyértelműen csak a mának él, a jövője még szinte egyáltalán nem foglalkoztatja.

Párkapcsolatára vonatkozó kérdésekre érdekes választ adott. Jelenleg találkozgat egy lánnyal, de ezt nem nevezné párkapcsolatnak, inkább csak kapcsolatnak. *„Néha. Most éppen nem tudnám megmondani. Van egy lány, akivel találkozgatok, de ezt nem mondanám párkapcsolatnak. Inkább csak kapcsolatnak.”* Párválasztási szokásait illetően elmondta, hogy ő egyáltalán nem választott még soha párt, őt választják. *„Érdekes, de általában engem választanak. Én meg hagyom magam”.* A házasság intézménye ellen egyértelműen tiltakozik, nem hiszi, hogy valaha megnősülne. Az élettársi kapcsolatról már nem akart nyilatkozni, mosolyogva elhárította a választ azzal, hogy ilyen komoly témáról nincs véleménye. (Az interjú befejezése után elmondta, hogy volt már olyan kapcsolata, ahol együtt éltek a lánnyal, szülei nem tudtak róla, nem tűnt fel nekik. Azért lett vége, mert nem monogám típus.)

Legutóbbi döntése a tanulással volt kapcsolatban. Egy ígéretes külföldi út miatt elgondolkozott azon, hogy felfüggeszti, vagy akár abbahagyja tanulmányait. Barátai azonban lebeszéltek erről, véleményüket minden fontos döntési helyzetben kikéri.

Az egyetem után még szeretne valamilyen képzésben részt venni, akár külföldön is szívesen tanulna. Dolgozni egy ideig még nem akar, ahogyan családot sem. Szeretné kiélvezni fiatal éveit. Megjegyzi, hogy ez valószínűleg egy újabb konfliktus forrása lesz közte és szülei között.

Interjú 07.

Hetedik interjúm alanya a 20 éves Sára. Ez második éve az egyetemen, egyelőre nem tanul máshol. Nem ez az intézmény volt az elsődleges célja, de ide vették fel. *„Ez volt a második intézmény, amit megjelöltem, tehát nem ez volt az elsődleges céloim. De ide vettek fel, ide iratkoztam be. Valahol azért tudatos volt, hiszen nem véletlenül jelöltem meg az iskolát. Bár ez inkább B terv volt.”* Valamilyen szinten tudatos döntés eredménye, hogy itt tanul, hiszen nem véletlenül került fel a jelentkezési lapra.

Árvasági ellátást kap, és felvette a diákhitelt is. Ezekből tartja el magát. Élelmiszerre költi el a legtöbb pénzt havonta, de persze valamennyi pénzt „egyéb saját igényeire” is szán, így havonta körülbelül 40.000 Ft kiadása van.

Nagymamájával él együtt, mivel szülei már nem élnek. A családi ház a nagymama saját tulajdona. Körülményeiket átlagosnak írja le. Megemlítette, hogy valószínűleg akkor is együtt élnének a nagymamával, ha szülei még élnének, mert náluk nagyon összetartó a család, csak akkor valószínűleg egy nagyobb házban. Nagymamájával kiegyensúlyozott viszonyban él, igazi konfliktusaik nincsenek, inkább vicces csipkelődésnek írja le apró vitáikat. Elsősorban nagymamája miatt nem költözik el, az anyagi okokat másodlagosnak tartja. Ha lenne pénze, akkor sem hagyná egyedül, pedig a nagymama nem állna az útjába, ha ezt akarná tenni. Ugyanis szerinte ez az élet rendje, a gyerekek felnőnek, kirepülnek családi fészekből. De persze örül annak, hogy egy háztartásban élnek, így kölcsönösen segíthetik egymást.

Ha felfüggesztené tanulmányait, azt a nagymamája valószínűleg nem fogadná örömmel, de nem szólna bele a döntésbe, mert tiszteletben tartja az unoka akaratát.

Szórakozni mostanában ritkán jár, akkor is barátokkal. Jobban szeret otthon olvasni, zenét hallgatni. Különösebb életfilozófiája nincs, egyszerűen próbál tudatosan élni, felelős döntéseket hozni.

Több éve párkapcsolatban él, de egyelőre nem élnek együtt. Nagyon fontos számára a szimpátia, ha ez nincs, akkor esélytelen, hogy abból kapcsolat legyen. Idővel szeretne férjhez menni, szép tradíciónak tartja. Az élettársi kapcsolatot a házasság „előszobájaként” értelmezi. Hasznos dolognak tartja, mert szerinte akkor lehet igazán megismerni a másik embert, ha minden nap látjuk a legapróbb dolgait is, így időben kiderül, ha mégsem passzolnak egymáshoz. *„Jó dolognak tartom, modernebbnek, mint a házasság. Először biztos ezt fogom kipróbálni, mielőtt férjhez megyek. A puding próbája az evés.”*

Legfrissebb döntése az volt, hogy spórolni fog, mert szeretnének nyaralni. Ezzel pedig nem szeretné terhelni nagymamáját.

Fontos számára a karrier, az anyagi biztonság. Így elsődleges, hogy jól fizető munkahelyet találjon miután lediplomázott. Csak azután szeretne férjhez menni és gyermeket vállalni, miután megteremtette a biztos egzisztenciát.

Interjú 08.

Nyolcadik beszélgetőtársam egy 22 éves lány, Kata. 2007-ben kezdte tanulmányait, így idén már végez. Egy barátja mesélt neki erről a szakról, úgy gondolta kipróbálja magát ezen a területen. Szülei nem befolyásolták a döntést, inkább csak támogatták.

Szociális támogatást kap, valamint felvette a diákhitelt, ezekből él. Csak a legszükségesebb dolgokra költ, mert szülei nem tudják anyagilag támogatni, így kénytelen ebből a két forrásból kihozni egy-egy hónapot. Így 30.000 Ft-ot költ havonta, ennél kevesebből nem tudja megoldani, ennél többet viszont nem költ.

Vidékről érkezett a fővárosba tanulni, így kénytelen volt valamilyen szinten elhagyni a szülői házat. Mivel albérletre nincs pénze, így kollégiumban él. Szociális rászorultsága miatt nem kell fizetnie kollégiumi díjat, ezzel nagy költségtől mentesül. Életkörülményeit a többi hasonló korúhoz képest átlagon alulinak érzi. *„Másokhoz viszonyítva úgy gondolom, hogy átlag alatti. Bőven lehetne jobb az anyagi helyzetem.”* Szüleivel hetente találkozik, kapcsolatuk nagyon jó. Anyagilag ugyan nem tudják támogatni, de annál nagyobb segítség a lelki támasz, amit nyújtanak. Mindenről tud velük beszélni, a leggyakoribb téma a vallás, a hit. Konfliktus nincs köztük, ez valószínűleg a mélyen vallásos hozzáállásnak is köszönhető. *„Nem hangzik el hangos szó a házban. A szüleim csendes, halk emberek.”* A szülők tisztában vannak azzal, hogy a fővárosban könnyebben tud majd boldogulni, így nem jelentene gondot, ha a diploma megszerzése után nem költözne haza a kollégiumból. Csak az okoz gondot, ha egy fiúval költözne össze házasság nélkül.

Mivel a szülők nagyon szigorúan veszik a kötelezettségeket, így biztosan konfliktushoz vezetne az, ha abba akarná hagyni az egyetemet. Főként így, hogy már az utolsó événél tart.

Szórakozni egyáltalán nem jár, mivel nincs sok barátja. Azon kívül a fiatalok többsége által preferált szórakozási módokat nem igazán tudja összeegyeztetni saját életszemléletével. A Biblia tanításai és a vallás az elsődleges útmutatók az élete alakításában. Ezt nagyon komolyan veszi.

Párkapcsolatra vonatkozó kérdésem picit zavarba hozta, de azért annyit elárult, hogy nincs kapcsolata senkivel. Élete során eddig kétszer fordult elő, hogy elhívták kávézni, szóval véleménye szerint inkább őt választják, mert ő nem akar, és nem is nagyon tud kezdeményezni. Szerinte ez nem illő egy lánynál. Házasság nélkül nem

tudja elképzelni az életét, az Isten színe előtt tett fogadalom alapvető ahhoz, hogy egy férfi és egy nő együtt élhessen. Vallásos neveltetése miatt egyértelműen elítéli az élettársi kapcsolatot, ahogy ő fogalmazott „vadházasságot”. *„Nem tartom elfogadhatónak a vadházasságot. Szerintem egy férfi és egy nő csak akkor költözzenek össze, ha már összekötötték az életüket Isten színe előtt is.”*

Nem emlékszik kiemelkedően fontos döntési szituációra az utóbbi időben. Az utolsó nagyobb döntés az egyetemi jelentkezés volt.

Diplomája megszerzése után azonnal szeretne családot alapítani, a karrier számára egyáltalán nem fontos. Hisz a hagyományos, egykeresős családmódban. Így tartja azt, hogy a férje majd megteremti az anyagiakat, míg ő majd a gyermekeket neveli.

Interjú 09.

Sándor 26 éves. Ez az első éve az egyetemen. Abszolút saját döntés volt, és teljesen tudatos, hogy ide jelentkezett. Konkrét elképzelései alapján döntött így.

Saját jövedelemmel rendelkezik, így az egyetemről semmit nem kap. Tanulmányi eredménye inkább elégséges, mint jó, mivel sokat dolgozik, lényegében teljes munkaidőben. Egy vállalkozásban dolgozik, de nincs bejelentve, így tanulhat nappali tagozaton. Havi kiadásai a lakás fenntartásából, közlekedésből, élelmiszerek vásárlásából tevődnek össze, körülbelül 220.000 Ft havonta.

Feleségével és gyermekeivel él saját lakásukban. Saját megítélése szerint normális körülmények között. Nem veti fel a pénz, de a szükséges dolgokat meg tudja venni. Szüleivel normális viszonya van, szeretik egymást. A szülők tiszteletben tartják azt, hogy fiuknak már önálló családja van. Hetente találkoznak, többnyire az iskoláról és a gyerekekről beszélgetnek. Ez utóbbi természetesen jobban érdekli a szülőket. Ritkán adódik konfliktus közöttük, ezeket is hamar megoldják. Az, hogy annak idején elköltözött, nem okozott gondot a szülőknek, természetesnek vették, örültek neki.

Tanulmányai iránt érdeklődnek, de egyáltalán nem szólnak bele abba, hogy mit hogyan csinál, vagy mit miért tesz. Így az sem okozna konfliktust, ha abbahagyná az egyetemet. A felesége viszont kicsit sem örülne ennek a döntésnek, vele már lenne vita.

Hetente elmennek a barátaikkal szórakozni, ez az ő kis szabadságuk, amit a gyerekek nélkül töltenek. Az, hogy éppen milyen típusú helyre mennek, ez teljesen változó. Általában tudatosan, előre megtervezi a dolgait. Ezt leszámítva nincs semmilyen életfilozófiája. Csak úgy szeretne élni, hogy a fiai büszkék lehessenek rá.

Párját a közös érdeklődés, kölcsönös szimpátia alapján szűrte ki a jelentkezők közül. Mivel házasságban él, így jó dolognak tartja ezt az intézményt, másképp nem vágott volna bele. Az élettársi kapcsolatot nem ítéli el, jó dolognak, egyfajta próbaházasságnak tartja, de véleménye szerint a házasság jobb.

Mindig fontos döntéseket hoz, jelenleg éppen arról, hogy robogót vásárol magának. Ezt feleségével beszélte meg, egy házasságban ez elkerülhetetlen. *„Mindig fontos döntéseket hozok, most éppen azt, hogy veszek magamnak egy robogót. Mivel a házasságban nem lehet kikerülni az asszonyt, így vele kellett megbeszelnem. Valahogy rá kellett vennem, hogy engedje meg.”*

Jövőjéről nincs semmilyen képe, mivel szerinte semmi nem fog változni akkor sem, ha megszerzi a diplomát. A munkája ugyanaz lesz, mint most, csak teljes munkaidőben be is lesz jelentve. Ez azonban nem igazán módosít eddigi életükön.

Interjú 10.

Anett egy 19 éves lány. Ez az első éve az egyetemen. Önálló, tudatos döntés volt részéről, hogy ide jelentkezett. Ez volt az egyetlen hely, ahová felvételizett. Ha nem vették volna fel, akkor dolgozott volna.

Diákhitelt vett fel, év közben más jövedelme nincsen. Nyaranta dolgozik, ebből spórol az évkezdésre, meg persze a nyaralásra is. Ruhákra és szórakozásra költ legtöbbet, havonta 30.000 Ft-ot.

Szüleivel él egy háztartásban, de a lakás nem a saját tulajdonuk, albérletben laknak. Mindene meg van, ami szükséges, így átlagosnak mondja életkörülményeit. Szüleivel nagyon jó a viszonya. Általában mindennapi dolgokról beszélgetnek, az élet nagy dolgait inkább barátnőjével osztja meg. Nagyon ritkán adódik konfliktushelyzet a családban, az is hamar megoldódik. Nem tartanak haragot, alapvetően nagyon vidám család. Szeret otthon élni, egyelőre nem tervezi a költözést. Jó a viszony a szüleivel,

biztonságban érzi magát, így nem látja értelmét. Szülei támogatnák, ha esetleg szeretne külön költözni.

Ha abbahagyná az egyetemet, az sem lenne gond a szülők számára abban az esetben, ha keresne valami munkát. Gond csak akkor adódna, ha otthon ülne a babérjain.

Hetente egyszer jár el barátnőjével szórakozni, leginkább hétvégén, nyáron olykor hetente kétszer is. Megtervezi jövőjét, de azért ezeket az egyetemi éveket szeretné teljes mértékben kihasználni, és megélni.

Jelenleg nincs párja, nemrég ért véget egy hosszabb kapcsolata. Nincs általános dolog, ami befolyásolja párválasztását. Volt már kapcsolata olyannal is, aki teljesen az ellentéte volt, de olyan is, akivel hasonló volt a természetük, érdeklődési körük, és mindkét kapcsolat jól működött. Szerinte ez egyénfüggő. Gyermekkorai álma, hogy legyen esküvője, nagyon szép hagyománynak tartja. Az együttélést egyfajta „tesztidőszaknak” nevezi, itt kiderül minden kis hiba.

Legutóbbi fontos döntése az volt, hogy levágatja a haját. Ezt a fontos döntést a barátnőjével való egyeztetés után hozta meg. *„Úgy döntöttem legutóbb, hogy levágatom a hajam. A barátnőm szerint jó ötlet. Vele mindent megbeszélék, mindig jó ötletei vannak.”*

Egyetem után szeretne családot alapítani, lakást vásárolni. A karrier szerint ráér ezek után is.

Interjú 11.

A következő 21 éves lány Zsuzsa. Idén végez az egyetemen. Egyáltalán nem volt tudatos, határozott döntés az, hogy itt tanuljon. Az érettségi után sodródott az árral. Beadta a jelentkezési lapot, felvették és kész. Senki nem befolyásolta a döntését, még ő maga sem. *„Nem igazán, érettségi után csak sodródtam az árral. Felvettek, beiratkoztam. Ennyi.”*

Diákhitelből és szülei támogatásából él. Ösztöndíjat nem kap. A szülői támogatásra azért van szüksége, hogy ne kelljen dolgoznia. Ruhákra, rezsire, élelmiszerre, utazásra, szórakozásra költ, nem számolja, hogy mennyit, mert a szülők úgymint kiegészítik, ha a hónap végére nem maradna pénze.

Egyedül él egy albérletben. Körülményei teljesen átlagosak, de elismeri, hogy szülei támogatása nélkül egyértelműen nagyon rossz körülmények között élne. Szüleivel való viszonya semleges, rossznak nem mondható. Teljesen semleges témákról beszélgetnek, időjárás, bulvár hírek és hasonlók. Néha előfordulnak konfliktusok, de ezeket hamar megoldják. Költözését támogatták, mert úgy gondolták, hogy jobb most megtanulni az önálló (legalábbis viszonylag önálló) élet vezetését, rendezését, mint később, amikor esetleg már családja lesz.

A szülőket nem zavarná az sem, ha felfüggesztené tanulmányait, ha erre komoly oka van. Ok nélkül, pusztán hirtelen felindulásból nem támogatnák.

Minden hétvégén elmegy a barátaival szórakozni. Mostanra eljutott odáig, hogy terve van a jövőt illetően, míg régebben csak hagyta, hogy történjenek a dolgok.

Jelenleg nincs párja, de kezdeményezni szeret, így ez biztosan csak átmeneti. A házasságról nincs különösebb véleménye. Ha az élet úgy hozza, akkor oltár elé áll, ha nem, akkor nem. Az élettársi kapcsolatot sem próbálta még, de ez közelebb áll hozzá, mint a házasság.

Legutóbbi döntése az volt, hogy halaszt egy évet az egyetemen egy külföldi tanulmányút miatt. Kikérte családja és barátai véleményét is, ezeket is mérlegelve döntött.

Diplomája megszerzése után dolgozni szeretne, pénzt spórolni, amiből lakást vehet, és szeretne utazgatni is.

Interjú 12.

A következő interjú, alanya egy 19 éves fiú, Marcell. Első éves az egyetemen. Magától nem jelentkezett volna, szülei szorgalmazták a dolgot, ő meg beleegyezett. Tehát teljesen egyértelműen szülői nyomás hatására adta be jelentkezését.

Semmilyen jövedelme nincs, így teljes mértékben szülői támogatásból él. Sörre, bulira és lányokra költ legtöbbit, havonta körülbelül 100.000 Ft-ot.

Szüleivel él saját tulajdonú lakásukban. Életkörülményei egyértelműen sokkal jobbak, mint az átlagnak. Annak ellenére, hogy minden nap találkozik szüleivel, hiszen együtt élnek, mégis keveset beszélnek. Ha mégis beszélnek, akkor leginkább az iskola,

ő és a jövője a téma, mert szüleit ez érdekli legjobban. Akadnak konfliktusok, mert a szülők szeretnék, ha komolyan kezdene magával valamit, ezen általában felháborodik, és bezárkózik a szobájába. *„Folyton macerálnak, hogy kezdjek már valamit komolyan csinálni, ezen mindig összeveszünk. Ilyenkor otthagynom őket, és magamra zárom a szobaajtót.”* Ha lenne munkája akkor a szülők nem bánnák, hogy elköltözik, de addig nem örülnének neki, mert akkor is nekik kellene eltartaniuk.

Ha abbahagyná az egyetemet, az szinte biztos, hogy vitához vezetne, mert a szülők ezzel is bizonyítottnak látnák azt, hogy semmit nem képes komolyan venni.

Hetente többször is eljár szórakozni szinte bárhová, általában a csoporttársaival. Abszolút a mának él, két végéről égeti a gyertyát.

Eddig nem volt komoly párkapcsolata. Nincs konkrét véleménye arról, hogy mi befolyásolja a párválasztást. Azt mondja, neki teljesen mindegy, hogy milyen a lány, ha csinos, akkor megpróbálja felhívni magára a figyelmet, ha nem, akkor meg teljesen lényegtelen, hogy mennyire kedves vagy aranyos. A házasságot ellenzi, szerinte túl nagy kötöttség. Az élettársi kapcsolat közelebb áll hozzá, bár neki még ez is túl nagy kötöttséget jelent.

Legutóbbi fontos döntése az volt, hogy ezentúl kevesebb sört iszik, ennél komolyabb dolgokról nem kell döntenie. *„Kevesebb sört iszom. Számomra ez egy fontos döntés.”*

Diploma után valószínűleg a családi vállalkozásban fog dolgozni, a szüleitől kap egy lakást. Helyesebben már van egy lakása, de nem költözhet be, amíg nem komolyodik meg.

Interjú 13.

Melinda 20 éves. Jelenleg harmadéves egyetemista, idén végez. Teljesen véletlen, hogy ide került, nem volt benne semmi tudatosság.

Ösztöndíjat kap és felvette a diákhitelt, ezekből él. Többnyire szórakozásra, utazásra és a párjára költ. Összeget nem nagyon tud mondani, mert nagyon változó.

Párjával együtt él saját tulajdonú lakásukban. Életkörülményeik átlag feletti, semmiben nem szenvednek hiányt. Szüleivel jó ideje nem beszél, nincsenek jóban, mert

nem tudják elfogadni a párját. *„Nem beszélek a szüleimmel egy ideje. Nem vagyunk jóban, mert nem képesek elfogadni a páromat.”* Konfliktus tehát ebből adódott korábban, láthatóan nem sikerült megoldani. Költözése is emiatt volt vita forrása, egyáltalán nem örültek neki.

Tanulmányaival kapcsolatban a rossz viszony miatt már nem igazán lehet konfliktus, mivel a szülőket egyáltalán nem érdekli, hogy mostanában mi a helyzet a gyerekekkel.

Havonta pár alkalommal jár szórakozni a párjával. Ilyenkor leginkább pillanatnyi hangulatuk dönt, hogy hová menjenek. Életét igyekszik a lehető legtudatosabban élni, tervez, előre gondolkodik, komoly döntéseket hoz.

Párjával jelenleg élettársi kapcsolatban élnek, de idővel összeházasodnak, mert régen eltervezték már.

Nagyobb horderejű anyagi ügyekben döntöttek mostanában a párjával közösen. Döntéseket egyébként általában közösen hoznak, mivel együtt élnek, így elég kevés olyan döntés van, ami ne lenne hatással a másik életére is.

Egyetem után szeretnék megtartani az esküvőt, és gyermeket vállalni. Aztán egy vállalkozásnál szeretne elhelyezkedni. A gyermekvállalás azért kerül előbbre a munkánál, mert fél attól, hogy amiatt nem alkalmazzák valahol, mert nincs még gyerek.

Interjú 14.

Erzsébet 18 éves. Teljesen tudatos döntés volt az egyetem kiválasztása, mindig is az volt az álma, hogy bekerüljön. Emiatt senki nem tudta befolyásolni sem szülei, sem ismerősei.

Diákhitelből és szülei támogatásából él. Színházra, szórakozásra havonta 15.000 Ft-ot költ. Ösztöndíjat nem kap az eredményei miatt, szociális támogatást pedig azért nem kap, mert nem szorul rá.

Édesapjával él egy háztartásban, a lakás nem saját tulajdonuk, bérlik. Életkörülményeik átlagosak, minden szükséges dolog a rendelkezésükre áll. Viszonyuk kiegyensúlyozott, minden témában jól el tudnak beszélgetni. Nagyon kevés vita alakul ki közöttük, mert édesapját nehéz kihozni a sodrából, ő maga pedig meglehetősen

konfliktuskerülő típus. Ha nagy ritkán mégis akad vita, azt nagyon hamar megbeszélik, megoldják. Egyelőre nem tervezi a különköltözést, édesapjának is könnyebb így, és neki is kényelmesebb. Ha mégis el szeretne költözni, apja azt is támogatná, nem akarja, hogy miatta ne élhesse a gyerek a saját életét. *„Apu segítene, szerintem örülne neki, még, ha neki úgy nehezebb is lenne.”*

Tanulmányait azonban nem hagyná felfüggeszteni, mert ezt az egész család komolyan veszi, ebben nem engedékenyek.

Ritkán jár szórakozni, akkor is inkább színházba vagy moziba megy, vagy túrázni a barátaival. Tudatosan cselekszik, mindig átgondolja, hogy mit is akar elérni, és ehhez képest hozza meg döntéseit.

Most nincsen párja, de véleménye szerint hasonló érdeklődés nélkül nem működhet hosszabb távon. Házasságról és élettársi kapcsolatról nem mondott semmit, mivel nem próbálta egyiket sem, és úgy gondolja, hogy csak az mondjon véleményt valamiről, aki volt már adott helyzetben.

Legutóbbi fontos döntése az volt, hogy vesz egy autót. Ebben édesapja véleményét hallgatta meg, mert ő nem ért annyira az autókhoz, de az utolsó szó az övé.

Diplomával a kezében dolgozni szeretne, lakást venni, aztán férjhez menni és gyereket szülni.

Interjú 15.

Beszélgetőtársam, Attila 19 éves. 2009 őszén kezdte meg tanulmányait. Saját döntése volt ez a pálya, tudatosan választotta, régóta készült erre.

Diákmunkatársként dolgozik egy cégnél, ebből tartja el magát, az egyetemről nem kap semmit. Albérletre, számlákra, élelmiszerre költ legtöbbit, ezek havonta körülbelül 80.000 Ft-ot jelentenek havonta.

Egy másik, hasonló helyzetben lévő fiúval bérlik közösen a lakást, így kevesebb a rezszi. Normális, átlagos körülmények között él. Szüleivel jó viszonyban van, havonta találkozik velük. Mivel már külön él, így kevesebb ideje van arra, hogy hazalátogasson, de amikor hazamegy, akkor sem lehet konfliktusokról beszélni. Ilyenkor szóvá teszik, hogy hazamehetne gyakrabban is, mert ritkán látják, ilyenkor egy öleléstől

megenyhülnek. „*Keveset vagyok náluk, de ezt elfogadják, mégis mindig szóvá teszik, hogy ritkán látnak. Ilyenkor megölelem őket, és biztosítom róla őket, hogy szeretem.*” Nem örültek, amikor kiderült, hogy elköltözik otthonról, de nem akarták magukhoz láncolni.

Tanulmányaival kapcsolatos ügyeibe, döntéseibe egyáltalán nem szólnak bele, így abból sem lenne vita, ha abba szeretné hagyni.

Szórakozni heti rendszerességgel jár barátaival, többnyire moziba vagy klubokba mennek. Nincs különösebb életfilozófiája, próbál logikus, normális döntéseket hozni.

Jelenleg van párja. A szimpátiát tartja legfontosabbnak a párválasztásban. A házasság most még nem képezi szerves részét gondolatainak, de a későbbiekben nem kizárt, hogy rászánja magát. Az élettársi kapcsolat nem tűnik számára olyan távoli jövőnek, mint az előbb említett házasság. Szinte biztos, hogy leendő feleségével előbb együtt szeretne élni, és csak később összeházasodni.

Elkezdett komolyabb munkákat keresni, mert eldöntötte, hogy elkezdi gyűjteni az elkövetkező évekre.

A többséghez hasonlóan ő is dolgozni szeretne, lakást venni és családot alapítani.

Interjú 16.

Egy 19 éves lány, Mária is segítette munkámat azzal, hogy vállalta beszélgetést. Első éves az egyetemen, ahová teljesen tudatos döntés eredményeként került be.

Teljes mértékben szülői támogatásból él, más jövedelme nincs, mert nem dolgozik, és ösztöndíjat sem kap. Diákhitelt nem vett fel, mert nem akarja ezzel az adóssággal kezdeni az életét. Szórakozásra költ minden hónapban 20.000 Ft-ot.

Egyedül él saját lakásában, amit szüleitől kapott. Életkörülményeit átlagon felülnek tartja, mivel szülei mindent biztosítanak számára, a lakást is fenntartják neki, amíg lediplomázik. Jó viszonyban van szüleivel, napi kapcsolatban vannak annak ellenére, hogy külön lakásban élnek. Tanulmányairól, politikáról, gazdaságról, kultúráról is szoktak beszélgetni. Kisebb konfliktusok abból adódnak, hogy a szülők kissé konzervatív felfogásúak, így szóvá tesznek dolgokat, amik egy mai fiatal számára

már teljesen természetesek. De ezeket hamar megoldják. Kényelmes volt a szüleivel élni, de ők támogatták a különköltözést, ezért is vették meg neki a lakást.

Azt azonban nem tűrnék el, hogy abbahagyja az egyetemet. Ez volt az egyetlen kérésük, hogy mindenképp fejezze be az iskolát.

Kéthetente jár ismerőseivel szórakozni, spontán alakul, hogy éppen milyen helyen kötnek ki. Amennyire tudja, megtervezi az életét, de nincs minden percre pontosan beosztva, eltervezve.

Jelenleg egyedülálló. A házasság távolabbi tervei között szerepel, mivel egyelőre jó ideig egy élettársi kapcsolatba sem egyezne bele.

Ha nem feltétlenül szükséges, akkor nem hoz fontos döntéseket, és amíg a szülei segítik, addig semmiben nem kell neki döntenie, mert ezt elintézik helyette.

Jövőre nézve nagyon konkrét terve nincsen. Szeretne külföldön tanulni, dolgozni csak később szeretne. A család pedig ráér majd akkor, ha már lesz munkája.

Interjú 17.

Lajos 26 éves. Nyolc éve iratkozott be az egyetemre. Tudatosan döntött az adott szak mellett, szülei meg sem próbálták befolyásolni, mert saját bevallása szerint elég önfejű természet.

Családi támogatásból tartja el magát, mivel az egyetemtől már semmit nem kaphat, mivel már jócskán túllépte a képzési időt. Élelmiszerre, szórakozásra és az autójára költ minden hónapban. Összeget nem mondott.

Önálló lakásban él, ami saját tulajdonú, de szülei tartják fenn. Körülményei jobbak, mint az átlagnak. Szüleivel nem túl jó a viszonya, volna min változtatni. Nem találkoznak sűrűn, ilyenkor is semleges témákról beszélgetnek csak. Konfliktus akad, de hamar megoldják. Ha viszont komolyan megharagszanak rá, az hosszabb ideig is elhúzódik. Költözését segítették, hiszen megvették a lakást, tehát nem akarták megakadályozni.

Tanulmányai iránt nem igazán érdeklődnek, mert úgyis a saját feje után megy, így hiába is próbálnának hatással lenni rá.

Szórakozni hetente többször jár a haverjaival. Saját bevallása szerint is úgy él, mint egy kamasz, nem akar felnőni. „*Sodródok, és olyan vagyok, mint egy kamasz. Nem akarok felnőni, ha nem muszáj.*”

Nincsen párja, általában disco-ban szokott ismerkedni. A házasságról nincs pozitív véleménnyel, az élettársi kapcsolatról nem igazán gondolkozott még.

Nem igazán voltak fontos döntései mostanában. Szórakozással kapcsolatosan döntött, valamint arról, hogy lecseréli a kocsiját. Ezeket a dolgokat leginkább haverokkal, csoporttársakkal osztja meg.

Külföldre megy tanulni vagy dolgozni. Nem akar gyereket és családot sem.

Interjú 18.

Zoltán 26 éves. Nyolc éve jár egyetemre, ez már a második szak, amit tanul. Az első-, illetve a másoddiplomás szak is abszolút tudatos döntés eredménye volt, senki nem befolyásolta, nem is hagyta volna.

Ösztöndíjat és diákhitelt is kap, valamint a szülei is támogatják. Általában rezsire, utazásra, szórakozásra, élelmiszerre és a párjára költ, fogalma sincs, hogy nagyságrendileg mekkora összeget.

Saját lakásában él párjával, átlagon felüli körülmények között. Szüleivel baráti a viszony, minden hétvégén találkoznak, ilyenkor minden témát kimerítve szoktak beszélgetni. Nagyon ritkán adódik konfliktus, ezt is minél gyorsabba igyekeznek tisztázni szüleivel, ami nem nehéz, mivel általában apróságokon kapnak össze. Költözését jól fogadták, mindenben támogatták.

Nem szólnak bele az életébe, így abból sem lenne feszültség, ha nem folytatná az egyetemet.

Havonta jár szórakozni, ilyenkor általában koncertre megy, gyakran látogatja a kávéházakat, külföldre is megy, de sokkal ritkábban, mint a korábban említett koncertekre. Tudatos embernek tartja magát, így is próbál élni.

Szimpatia alapján választ párt, de amióta élettársa van, azóta értelemszerűen ezzel nem kell foglalkoznia. Nincs ellene a házasságnak, de egyelőre jól érzi magát így,

elképzelhetőnek tartja, hogy később megnősül. Az együttélést nagyon szereti, modern párkapcsolati formának tartja.

Pénzügyekkel kapcsolatos döntéseket hoztak legutóbb párjával. Mindenben közösen döntenek, hiszen együtt élnek, alapvető, hogy mindent megosztanak egymással.

Anyagi gondjai most sincsenek, de úgy gondolja, hogy két diplomával biztosan talál olyan munkahelyet, ahonnan még a jelenleginél is magasabb jövedelemre tehet szert. Lakása már van, gyermeket később szeretnének, és talán feleségül veszi az élettársát.

Interjú 19.

Anna egy 19 éves lány, 2009-ben kezdte egyetemi tanulmányait. Ismerőse ajánlotta neki ezt a szakot, ennek hatására jelentkezett. Önállóan nem igazán tudott volna dönteni, mert különösebben nem is foglalkoztatta a továbbtanulás.

Megélhetését szülei segítik, ők adják a szükséges anyagi támogatást. Szórakozásra és ruhákra havonta 250.000 Ft-ot költ körülbelül. Állítása szerint nem szokta nézni, hogy mire mennyit költ, mivel nem a saját pénzét költi.

Édesapjával és az öccsével él együtt egy nagy családi házban, de van saját lakása is. Életkörülményei nagyon jók. Édesapjával jó viszonyban van, bármiről el tudnak beszélgetni, fő témájuk mégis a pénz. Konfliktust is ez a téma okoz közöttük, mivel apja szerint túl sokat költ fölösleges dolgokra. *„Igen, előfordult, főleg a pénz miatt. Apa szerint túl sokat költök, és ebből gyakran van vita. Nem az a gond, hogy költök, hanem az, hogy szerintem felesleges dolgokra szórom a pénzt.”* Költözése nem jelentene konfliktust, hiszen a lakást is azért kapta, hogy külön éljen, de ő nem akar elköltözni, sokkal kényelmesebb neki így.

Ha feladná tanulmányait, az igen nagy konfliktushoz vezetne, mert apja szerint feltétlenül kell legalább egy diploma biztosítéknak.

Barátnőivel hetente többször járnak klubokba, ilyenkor eléggé el tudják engedni magukat költekezésben. Szerinte a jelennek élni a legjobb, ő is ezt teszi.

Jelenleg van barátja. Számára párválasztásnál az a legfontosabb, hogy jól nézzen ki az illető fiú és minél több pénze legyen. *„Fontos, hogy jól nézzen ki, és legyen sok pénze”* A házasság egyáltalán nem érdekli, az élettársi kapcsolat már inkább. Ezt akár még ki is próbálná.

Legutóbb eldöntötte, hogy nyáron külföldön fog dolgozni, édesapja ebben nagyon támogatja. Az ötletet is édesapja adta.

Külföldön akar tanulni, dolgozni még nem szeretne, családot pedig még ennyire sem.

Interjú 20.

Petra 22 éves nő, tanulmányait 2009-ben kezdte a főiskolán. A párja járt ide, ezért jelentkezett, mivel erről a szakról minden hasznos információt ismert. Maga a továbbtanulási szándék önálló döntés volt, de a konkrét jelentkezési hely a párja befolyásával született.

Diákmunkákból, bedolgozói munkákból van saját jövedelme, valamint párjának van állandó, bejelentett munkahelye. Ezekből a bevételekből élnek. Albérletre, számlákra, élelmiszerre és a gyerekekre költenek minden hónapban, ezek a 190.000 Ft-ot nem haladják meg általában.

Párjával és gyermekével él együtt albérletben. Életkörülményeit átlag alattinak ítéli meg. Szüleivel nagyon rossz a viszonya, soha nem találkoznak. Korábban, amíg otthon élt, szinte csak konfliktusai voltak a szülőkkel. Semmiben nem értettek egyet. Évek óta nem beszéltek, mert elköltözött otthonról. *„Csak az volt, semmiben nem értettünk egyet. Már jó pár éve nem beszéltünk. Állandó volt a kiabálás, a veszekedés, a végén elköltöztem otthonról.”* Költözése is veszekedést szított, mert a szülők nehezményezték, hogy nem akar velük maradni.

Tanulmányai okán nem lehet vita, mivel szülei nem tudnak arról, hogy főiskolára jár.

Havonta a barátaikkal eljárnak egy pubba. Rendezett életet él, ennél több nem is kell neki.

Élettársa van, már évek óta együtt élnek. Mindig szimpátia alapján választott párt, jelenlegi párjával is így kerültek össze. A házassággal szemben nincsenek ellenérzései, az élettársi kapcsolatot pedig nagyon jónak tartja, másképp nem vágott volna bele.

Párjával közösen döntöttek el, hogy megszerzi a jogosítványt. Szüksége van rá, mert ha a párja elmegy dolgozni, akkor az autó csak áll a ház előtt, neki pedig sok kis adagban kell a bevásárlást intézni.

Diploma megszerzése után teljes munkaidőben akar dolgozni, hogy stabil háttérrel teremtsenek a gyermeknek. Valamint célja egy saját tulajdonú lakás vásárlása.

Interjú 21.

Viktor 23 éves hallgató. Több, mint négy éve tanul ebben az intézményben. Ismerőse ajánlotta neki ezt a szakot, mert jó tapasztalatai voltak. Ennek hatására adta be a jelentkezését.

Diákhitelt igényelt, diákmunkákat végez és szociális támogatásban is részesül. Magára költ és élelmiszerre minden hónapban, összeget nem igazán tud, mert nagyon változó.

Otthon él a családjával, átlagos körülmények között. Szüleihez fűződő viszonya átlagos, semmi különösről nem szoktak beszélgetni, csak általános dolgokról. Nem jellemző a konfliktusok jelenléte a család életében. Szeretne elköltözni otthonról, de nem tudja, hogy ezt hogyan tudja kivitelezni. Elképzelése sincs arról, hogy szülei mit szólnának ahhoz, ha elmondaná, hogy el akar költözni.

Tanulmányai felfüggesztésével kapcsolatos konfliktusról sem tud nyilatkozni. Szülei nem igazán szólnak bele semmibe.

Általában kéthetente jár szórakozni barátaival, de nyáron többször van alkalom szórakozásra. Főiskolai éveit szeretné kiélvezni, úgy gondolja ráér még megkomolyodni. *„Szeretném kiélvezni a főiskolai időszakot, szerintem ráérek még komolynak lenni.”*

Jelenleg nincs párja, spontán történik a párválasztás. A házasságról és az élettársi kapcsolatról sincs véleménye.

Az utóbbi években semmi fontos dologról nem döntött.

Diploma után munkába áll, és szeretne egy saját lakást is.

Interjú 22.

Gabi négy éve kezdte tanulmányait a felsőoktatásban, 22 éves. Barátnője hatására választotta az adott intézményt, szülei nem befolyásolták a döntését.

Dolgozik, felvette a diákhitelt, kap szociális támogatást és ösztöndíjat is. Ezekre mind szüksége is van, hiszen van egy gyereke. A gyerekre költi a legtöbbet havonta.

Párjával és kisfiukkal él együtt hitelből vásárolt lakásukban. Egyszerű életet élnek, próbálnak mindent megadni a gyermeküknek. Szüleivel nagyon jó a viszonyuk, szeretik egymást. Napi kapcsolatban vannak, mivel a szülők vigyáznak a gyerekre. *„Jó a viszonyunk a szüleimmel, és a pároméval is. Szeretem a szüleimet. Mindennap találkozunk, mert ők vigyáznak a fiamra. Sokat segítenek, és ezért nagyon hálás vagyok nekik.”* Elsődleges téma természetesen a gyermek. Nincsenek konfliktusok, mindent nyugodt hangnemben intéznek. Költözése sem okozott gondot, természetes dolgokén kezelték a szülők.

Ha fel akarná függeszteni tanulmányait, szülei abban is támogatnák, mert bíznak a döntéseiben.

Szórakozni szinte soha nem járnak, mert a gyerek minden szabadidejüket leköti. Tudatosan tervezi életét, minden napot ki akar használni.

Párjával együtt él, eddigi párválasztásai mindig véletlenszerűen alakultak, nem tud semmilyen konkrétumot említeni. Szerinte ha két ember szereti egymást, akkor ahhoz nem kell papír. Az élettársi kapcsolatot viszont szereti. *„Jó dolog, mindenkinek ki kellene próbálnia. Lakva ismerszik meg a másik.”*

Anyagi jellegű dolgokban döntöttek nemrégiben. Párjával közösen hozzák meg a fontos döntéseket.

Olyan munkahelyet keres a diploma megszerzése után, ahol támogatják a családos dolgozókat.

Interjú 23.

Csaba 22 éves hallgató, négy évvel ezelőtt iratkozott be ebbe az intézménybe. Egyáltalán nem volt tudatos döntés. Azért jelentkezett, mert a haverjai is továbbtanulnak, így ő sem akart kimaradni.

Nem dolgozik, szülei támogatják anyagilag. Szórakozásra és magára költ minden hónapban, de fogalma sincs, hogy mekkora összeget, nem is nagyon érdekli.

Egy haverjával bérelnek közösen lakást, életkörülményei jók. Szüleihez fűződő viszonya átlagos. Havonta találkozik velük, általános dolgokról szoktak beszélgetni. „*Havonta egyszer-kétszer meglátogatom őket, főként, ha pénzre van szükségem.*” Konfliktus nem adódik köztük, mert túl ritkán találkoznak ahhoz, hogy összevesszenek.

Tanulmányai felfüggesztése azonban biztosan vita forrása lenne, ezt a szülők nem hagynák szó nélkül.

Hetente jár a barátaival moziba, pubba, koncertre. Fiatal éveit szeretné kihasználni, felnőni még ráér.

Most nincs barátnője. Párválasztásában alapvető a szimpátia, ha ez nincs meg, akkor nem működhet. A házasságról és az élettársi kapcsolatról nem gondolkozott még.

Nem szokott fontos döntéseket hozni.

Egyetem után külföldön akar érvényesülni, ennél konkrétabb terve nincs.

Interjú 24.

Andi 23 éves hallgató. 2006-ban kezdte meg tanulmányait. Szülői nyomásra jelentkezett ide, ők döntöttek az iskoláról.

Diákmunkából él, más támogatást nem kap. Igyekszik minél kevesebbet költeni, de vannak kikerülhetetlen költségek. Ilyen a közlekedés, az élelmiszer.

Családjával él otthon, saját bevallása szerint az átlagosnál rosszabb körülmények között. Átlagos szülő-gyerek kapcsolat van közte és szülei között. Napi témákról beszélgetnek, konfliktus nem adódik közöttük. Elköltözését tervezi. Albérletbe megy egy barátnőjével, ebben szülei teljes mértékben támogatták.

A szülők nem engednék, hogy abbahagyja a tanulást. Amit egyszer elkezdett, azt be is kell fejeznie, nem szabad feladni.

Spórol, így szórakozni ritkán jár. Ha mégis, akkor kirándulni vagy színházba megy a barátaival.

Jelenleg nincs párja. Úgy gondolja van szerelem első látásra. A házasság az életében még nagyon távoli dolog, az élettársi kapcsolatot fontosnak tartja a másik fél megismerése szempontjából.

Mostanában nem hozott fontos döntéseket.

Diploma után szeretne biztos egzisztenciát, egy saját lakást.

Interjú 25.

Péter 2006-ban kezdte tanulmányait, 24 éves. Teljesen tudatos döntés eredménye az, hogy ide került. Szülei nem befolyásolták a döntését.

Szülői támogatásból és diákmunkákból él. Lakbért és számlákat fizet, ez havonta körülbelül 160.000 Ft-ot jelent.

Barátnőjével él közös albérletben már évek óta, rendezett körülmények között. Szüleivel normális a viszonya, szeretik egymást. Hetente találkozik velük, mindent megbeszélnek. Ritkán van köztük konfliktus, de azt is megoldják. *„Ritkán van köztünk konfliktus. Ha van, akkor az életvitelem váltja ki ezt. Ők nem túl modernek, de a végén mindig rám hagyják a dolgot.”* Elköltözését támogatták a szülők.

Nem engednék, hogy otthagyja az iskolát.

Kéthetente jár a barátnőjével moziba, színházba, bulizni. A mának él.

Párválasztása elég spontán. Ha valaki megtetszett neki, azzal beszélgetett, aztán eldőlt, hogy mi lett belőle. A házasságot fölösleges, elavult dolognak tartja, az együttélés viszont nagyon tetszik neki.

Legutóbbi döntésük az volt, hogy átköltöztek egy másik lakásba. Ezt természetesen barátnőjével közösen döntötték el.

Szeretne külföldön dolgozni.

Interjú 26.

Dávid 23 éves egyetemi hallgató. Négy éve van hallgatói jogviszonya. Korábban egy barátja járt ebbe az intézménybe, ez nagyban befolyásolta döntését.

A tanulás mellett dolgozik, de felvette a diákhitelt is, mert a diákmunka csak esetleges jövedelem. Körülbelül 140.000 Ft-ba kerül egy hónapban a létfenntartás.

A párjával és két kutyájával élnek közös háztartásban, a lakás az édesanyja tulajdona, de ő nem él velük. Átlagos anyagi helyzetben élnek. Szüleivel semleges viszonyban van, általános dolgokról társalognak csak. Viták adódnak, ezek általában elég hevesek. *„Igen, szokott, néha összezörrenünk. Ilyenkor ajtócsapkodással végződnek a konfliktusok.”* Költözése azonban nem szült konfliktust.

Tanulmányai felfüggesztése biztosan veszekedést eredményezne.

Szórakozni ritkán jár, akkor viszont bármire nyitott, ami alakul oda megy. Lehet az színház, koncert, pub, mozi vagy házibuli. Általában előre tervezi a dolgait az élet egyéb területein.

Párjával együtt él, a választásban nagyon fontos szerepe van a szimpátiának. Nem tartja kizártnak, hogy egyszer belép a házasság intézményébe, de jelenleg nagyon élvezzi az együttélést.

Párjával közösen döntöttek arról, hogy magukhoz vesznek még egy kutyát.

Mindenképpen szeretne még valamit tanulni, aztán a többi majd alakul.

Interjú 27.

Zsanett 22 éves, negyedik éve tanul a felsőoktatásban. Tudatos volt a választása, bár szüleinek egy kicsit noszogatnia kellett.

Szülei támogatják, felvette a diákhitelt, szociális támogatást is kap, olykor pedig diákmunkát végez. Szórakozásra és könyvekre költi el a legtöbb pénzt, körülbelül 80.000 Ft-ot havonta.

Szüleivel él együtt és gyermekével, átlagos körülmények között. *„Családommal élek, a gyermekemet szüleim nevelik. De egy fedél alatt élünk.”* Szüleivel alapvetően jó viszonyban van, bár néha akad feszültség. Központi téma a gyermeke nevelése, ebből

adódnak a konfliktusok is. *„Általában a gyermekem miatt vannak konfliktusok, nehezen állom meg, hogy ne szóljak bele a nevelésébe. Ilyenkor addig vitázunk, míg valaki meg nem unja.”* Szívesen elköltözne, de anyagilag nincs lehetősége. Ezt szülei nem hagynák, mert akkor magával vinné gyermekét is, ezt pedig nem akarják.

Megakadályoznák azt is, hogy idő előtt abbahagyja tanulmányait.

Szórakozni hetente jár a barátaival különböző szórakozóhelyekre. Egyértelműen mának élő típus.

Párkapcsolatai sűrűn váltják egymást. Párválasztásában fontos szempont a külső. *„Az a lényeg, hogy az illető menő pasi legyen.”* A házasságot elítéli, az együttélésről nincs véleménye.

Legutóbb szüleivel közösen hozta meg a döntést, hogy a szülők átveszik tőle a gyermek nevelését.

Jövőjére nézve semmilyen terve nincs.

Interjú 28.

Béla 26 éves, 2006-tól van hallgatói jogviszonya. Ismerősök ajánlása alapján választotta ezt a szakot. Szülei nem befolyásolták a döntést, de azért kikérte a véleményüket.

Egy vállalkozásnál dolgozik hivatalosan diákmunkatársként, de jövedelme így is 300.000 Ft, amelyet a lakásra, számlákra, a gyerekekre és a kocsira költ.

Párjával és gyermekükkel él együtt saját lakásukban. Jó körülmények között élnek. Szüleikhez hivatalos viszony fűzi. Napi szinten találkoznak, ilyenkor üzletről vagy a gyerekekről beszélgetnek. Konfliktus nem igazán van köztük, ez valószínűleg a távolságtartó viselkedésnek is köszönhető. Költözése nem szült vitákat, természetesnek vették, hogy egy felnőtt ember elköltözik.

Szülei számára gondot okozna, ha felfüggesztené tanulmányait. Nagyon rosszul viselnék. *„Igen, konfliktust okozna, számukra az egyértelműen a kudarc jele lenne.”*

Szórakozni ritkán jár, de ilyenkor bárhová elmegy, ha a barátai hívják. Kihhasználja az adódó lehetőségeit az életben, amennyire csak tudja.

Élettársi kapcsolatban él a párjával, párválasztása egyébként spontán alakult. Szeretne megnősülni, de nem ragaszkodik görcsösen a házassághoz. Az együttélést nagyon szereti.

Mostanában nem hozott fontos döntéseket, a fontos dolgokban a párja dönt, ő nem foglalkozik ilyesmivel.

Jövőre nézve annyi terve van, hogy otthagyja a szülei cégét, máshol fog dolgozni.

Interjú 29.

András négy éve lépett be a felsőoktatás intézményébe, 23 éves. Ismerőse ajánlotta neki ezt a szakot, szülei egyáltalán nem befolyásolták.

Nincs állandó jövedelme. Diákhitelt vett már fel, de nem rendszeresen, szülei is támogatják. Ha úgy van kedve, akkor elmegy dolgozni, de ez ritka. Az, hogy mire költ, mindig az adott hónapban dől el, nincsen fix kiadása.

Szüleivel él, de külön lakrésze van. Rendezett életet él. Szüleivel átlagos a viszonya. Hetente többször találkoznak. Konfliktus ritkán adódik, nem igazán beszél meg ezeket. *„Ritkán, de azért előfordul. Ilyenkor elvonulok a saját lakrészembe. Ha anyám kint kiabál, egyszerűen felhangosítom a zenét.”* Elköltözést nem tervez még jó ideig. *„Nem tervezem az elköltözést, mert kényelmes így élni. Nincs rezsi, saját lakrészem van, a hűtő pedig mindig tele van. Jelenleg ennyi bőven elég nekem.”* Nem tudja, hogy szülei mit szólnának, ha el akarna költözni, erről még nem beszéltek soha.

Hatalmas konfliktus lenne, ha felfüggesztené tanulmányait, egyáltalán nem támogatnák a dolgot.

A barátaival jár leginkább sörözni, mindig, amikor kedve van. Olykor akár naponta is. Nem igazán veszi komolyan az életét.

Nincs párja, jelenleg nem is akar. Ismerkedni bárhol tud, de nem tudja, hogy mi játszik szerepet a párválasztásában. Csak úgy találmra szólít meg lányokat.

Fontos döntéseket nem hoz, ezt megteszik helyette mások.

Jövőjét tekintve abban biztos, hogy dolgozni még nem akar, inkább tanul valamit.

Interjú 30.

Tamás tavaly ősszel kezdte tanulmányait, 21 éves. Tudatosan választott iskolát, nem befolyásolta senki, szülei rábízták a döntést.

Szülei rendszeresen támogatják. Kocsira, étteremre és ruhákra költ a legtöbbet.

Szüleivel él együtt családi házukban, ahol a felső szint csak az övé, körülményei kiemelkedően jók. Édesapjával hivatalos a viszonya, édesanyjával jó. Édesanyjával napi szinten találkozik, bármit meg tud vele beszélni, édesapját ritkábban látja. Konfliktus inkább apjával adódik. *„Ritkán, az is inkább apával fordul elő. Általában a jövőmről szótkunk vitatkozni, ő mindig mindent máshogy lát.”* Van saját lakása is, egyelőre kiadta albérlőknek. Hamarosan szeretne átköltözni. Ennek édesanyja nem nagyon örülne, apja viszont igen.

A tanulmányok felfüggesztése vitaforrás lenne, egyik szülő sem támogatná a döntést, de nem is tervez ilyesmit. *„Az apám szíjat hasítana a hátamból, ő nagyon komolyan veszi az iskolát, de amúgy sem hagynám ott, mert be akarom fejezni.”*

Gyakran jár szórakozni barátaival, bárhová, akár külföldre is elmennek. Kihasználja az adódó lehetőségeit.

Van barátnője, elsődleges szempont a külső. A házasságot főlegesen kötöttségnek tartja, az együttélést viszont idővel kipróbálja.

Régóta tervezi, hogy vesz egy motort, most eldöntötte, hogy eljött az idő.

Harminc éves koráig tanulni szeretne. Ennél távolabbi tervei nincsenek.